

GLOBAL SOCIAL SCIENCES BULLETIN

ISSN: 3062-0759

Yil / Year : 2026

Cilt / Volume : 3

Sayı / Issue : 1

GLOBAL SOCIAL SCIENCES BULLETIN (GSSB)

Cilt / Volume: 3 - Sayı / Issue: 1 - Yıl / Year: 2026

ISSN: 3062-0759

“Uluslararası Hakemli Dergi / International Peer-Reviewed Journal”

“Sosyal Bilimler Dergisi / A Journal of Social Sciences”

Sahibi / Owner

YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.

Şirket Müdürü / Company Manager

Dr. Kürşad ÖZKAYNAR

Yayıncı Adresi / Publisher Address:

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi TeknoKent, Yenişehir Mahallesi, Kardeşler Caddesi, No:7/2 – Z07, Merkez, Sivas (TÜRKİYE)

İletişim / Contact:

yonetimpark@gmail.com / kursadozkaynar@gmail.com

<https://gssb.yonetimpark.com> / <https://yonetimpark.com>

<https://www.instagram.com/yonetimparkk/>

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

00.00000

<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai10/>

<https://publicationethics.org/>

BAŞ EDITÖR / CHIEF EDITOR	
Doç. Dr. Fatih GÜLER (Assoc. Prof. Dr. Fatih GÜLER)	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
	fatih.guler@comu.edu.tr
	https://orcid.org/0000-0002-5365-5700
	Kamu Yönetimi, Seçim Hukuku, İdare Hukuku, Anayasa ve Siyasal Kurumlar, İnsan Hakları Public Administration, Election Law, Administrative Law, Constitution and Political Institutions, Human Rights
ALAN EDITÖRLERİ / FIELD EDITORS	
Bilimsel Alan Editörlüğü Scientific Field Editor	Editör Bilgileri Editor Information
Kamu Yönetimi Alan Editörü Public Administration Field Editor	Prof. Dr. Hüseyin GÜL (Süleyman Demirel Üniversitesi - TÜRKİYE) gulhuseyin@yahoo.com - https://orcid.org/0000-0001-6901-541X
Uluslararası İlişkiler Alan Editörü International Relations Field Editor	Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi - TÜRKİYE) husamettin.inac@dpu.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-6922-2010
İşletme Yönetimi Alan Editörü Business Management Field Editor	Prof. Dr. Mehmet ERYILMAZ (Bursa Uludağ Üniversitesi - TÜRKİYE) mehmetery@uludag.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-8851-0771
Üretim Yönetimi ve Pazarlama Alan Editörü Production Management and Marketing Field Editor	Prof. Dr. Yavuz AKÇİ (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi - TÜRKİYE) yavuzakci@gmail.com - https://orcid.org/0000-0001-6755-6650
Finansal Yönetim Alan Editörü Financial Management Field Editor	Prof. Dr. Selahattin KOÇ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - TÜRKİYE) skoc@cumhuriyet.edu.tr - https://orcid.org/0000-0003-4285-5632
Sağlık Yönetimi Alan Editörü Health Management Field Editor	Prof. Dr. Arzu KARACA (Munzur Üniversitesi - TÜRKİYE) arzukaraca@munzur.edu.tr - https://orcid.org/0000-0003-1469-3357
Ekonometri ve İstatistik Alan Editörü Econometrics and Statistics Field Editor	Prof. Dr. Ufuk KARADAVUT (Karabük Üniversitesi - TÜRKİYE) ufukkaradavut@karabuk.edu.tr - https://orcid.org/0000-0001-5362-7585
İktisat Alan Editörü Economics Field Editor	Prof. Dr. Murat ÇETİN (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi - TÜRKİYE) mccetin@nku.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-7886-4162
Maliye Alan Editörü Revenue Field Editor	Prof. Dr. Selçuk BALI (Selçuk Üniversitesi - TÜRKİYE) selcukbali@selcuk.edu.tr - https://orcid.org/0000-0001-5349-1921
Eğitim Bilimleri Alan Editörü Field Editor of Educational Sciences	Prof. Dr. Ercan YILMAZ (Necmettin Erbakan Üniversitesi - TÜRKİYE) eyilmaz@erbakan.edu.tr - https://orcid.org/0000-0003-4702-1688
Tarih Bilimi Alan Editörü History Science Field Editor	Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN (Tokat Gaziosmanpaşa Üniv. - TÜRKİYE) ismet.turkmen@gop.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-8198-5707
Coğrafya Bilimi Alan Editörü Geography Science Field Editor	Prof. Dr. Mesut DOĞAN (İstanbul Üniversitesi) esutan@istanbul.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-4926-5769
Felsefe Bilimi Alan Editörü Field Editor for Philosophical Science	Prof. Dr. Funda GÜNŞOY TUROWSKI (Uludağ Üniversitesi - TÜRKİYE) fundagk@uludag.edu.tr - https://orcid.org/0000-0001-8764-8368
Sosyoloji Alan Editörü Sociology Field Editor	Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL (Süleyman Demirel Üniv. - TÜRKİYE) songulgul@sdu.edu.tr - https://orcid.org/0000-0003-1107-7372
Psikoloji Alan Editörü Psychology Field Editor	Prof. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU (Necmettin Erbakan Üniv. - TÜRKİYE) seloavsar@gmail.com - https://orcid.org/0000-0002-0953-2922
İletişim Alan Editörü Communication Field Editor	Prof. Dr. İdil SAYIMER (Kocaeli Üniversitesi - TÜRKİYE) sayimer84@yahoo.com - https://orcid.org/0000-0002-2250-8900

Turizm Bilimleri Alan Editörü Tourism Sciences Field Editor	Prof. Dr. Erkan SAĞLIK (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - TÜRKİYE)
	esaglik@cumhuriyet.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-2700-658X
Spor Bilimleri Alan Editörü Sports Sciences Field Editor	Prof. Dr. Mustafa KAYA (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - TÜRKİYE)
	mustafakaya58@cumhuriyet.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-8158-4671
Sanat ve Tasarım Bilimleri Alan Editörü Art and Design Sciences Field Editor	Prof. Dr. Erdal ESER (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - TÜRKİYE)
	erdaleser@cumhuriyet.edu.tr - https://orcid.org/0000-0003-2616-9181

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dergideki Rolü Role in the Journal	Üye Bilgileri Member Information
Yayın Kurulu Başkanı Chairman of the Editorial Board	Doç. Dr. Fatih GÜLER (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi – TÜRKİYE)
	fatih.guler@comu.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-5365-5700
Yazım Editörü Spelling Editor	Bil. Uzm. Gülsevil MECEK (Afyonkarahisar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü - TÜRKİYE)
	gulsevill@gmail.com - https://orcid.org/0000-0001-5864-6347
İngilizce Dil Editörü English Language Editor	Dr. Hilal ERKOL (T. C. Milli Eğitim Bakanlığı – TÜRKİYE)
	hilal-erkol@hotmail.com - https://orcid.org/0000-0001-6837-9887
Türkçe Dil Editörü Turkish Language Editor	Dr. Ali ÇİÇEK (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - TÜRKİYE)
	alicicek@mail.com - https://orcid.org/0000-0001-9875-2400
İstatistik Editörü Statistics Editor	Doç. Dr. Fatih ÇEMREK (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi - TÜRKİYE)
	fcemrek@ogu.edu.tr - https://orcid.org/0000-0002-6528-7159
Yayın Editörü Publication Editor	Dr. Gülnaz KILIÇ ÖZKAYNAR (Bağımsız Araştırmacı - TÜRKİYE)
	gulnazkic@gmail.com - https://orcid.org/0000-0002-0002-4526
İndeks Editörü Index Editor	Öğr. Gör. Mehmet MECEK (Afyon Kocatepe Üniversitesi - TÜRKİYE)
	meceklife@gmail.com - https://orcid.org/0000-0001-7173-8254
Teknik Editör Technical Editor	Arş. Gör. M. Mustafa TAT (Hatay Mustafa Kemal Üniv. - TÜRKİYE)
	mustafatat@msn.com - https://orcid.org/0000-0003-3359-6843
Tasarım Editörü Design Editor	Durmuş Ali ÜLKÜ (Bağımsız Araştırmacı - TÜRKİYE)
	daliulku@gmail.com - https://orcid.org/0009-0008-1145-8101
Tanıtım Editörü Publicity Editor	Dr. Kürşad ÖZKAYNAR (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi – TÜRKİYE)
	kursadozkaynar@gmail.com - https://orcid.org/0000-0003-1683-9591

Dergideki Rolü Role in the Journal	Üye Kurum Bilgisi Member Information
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (ABD) International Editorial Board Member (USA)	Prof. Dr. Eric James STRAUSS (Michigan State University)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Almanya) International Editorial Board Member (Germany)	Prof. Dr. Eva SCHMITT-RODERMUND (Potsdam University of Applied Sciences)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Azerbaycan) International Editorial Board Member (Azerbaijan)	Prof. Dr. Galib SAYILOV (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Belarus) International Editorial Board Member (Belarusian)	Prof. Dr. Elena GALAY (Belarusian State University)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Cezayir) International Editorial Board Member (Algeria)	Prof. Dr. Mohamed BELKHIRA (Hassiba Benbouali University)

Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Endonezya) International Editorial Board Member (Indonesia)	Prof. Dr. S. E. L. LINDRIANASARI (University of Lampung)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Filipinler) International Editorial Board Member (Philippines)	Prof. Dr. Maria V. O. ESPALDON (University of the Philippines Los Banos)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (İtalya) International Editorial Board Member (Italy)	Prof. Dr. Igor JELEN (University of Trieste)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Kazakistan) International Editorial Board Member (Kazakhstan)	Prof. Dr. Zharas G. BERDENOV (Eurasian National University)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (KKTC) International Editorial Board Member (TRNC)	Prof. Dr. Remziye TERKAN (YÖDAK)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Lübnan) International Editorial Board Member (Lebanon)	Prof. Dr. Zouhour EL-ABIAD (Lebanese University)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Polonya) International Editorial Board Member (Poland)	Prof. Dr. Jan A. WENDT (Gdansk University)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Rusya) International Editorial Board Member (Russia)	Prof. Dr. Svetlana TSOHLA (V.I. Vernadsky Federal University of Crimea)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Sırbistan) International Editorial Board Member (Serbia)	Prof. Dr. Snezana M. SERBULA (University of Belgrade)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Sri Lanka) International Editorial Board Member (Sri Lanka)	Prof. Dr. Suranga SILVA (University of Colombo)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Türkiye) International Editorial Board Member (Türkiye)	Prof. Dr. Emin ATASOY (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Uluslararası Yayın Kurulu Üyesi (Ukrayna) International Editorial Board Member (Ukraine)	Prof. Dr. Liudmyla RADOVETSKA (National Academy of Security Service of Ukraine)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU / SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD

Üye Unvanı, Adı – Soyadı Member Title, Name – Surname	Üye Kurum Bilgisi Member Institution Information
Prof. Dr. Abdeldjabar DJEBBAR	University Hassiba Ben Bouali Echlef – CEZAYİR
Prof. Dr. Agnieszka BÓGDAŁ-BRZEZIŃSKA	University of Warsaw – POLONYA
Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV	Azerbaycan Devlet İdarecilik Akademisi – AZERBAYCAN
Prof. Dr. Ayşe ÖZCAN BUCKLEY	Giresun Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Bekir PARLAK	Bursa Uludağ Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Bouaicha BOUGHOUFALA	Ammar Selici University – CEZAYİR
Prof. Dr. Doğan Nadi LEBLEBİCİ	Hacettepe Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Elena GALAY	Belarusian State University – BELARUS
Prof. Dr. Emin ATASOY	Bursa Uludağ Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Eric James STRAUSS	Michigan State University – ABD
Prof. Dr. Eva SCHMITT-RODERMUND	Potsdam University of Applied Sciences – ALMANYA
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan YAYLI	Kırıkkale Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Himmet KARADAL	Abant İzzet Baysal Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Hocine HASSANI	University of Chlef – CEZAYİR
Prof. Dr. Igor JELEN	University of Trieste – İTALYA
Prof. Dr. Jan A. WENDT	Gdansk University – POLONYA
Prof. Dr. Kürşat ÖZDAŞLI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi – TÜRKİYE

Prof. Dr. Maria Victoria Ortega ESPALDON	University of the Philippines Los Banos – FİLİPİNLER
Prof. Dr. Ruşen KELEŞ	Kapadokya Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. S. E. Lindrianasari LINDRIANASARI	University of Lampung – ENDONEZYA
Prof. Dr. Snezana M. SERBULA	University of Belgrade – SİRBİSTAN
Prof. Dr. Suranga SILVA	University of Colombo – SRİ LANKA
Prof. Dr. Svetlana TSOHLA	V.I. Vernadsky Federal University of Crimea – RUSYA
Prof. Dr. Valentina KHRAPKINA	National University of Kyiv – UKRAYNA
Prof. Dr. Veysel EREN	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Yakup BULUT	Gaziantep Üniversitesi – TÜRKİYE
Prof. Dr. Zharas Galimzhanovich BERDENOV	Eurasian National University – KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Ziyafet HEBİBOVA	Azerbaycan Devlet İdarecilik Akademisi – AZERBAYCAN
Prof. Dr. Zouhour EL-ABIAD	Lebanese University – LÜBNAN

SAYI HAKEM KURULU / ISSUE REFEREE COMMITTEE

Hakem Unvanı, Adı – Soyadı Referee Title, Name – Surname	Üye Kurum Bilgisi Refere Institution Information
Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi – TÜRKİYE
Doç. Dr. İsmail DURAK	Düzce Üniversitesi – TÜRKİYE
Doç. Dr. Sevgi SÜMERLİ SARIGÜL	Kayseri Üniversitesi – TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi. Ahmet Hikmet ZABUN	Maraş Sütçü İmam Üniversitesi – TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi. Ali ÇİÇEK	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi – TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi. Gökmen DURMUŞ	Gaziantep Üniversitesi - TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet UÇAR	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi – TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi. Şaban ÖZTÜRK	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi – TÜRKİYE
Dr. Öğr. Gör. Lokman Salih ERDEM	Kırşehir Ahi Evran Veli Üniversitesi - TÜRKİYE
Dr. Naile ERDEM	Mersin Üniversitesi - TÜRKİYE

DERGİ BİLGİLERİ VE YAYIN POLİTİKALARI

JOURNAL INFORMATION AND PUBLICATION POLICIES

Dergi Hakkında / About Journal

YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından 2024 yılında kurulan “GSSB – Global Social Sciences Bulletin”, teorik ve uygulamalı bilimsel/özgün makaleleri kabul eden *multi-disipliner, uluslararası ve hakemli* bir dergidir. GSSB, **Türkçe** ve **İngilizce** dillerinde makaleler kabul etmektedir. Dergi yılda iki sayı (**Haziran-Aralık**) periyodunda yayın hayatına devam etmektedir. Makalelerin ortalama değerlendirme süresi 2 aydır. Değerlendirme sürecinde “*çift kör hakem*” uygulaması vardır. Yayınlanan makalelerin idari, hukuki, etik vb. sorumlulukları yazar(lar)a aittir. Tüm çalışmalar “*Turnitin*” intihal programı ile ön kontrol sürecinden geçirilmektedir. GSSB, muhtelif ulusal ve uluslararası indeksler tarafından dizinlenmektedir. Dergi tüm kullanıcılar için “*sınırsız açık erişimli*” olma politikasını benimsemiştir. Süreç yönetimi, sistemsel vd. giderleri karşılamak amacıyla **4.000 TL (90 \$ / 80 €)** makale ücreti alınmaktadır. Bilimsel yayıncılık kuralları gereği, ücret ödemesi yapılmadan değerlendirme sürecine başlanılmamaktadır. Makalelerin “*kabul edilmemesi*” ya da “*geri çekilmesi*” durumlarında ücret iadesi yapılmamaktadır. GSSB’nin yayın süreçleri, bilginin bilimsel yöntemle yansız biçimde üretilmesi, geliştirilmesi ve paylaşılmasına dayanır. Dergi, tüm süreçlerde ve uygulamalarında hukuk kuralları ile etik değerlere bağlı bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

In 2024, Management Park Education Consultancy Ltd. established “GSSB—Global Social Sciences Bulletin.” This magazine is a multi-disciplinary, worldwide, and peer-reviewed publication that welcomes theoretical and practical scientific and original papers. The GSSB welcomes submissions in both **Turkish** and **English**. We publish the magazine biannually, from June to December. The typical duration for evaluating papers is 2 months. The evaluation technique incorporates a “double-blind referee” practice. The administrative, legal, ethical, etc. Responsibilities of published articles belong to the author(s). All studies are pre-checked with the “Turnitin” plagiarism program. GSSB is indexed by various national and international indexes. The journal has adopted the policy of “unlimited open Viroces” for all users. An article fee of **4.000 TL (\$90 or €80)** is charged to cover expenses such as process management, systemic, etc. In accordance with scientific publishing rules, the evaluation process does not begin without payment of the fee. No refunds are Virocesse articles that are “non-accepted” or “withdrawn.” GSSB’s publication processes are based on the impartial production, development, and sharing of information using the scientific method. The journal conducts its activities in accordance with legal and ethical principles in all processes and practices.

Konu Kategorisi: GSSB, genel olarak “*Sosyal ve Beşeri Bilimler*” alanında hazırlanmış çalışmalarını kabul etmektedir. Özellikle ise yönetim bilimleri, ekonomi, finans, muhasebe, maliye, pazarlama, hukuk, eğitim bilimleri, tarih, coğrafya, turizm, gastronomi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, dil bilimleri, çevre, enerji, kent, göç, güzel sanatlar, tasarım, spor, müzik, kültür, iletişim, halkla ilişkiler, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler vd. sosyal bilimler alanındaki makaleler değerlendirilmektedir.

Subject Category: GSSB generally accepts studies prepared in the field of “Social Sciences and Humanities.” Specifically, articles related to social sciences like management sciences, economics, finance, accounting, finance, marketing, law, educational sciences, history, geography, tourism, gastronomy, sociology, psychology, philosophy, linguistics, environment, energy, city, migration, fine arts, design, sports, music, culture, communication, public relations, political science, and international relations are evaluated.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilimler, Yönetim Bilimleri, Eğitim Bilimleri, Mali Bilimler, İletişim.

Keywords: Social Sciences, Management Sciences, Educational Sciences, Financial Sciences, Communication.

Başvuru Dönemi ve Makalelerin Sayıya Atanması: Makale kabulleri için bir başvuru dönemi sınırı bulunmamaktadır. Dolayısıyla yılın her döneminde makale kabulü gerçekleştirilmektedir. Makaleler “KABUL” tarihine göre takip eden sayılara eklenmektedir. Her sayının kendi içindeki sıralanması ise makalelerin tür ve içeriğine göre yayın kurulu tercihinin bırakılmıştır.

Application Period and Assignment of Articles to Issues: There is no application period limit for article acceptances. Therefore, articles are accepted at any time throughout the year. Articles are added to the following issues according to the “ACCEPTANCE” date. The editorial board chooses the order of each issue within itself based on the type and content of the articles.

Global Social Sciences Bulletin (GSSB) dergisinin **amacı**; akademik teamüller, etik ilkeler, hukuk normları ve evrensel değerler içerisinde teorik ve uygulamalı bilimsel/özgün makaleleri bilim dünyasına kazandırmak ve okuyucu ile buluşturmadır. GSSB’nin yayın süreçleri, bilginin bilimsel yöntemle yansız biçimde üretilmesi, geliştirilmesi ve paylaşılmasına dayanır. Bu kapsamda bilimsel bilginin yazımında, sisteme yüklenmesinde, ön kontrol süreçlerinin uygulanmasında, makale değerlendirilmesinde, kabul ve yayın süreçlerinde birçok kural, ilke ve değerleri esas alır.

The Global Social Sciences Bulletin (GSSB) journal’s **purpose** is to bring theoretical and applied scientific/original articles to the scientific world and introduce them to readers within the framework of academic practices, ethical principles, legal norms, and universal values. GSSB’s publication processes are based on impartial information production, development, and sharing using the scientific method. In this context, the publication processes adhere to numerous rules, principles, and values that govern the writing of scientific information, its uploading to the system, the application of pre-flight processes, the evaluation of articles, and the acceptance and publication processes.

Global Social Sciences Bulletin (GSSB) dergisinin **kapsamı**; hakem değerlendirmeli bilimsel makale yayınlanması ile sınırlıdır. Bu sınır; dil, tema, benzerlik, süreç yönetimi, yayın periyodu ve yayın ilkeleri odağında birbirinden bağımsız bir şekilde ayrı ayrı uygulanmaktadır. GSSB, konu/tema itibarıyla sosyal bilimler alanındaki teorik ve uygulamalı makaleleri kabul etmektedir. GSSB, tür olarak **multi-disipliner, uluslararası ve hakemli** bir dergidir. Yayın dili olarak **Türkçe** ve **İngilizce** dillerinde makaleler kabul etmektedir. Dergi yılda iki sayı (**Haziran – Aralık**) periyodunda yayın yapmaktadır. Makalelerin ortalama değerlendirme süresi **2 aydır**. Değerlendirme sürecinde “*çift kör hakem*” uygulaması vardır. Tüm çalışmalar “*Turnitin*” intihal programı ile ön kontrol sürecinden geçirilmektedir. GSSB, muhtelif ulusal ve uluslararası indeksler tarafından dizinlenmektedir. Dergi tüm kullanıcılar için “*sınırsız açık*

The GSSB (Global Social Sciences Bulletin) journal is **scope** is only publishes peer-reviewed scientific articles. This limit is applied separately, independently of each other, focusing on language, theme, similarity, process management, publication period, and publication principles. GSSB accepts theoretical and applied articles in the social sciences by subject or theme. GSSB is a **multi-disciplinary, international, and peer-reviewed** journal. Articles in **Turkish** and **English** are accepted as publication languages. The journal publishes two issues per year (**June – December**). The average evaluation period for articles is **2 months**. The evaluation process includes a “double-blind referee” practice. All studies are pre-checked with the “Turnitin” plagiarism program. GSSB is indexed by various national and international indexes. The journal has adopted the policy of “unlimited open Viroces” for all users. An article fee of **4.000 TL**

erişimli" olma politikasını benimsemiştir. Süreç yönetimi, sistemseld vd. giderleri karşılamak amacıyla 4.000 TL (90 \$ / 80 €) makale ücreti alınmaktadır. Bilimsel yayıncılık kuralları gereği, ücret ödemesi yapılmadan değerlendirme sürecine başlanılmamaktadır. Makalelerin "kabul edilmemesi" ya da "geri çekilmesi" durumlarında ücret iadesi yapılmamaktadır. Dergi, tüm süreçlerde ve uygulamalarında hukuk kuralları ile etik değerlere bağlı bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.	(\$90 or €80) is charged to cover expenses such as process management, systemic, etc.. In accordance with scientific publishing rules, the evaluation process does not begin without payment of the fee. In cases of "non-acceptance" or "withdrawal" of articles, no refund will be made. The journal conducts its activities in accordance with legal and ethical principles in all processes and practices.
--	--

Ücret Bilgisi / Fee Information

GSSB – Global Social Sciences Bulletin bilimsel amaçları doğrultusunda kurulmuş bir dergi olup, asli amacı ticari faaliyet gerçekleştirmek değildir. Bununla birlikte derginin kurulması ve faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından ihtiyaç duyulan depolama, süreç yönetimi, sistemseld vd. giderleri karşılamak amacıyla 4.000 TL (90 \$ / 80 €) makale ücreti alınmaktadır. Bilimsel yayıncılık kuralları gereği, ücret ödemesi yapılmadan değerlendirme sürecine başlanılmamaktadır. Makalelerin "kabul edilmemesi" ya da "geri çekilmesi" durumlarında ücret iadesi yapılmamaktadır. Bununla birlikte dergi ile ilgili aşağıdaki hizmet ve uygulamalar tamamen ücretsiz olup, hiçbir ad altında bir ek ücret alımı/ödemesi yapılmaz.	Global Social Sciences Bulletin (GSSB) is a journal established for scientific purposes, and its primary purpose is not to carry out commercial activities. Additionally, the journal requires an article fee of 4.000 TL (\$90 or €80) to cover expenses like storage, process management, and systematics to establish and continue its activities. In accordance with scientific publishing rules, the evaluation process does not begin without payment of the fee. No refunds will be made in cases of "non-acceptance" or "withdrawal" of articles. Additionally, the magazine offers the following services and applications completely free of charge, with no additional fees under any name.
GSSB dergisi hakemlik ve editörlük süreçleri, mizanpaj ve yayın basımı (sayfa veya renk ücretleri) için herhangi bir ek ücret talep etmemektedir.	The GSSB journal does not charge any additional fees for referee and editing processes, layout, or publication printing (page or color fees).
GSSB dergisi yazarlara, hakemlere, editörlere ve kurul üyelerine herhangi bir ücret ödememektedir.	The GSSB journal does not pay any fees to authors, referees, editors, or board members.
GSSB dergisindeki makalelerin okunması ve indirilmesi tamamen ücretsizdir. GSSB dergisi, araştırma literatürüne ücretsiz erişimi teşvik eden Budapeşte Açık Erişim Girişimini (BOAI: Budapest Open Access Initiative https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation) imzalamış ve bu girişimde açıklanmış olan Açık Erişim İlkeleri'ni kabul etmiştir. NOT: GSSB adına BOAI ilkeleri yayıncı şirket tarafından imzalanmıştır. Sorgulama linki: https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/	Reading and downloading articles in GSSB Journal is completely free. The GSSB journal has signed the Budapest Open Access Initiative (BOAI: Budapest Open Access Initiative, https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation), which promotes free VIroces to research literature, and has accepted the Open Access Principles outlined in this initiative. NOTE: On behalf of GSSB, the BOAI principles are signed by the owner Inquiry link: https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/
GSSB dergisindeki tüm eserler ORJ Açık Dergi Sistemi üzerinden ve şirket özel veri depolama sistemi üzerinden arşivlenmektedir. Ayrıca derginin dizinlendiği indekslere de bu konuda süresiz ve tam izin verilerek daha çok depolanma olanağı oluşturulmaktadır. Ayrıca "researchgate" vb. bilimsel depolama alanlarında da özel depolamalar yapılmaktadır. Bu depolama işlemleri ve erişimleri için kişilerden bir ücret istenmemektedir.	All VIroce in the GSSB journal are archived through the ORJ Open Journal System and the company's private data storage system. In addition, indefinite and full permission is given to the indexes where the journal is indexed, thus creating more storage opportunities. Also, special storage is made in special scientific storage areas like "researchgate" . There are no fees for these storage operations or VIroces.
GSSB dergisi faaliyetleri esnasında ilan, reklam, sponsorluk vb. faaliyetleri kabul etmektedir. Bu kapsamdaki verilerin türü ve niteliği herkesin anlayabileceği açıklıkta belirtilmektedir.	GSSB magazine accepts announcements, advertisements, sponsorships, and other forms of engagement during its activities. The type and nature of the data within this scope are stated clearly for everyone to understand.
GSSB dergisi abonelik ücreti talep etmeyen açık erişimli bir dergidir.	The GSSB journal is an open-access journal that does not charge a subscription fee.
GSSB dergisi makalelerin profesyonel kalitede reproduksiyonlarına ihtiyaç duyanlar için yeniden baskı hizmeti sunmamaktadır.	The GSSB journal does not offer reprint services for those who need VIrocesVIIIVII-quality reproductions of articles.
GSSB dergisinin giderleri makale ücretlerinden ve olası reklam/ilan/sponsorluk gelirlerinden karşılanmaktadır. Bu konuda ihtiyaç olması halinde kalan tüm giderler yayıncı şirket (YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.) tarafından karşılanmaktadır.	The expenses of GSSB journal are covered by article fees and possible advertising, advertisement, and sponsorship income. In case of need in this regard, all remaining expenses are covered by the publishing company (YönetimiPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.).

Lisans Bilgisi / License Information

Global Social Sciences Bulletin (GSSB) dergisi kurulduğu andan itibaren tüm akademik makaleleri Creative Commons Atf (CC BY-NC-ND 4.0) lisansı kapsamında yayınlamaya başlamıştır. Bu lisans, tüm içeriğin kullanıcıya veya kurumuna ücretsiz olarak sunulduğu anlamına gelir. Yayıncı, Açık Erişim'in etkili bir şekilde çalışması için lisanslama yoluyla kullanıcı haklarının ve telif hakkı sahipliğinin açık olması gerektiğine inanmaktadır. Kullanıcılar, yayıncıdan veya	The Global Social Sciences Bulletin (GSSB) journal has started to publish all academic articles under the Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND 4.0) license since its establishment. This license means that all content is available free of charge to the user or their institution. The VIroces believes that for Open Access to work effectively, user rights and copyright ownership must be clear through licensing. Users may read, download, copy,
--	---

<p>yazardan önceden izin almaksızın makalelerin tam metinlerini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, dağıtabilir, yazdırabilir, arayabilir veya bunlara bağlantı verebilir veya başka herhangi bir yasal amaç için kullanabilir. Bu durum, Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nin (BOAI) açık erişim tanımına ve "Creative Commons Atıf (CC BY-NC-ND 4.0)" lisansı kapsamına uygundur. Yapılan bu lisanslama ile dergi materyallerinin kullanımı aşağıda belirtilen şekillerde gerçekleştirilebilecektir:</p>	<p>distribute, print, search for, or link to the full text of articles, or use them for any other lawful purpose without prior permission from the VIIIroceses or author. This is in accordance with the Budapest Open Access Initiative's (BOAI) definition of open VIIIroces and the scope of the "Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND 4.0)" license. With this license, journal materials can be used in the following ways:</p>
<p>Erişim: Açık erişim, yayınların çevrimiçi olarak herkese ücretsiz olarak ve yeniden kullanımla ilgili birkaç kısıtlamayla erişilebilir olmasıdır. Araştırmanın sınırsız bir şekilde yayılması özellikle yazarlar, okuyucular ve fon sağlayanlar için önemlidir. Dergi "açık erişimli" olup, yayınlanan bilimsel yazılara kullanıcı veya kurumlar ücretsiz olarak erişebilecektir. Derginin açık erişim politikaları tüm paydaşlar tarafından titizlikle uygulanması esas alınmaktadır.</p>	<p>Access: Open VIIIroces means publications are available to anyone online, free of charge, and with few restrictions on reuse. The unrestricted dissemination of research is especially important for authors, readers, and funders. The journal is "open VIIIroces", and users or institutions can VIIIroces scientific articles free of charge. The journal's open VIIIroces policies are based on meticulous implementation by all stakeholders.</p>
<p>Arama Yapmak / Okumak / Kopyalamak: Dergide yer alan tüm makaleler için üçüncü kişilerin arama/tarama yapması, makaleleri okuması ve kopyalaması konusunda tam ve sınırsız bir serbestlik söz konusudur. Ancak bu hak ve yetki "ticari" amaçlı olamaz.</p>	<p>Searching / Reading / Copying: There is full and unlimited freedom for third parties to search, scan, read, and copy the articles in the journal. However, this right and authority cannot be for "commercial" purposes.</p>
<p>Paylaşım ve Depolama: Lisans koşullarına uymak kaydıyla makaleler herhangi bir formatta kopyalanabilir ve fiziksel/dijital ortamlarda serbestçe paylaşılabilir. Özellikle yazarlar makalenin çıktısını PDF belgesi olarak indirebilirler. Yazarlar makalenin kopyalarını meslektaşlarına herhangi bir ambargo olmaksızın gönderebilirler. Ayrıca yayınlanmış makalelerini bağlı buldukları kurum ve kuruluşların fiziksel/elektronik depolarına serbestçe yükleyebilirler. Yayınlanmış çalışmalarını researchgate, academia vb. depolama özelliği bulunan platformlarda asıl kaynağı belirtmek ve link eklemek kaydıyla paylaşabilirler. Bilimsel indeks ve veri tabanları dergide yayınlanmış çalışmaları açık erişim politikalarına uymak kaydıyla dizeleyebilirler. Ticari kazanç elde etme amaçlı paylaşımlar ve depolamalar bu kapsamda değildirler.</p>	<p>Sharing and Storage: Articles can be copied in any format and shared freely in physical or digital media, provided that the license conditions are adhered to. In particular, authors can download the printout of the article as a PDF document. Authors can send copies of the article to their colleagues without any embargo. They can also freely upload their published articles to their affiliated institutions' physical or electronic repositories. Researchers can choose to publish their published VIIIroce in a variety of academic journals and other platforms. They can share it on platforms with storage features, provided that they indicate the original source and add a link. Scientific indexes and databases can index studies published in the journal, provided that they comply with open VIIIroces policies. Sharing and storing for commercial gain are not included in this scope.</p>
<p>Ticari Kullanım Yasağı: Dergide yayınlanmış makaleler ve dergiye ait diğer tüm dokümanlar ile veriler yayıncının yazılı izni olmadan ticari bir amaçla kullanılamaz.</p>	<p>Prohibition of Commercial Use: Articles published in the journal and all other documents and data belonging to the journal cannot be used for commercial purposes without the written permission of the VIIIroceses.</p>
<p>Uyarılama: Dergi, yazarlara yeniden uyarılama (karıştır, aktar ve mevcut eserin üzerine inşa et) konusunda bir sınırlama getirmemektedir. Ancak yazar bu konuda hukuksal, bilimsel, etik vd. kuralları ile ilkelere uymak zorundadır.</p>	<p>Adaptation: The journal does not impose any limitations on authors' ability to re-adapt (mix, transfer, and build upon existing work). However, the author must comply with the legal, scientific, ethical, or other rules and principles related to this subject matter.</p>
<p>Atıf: Dergide yayınlanmış makalelere hukuk kuralları, bilimsel teamüller ve etik ilkeler çerçevesinde atıfta bulunulabilir. Bunun için ayrıca izin alamaya gerek yoktur. Ancak yapılan alıntılar ve yönlendirmeler için mutlaka usulüne uygun atıf yapılmalı ve kaynak açıkça belirtilmelidir.</p>	<p>Citation: Articles published in the journal can be cited within the framework of legal rules, scientific practices, and ethical principles. There is no need to get additional permission VIIIrocesse. However, for quotations and directions, proper attribution must be made, and the source must be clearly stated.</p>
<p>Ambargo Süresi: Dergiye gönderilen makale metinlerinin ilk hali, düzenlenmiş halleri, yayına kabul hali ve yayınlanmış versiyonları için dergi tarafından herhangi bir ambargo süresi YOKtur.</p>	<p>Embargo Period: The journal does not impose an embargo period on the initial version, edited versions, acceptance for publication, and published versions of the article texts submitted to the journal.</p>
<p>Telif vd. Haklar: Bu lisanstaki hiçbir şey, bir yazarın çalışmalarının bütünlüğünü ve sahipliğini koruma hakkını bozamaz veya kısıtlamaz. Dergide yayınlanan tüm makalelerin ilk yayın hakkı yayıncıya aittir. Ancak yazar(lar)ın eserleri ile ilgili kullanma, depolama, bağlantı oluşturma, kullanma, yayma vd. hakları konusunda bir engel bulunmamaktadır. Telif hakları ile ilgili yayıncı ve yazar arasında "Telif Hakkı Devir Sözleşmesi" düzenlenmesi esas olup, bu sözleşmenin yazar(lar) tarafından yayın sürecinden önce imzalanması zorunludur.</p>	<p>Copyright et al. Rights: Nothing in this license impairs or restricts an author's right to maintain the integrity and ownership of their work. The VIIIroceses owns the first publication rights. However, the authors have the right to use, store, link, exploit, and disseminate their VIIIroce. The VIIIroceses and the author must prepare a "Copyright Transfer Agreement" to protect copyrights, and the author(s) must sign this agreement before the publication process begins.</p>

Etik İlkeler ve Yayın Politikaları / Ethical Principles and Publication Policies

<p>GSSB dergisi Etik İlkeleri ve Yayın Politikaları “yayın etiği”, “yayıncının etik sorumlulukları”, “yazarların etik sorumlulukları”, “hakemlerin etik sorumlulukları”, “editör ve alan editörlerinin etik sorumlulukları”, “yayın kurulunun etik sorumlulukları”, “intihal ve etik dışı davranışlar” ile “Etik İlkeler Uymayan Durumun Editöre Bildirilmesi” başlıkları altında aşağıda belirtilmiştir.</p>	<p>The GSSB journal Ethical Principles and Publication Policies “publication ethics”, “ethical responsibilities of the publisher”, “ethical responsibilities of authors”, “ethical responsibilities of referees”, “ethical responsibilities of editors and field editors”, “ethical responsibilities of the editorial board”, “plagiarism and unethical behavior” and “notifying the editor of situations that don’t comply with ethical principles” are stated below.</p>
<p>1. Yayın Etiği</p>	<p>1. Publication Ethics</p>
<p>GSSB dergisi’nin yayın süreçleri, bilginin bilimsel yöntemle yansız biçimde üretilmesi, geliştirilmesi ve paylaşılmasına dayanır.</p> <p>Hakemli makaleler, bilimsel yöntemin uygulanmasını, yansızlığı sağlayan çalışmalardır. Bilimsel üretimin gerçekleştirilmesinde yayın sürecinin tüm bileşenlerinin; yayıncı, editörler, yazarlar, hakemler ve okuyucuların etik ilkelere uymaları gerekir. Bu kapsamda GSSB’nin yayın etiği ile açık erişim politikası da, Yayın Etiği Komitesi’nin (Committee on Publication Ethics, COPE) açık erişimde yayınladığı kılavuzlar ve politikalar doğrultusunda (Örneğin “Yayın Etiği Komitesi (COPE) Davranış Kuralları ve Dergi Editörleri İçin En İyi Uygulama Kılavuzları; “Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors” ve “COPE Best Practice Guidelines for Journal Editors”) yayın sürecinin tüm bileşenlerinin etik ilkelere uymasını gerektirmektedir.</p> <p>GSSB Dergisi, araştırma ve yayın etiği konusunda ulusal ve uluslararası standartlara bağlıdır. Basın Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’ne uymaktadır. GSSB, Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan Uluslararası Etik Yayıncılık İlkeleri’ni benimsemiştir. GSSB Dergisi, yayın etiği kapsamında tüm paydaşlarından aşağıdaki etik sorumlulukları taşımaması beklemektedir. Aşağıda yer alan etik görev ve sorumluluklar, başta açık erişim olarak Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından yayınlanan rehberler ve politikalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Dergi, aşağıdaki hukuk normlarına ve ilkelerine uymayı taahhüt eder;</p> <ul style="list-style-type: none">• Basın Kanunu (Ulusal Mevzuat)• Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (Ulusal Mevzuat)• Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi (Ulusal Mevzuat)• Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve En İyi Uygulama İlkeleri (Uluslararası Kriterler) – COPE – DOAJ – OASPA – WAVE• Türkiye Editörler Çalıştayı Kararları (Ulusal Kriterler) <p>NOT: Makalelerde kullanılan verilerin manipüle edilmesi, çarpıtılması ve uydurma verilerin kullanılması gibi durumlar tespit edilirse, makale yazarının çalıştığı kuruma bu durum resmi yollardan bildirilecek ve makale red edilecektir. GSSB dergimiz, editörya ve/veya hakemler tarafından verilen dönütlere göre yazarlardan analiz sonuçlarına ilişkin çıktı dosyalarını isteme hakkına sahiptir.</p>	<p>The GSSB journal’s publication processes are based on impartial production, development, and sharing of information using the scientific method.</p> <p>Refereed articles are studies that ensure the application of the scientific method and impartiality. All components of the publication process involved in the realization of scientific production—the IXroceses, editors, authors, referees, and readers—must adhere to ethical principles. In this context, the GSSB implements its publication ethics and open IXroces policy in accordance with the open IXroces guidelines and policies published by the Committee on Publication Ethics (COPE), such as the “Committee on Publication Ethics (COPE,) Code of Conduct and Application Guides of Best Practices for Journal Editors, and “COPE Best Practice Guidelines for Journal Editors”. These guidelines and policies mandate that all components of the publication process adhere to ethical principles.</p> <p>The GSSB Journal adheres to national and international standards for research and publication ethics. It complies with the Press Law, the Law on Intellectual and Artistic Works, and the Directive on Scientific Research and Publication Ethics for Higher Education Institutions. GSSB has adopted the International Ethical Publishing Principles published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME). GSSB Journal expects all its stakeholders to bear the following ethical responsibilities within the scope of publication ethics. The Committee on Publication Ethics (COPE), primarily through open IXroces, has published guidelines and policies that have shaped the ethical duties and responsibilities listed below. The journal undertakes to comply with the following legal norms and principles:</p> <ul style="list-style-type: none">• Press Law (National Legislation)• Intellectual and Artistic Works Law (National Legislation)• Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive (National Legislation)• Transparency and Best Practice Principles in Academic Publishing (International Criteria)- COPE- DOAJ- OASPA- WAVE• Turkish Editors’ Workshop Decisions (National Criteria) <p>NOTE: If situations such as manipulation, distortion and use of fabricated data in the articles are detected, this situation will be notified officially to the institution where the article author works and the article will be rejected. Our scientific journal has the right to request output files of the analysis results from the authors, based on the feedback given by the editor and/or referees.</p>
<p>2. Yayıncının Etik Sorumlulukları</p>	<p>2. Ethical Responsibilities of the Publisher</p>
<p>GSSB dergisi, Yayıncı YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından yayımlanmaktadır. YönetimPark, ticari amaçla kurulmuş bir tüzel kişidir. Yayıncının etik sorumlulukları aşağıdaki gibidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Yayıncı, GSSB’da makale yayımlama sürecinde karar merciiinin ve hakemlik sürecinin editörün sorumluluğu olduğunu kabul eder. Bu noktada editörler, hakemler ve yayın	<p>The GSSB Journal is published by YönetimPark Eğt. Dan. Ltd. Şti. is a legally established entity that operates for commercial purposes. The ethical responsibilities of the IXroceses are as follows:</p> <ul style="list-style-type: none">• The IXroceses accepts that the decision-making and referee processes in the process of publishing articles in GSSB are the responsibility of the editor. At this point, they do not

<p>kurulu üzerinde bir etki/baskı unsuru oluşturmazlar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yayıncı, şeffaf bir makale değerlendirme sürecinin gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan dergi yönetim sisteminin kurulmasını sağlar. • Yayıncı, derginin web sayfasında derginin açık, elektronik ve ücretsiz erişimini sağlar. <p>Akademik yayıncılığa ilişkin her türlü bilimsel suiistimal, atf çeteciliği ve intihalle ilgili önlemleri alma sorumluluğuna sahiptir.</p>	<p>create any influence or pressure on editors, referees or the editorial board.</p> <ul style="list-style-type: none"> • The Xroccesses ensures the installation of the journal management system necessary to carry out a transparent article evaluation process. • The Xroccesses ensures that the journal is open on the journal's web page., provides electronic and free Xroces. • It has the responsibility of taking precautions against all kinds of scientific misconduct, citation fraud, and plagiarism regarding academic publishing.
<p style="text-align: center;">3. Yazarların Etik Sorumlulukları</p>	<p style="text-align: center;">3. Ethical Responsibilities of Authors</p>
<p>GSSB dergisine gönderilen makalelerin özgün çalışmalar olması gerekmektedir. GSSB Dergisi'ne makale başvurusu yapan yazar(lar)ın etik sorumlulukları;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yazar(lar), başka yerde yayımladıkları ya da yayımlanmak üzere gönderdikleri bir makalesini, aynı anda birden fazla makalesini GSSB Dergisi'ne göndermemelidir. • Yazar(lar), GSSB Dergisi'ne özgün makale göndermelidir. • Yazar(lar), makale yazımı sırasında yararlandıkları kaynaklara etik ilkeler doğrultusunda doğru biçimde yollama (atf) yapmalıdır. • Makaleye katkı sağlamayan kişilerin adı, yazar olarak yazılmamalı, yayımlanmak üzere başvurusu yapılan bir makalenin yazar sırasını değiştirme, yazar çıkartma, yazar ekleme önerilmemelidir. • Yayınlanma başvurusu yapılan makaleyle ilgili çıkar çatışması-çıkar birliği olan kişileri editörlere bildirmelidir. • Değerlendirme sürecinde yazar(lar)dan makalelerine ilişkin bilgi ya da ham veri istenmesi durumunda beklenen bilgileri Editörlere sunmalıdır. • Yazar(lar), makalelerinde kullandıkları verilerin kullanım haklarına, araştırma-çözümlenmelerle ilgili izinlerin ya da üzerinde araştırma yaptıkları katılımcıların onayının alındığını belgelemelidirler. • Yazar(lar), değerlendirme ve erken görünüm aşamasındaki ya da elektronik ortamda yayımlanmış makalesiyle ilgili hatayı fark ettiklerinde bilgi vermek, düzeltmek ya da geri çekmek için editörlere iletişime geçmesi gerekir. • Yazar(lar), etik kurul kararı gerektiren deney, anket, ölçek, görüşme, gözlem, odak grup çalışması gibi nicel ya da nitel yöntemlerle veri toplamayı gerektiren araştırmalar için etik kurul onayı aldığını; etik kurul adı, karar tarihi ve sayısı aday makalenin ilk-son sayfasında ve yöntem bölümünde belirtmeli, etik kurul kararını gösteren belgeyi makalenin başvurusuyla birlikte sisteme yüklemelidir. Ayrıca olgu sunumlarında aydınlatılmış olur/onam formunun alındığına ilişkin bilgiye makalede yer vermelidir. • Yazar(lar), veri toplama sürecinde etik ilkelere özen gösterdiklerinin kanıtlarını (<i>başkalarının ölçek, anket, fotoğraf gibi belgelerinin kullanılması için kendilerinden izin alınması gibi</i>) makale içinde sunmalıdır. Makalelerde araştırma ve yayın etiği ile fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğu belirtilmelidir. Araştırma insan ve hayvan denekler üzerinde gerçekleştirilmiş ise araştırmanın uluslararası bildiriler, kılavuzlar vb uygun gerçekleştirildiği bildirilmelidir. • Yazar(lar)dan derleme makaleler için etik kurul onayı istenmez. Bununla birlikte etik kurul kararı gerektirmeyen makalelerde de, etik kurul kararının gerekmediği, makalenin ilk-son sayfasında ve yöntem bölümünde belirtilmelidir. • Makalelerde yararlanılan tüm kaynaklar (<i>yazarlar, çevrimiçi sayfalar, kişisel görüşmeler vb.</i>) için doğru ve uygun bir şekilde kaynak gösterilmelidir. • Dergiye gönderilen makalelerin başka bir dergiye gönderilmediği belirtilmeli ve Telif Hakkı Devir Formu doldurulmalıdır. 	<p>Articles submitted to the GSSB must be original Xroce. The author(s) who submit an article to the GSSB Journal bear the following ethical responsibilities:</p> <ul style="list-style-type: none"> • GSSB Journal authors should not submit previously published, under consideration, or multiple articles. • The author(s) must submit an original article to the GSSB Journal. • According to ethical principles, the author(s) must correctly refer to the sources they used while writing the article. • Individuals who don't contribute to the article should not be listed as the authors. Don't recommend changing the author order, removing, or adding authors to an article for publication. • People with a conflict of interest or community of interest regarding the article applied for publication should be notified by the editors. • During the evaluation process, if the editors ask the author(s) for information or raw data about their article, they must provide the requested information. • When the author(s) notice an error regarding their article, which is at the evaluation and early appearance stage or published electronically, they must contact the editor to inform, correct, or withdraw it. • The author(s), should upload documents to the system that show they have received ethics committee approval for research that requires a board decision and requires collecting data through quantitative or qualitative methods such as experiments, surveys, scales, interviews, observations, and focus group studies. The first and last pages of the candidate article, as well as the method section, should include the name of the ethics committee, decision date, and number. Additionally, upload the document confirming the ethics committee decision to the system alongside the article application. The article should also include information about the receipt of an informed consent form in case presentations. • In the article, the author(s) must provide evidence that they pay attention to ethical principles during the data collection process (<i>such as obtaining permission from others to use documents such as scales, surveys, and photographs</i>). Articles must adhere to research and publication ethics, as well as copyright regulations for intellectual and artistic Xroce. If the research was conducted on human and animal subjects, it should be stated that the research was carried out in accordance with international declarations, guidelines, etc. • Ethics committee approval is not requested from the author(s) for compilation articles. However, articles that do not require an ethics committee decision should explicitly state this on the first and last pages of the article, as well as in the method section. • All sources in the article (authors, online pages, individual meetings, etc.) must be cited. • It should be stated that the articles sent to the journal have not been sent to another journal, and the Copyright Transfer Form must be

<ul style="list-style-type: none"> • Makaleye fikren katkıda bulunmayan kişiler yazar olarak belirtilmemelidir. • Gönderilen makaleye ilişkin çıkar çatışmaları belirtilmeli ve nedeni açıklanmalıdır. • Yazarların, hakem sürecindeyken çalışmalarına ilişkin ham verileri editörler kuruluna iletilmesi istenebilir. Bu durumda yazarların ham verilerini editörler kuruluyla paylaşmaları beklenmektedir. Yazarlar, yayımlanan bir makaleye ilişkin verileri 5 yıl süreyle saklamakla yükümlüdürler. • Yazarlar çalışmalarında bir hata tespit ettiklerinde editörü ve editörler kurulunu bilgilendirmeli, düzeltme ya da geri çekme süreci için işbirliği kurmalıdırlar. 	<p>filled out.</p> <ul style="list-style-type: none"> • People who don't contribute intellectually to the article should not be listed as authors. • Conflicts of interest regarding the submitted article should be stated, and the reasons should be explained. • Authors may be asked to submit raw data regarding their work to the editorial board while they are in the referee process. In this case, authors are expected to process their raw data with the editorial board. Authors are obliged to keep the data regarding a published article for 5 years. • When authors detect an error in their work, they must inform the editor and the editorial board and cooperate in the correction or retraction process.
<p style="text-align: center;">4. Hakemlerin Etik Sorumlulukları</p>	<p style="text-align: center;">4. Ethical Responsibilities of Referees</p>
<p>GSSB Dergisi'ne gönderilen tüm makaleler çift taraflı kör hakemlik süreci ile değerlendirilmektedir. Çift taraflı kör hakemlik, yansız, nesnel ve bağımsız bir değerlendirme sürecinin sağlanabilmesi için yazarların hakemlerden, hakemlerin de yazarlardan gizli tutulması anlamına gelmektedir. Hakemlere makaleler değerlendirilmek üzere dergi yönetim sisteminden iletilmektedir. Hakemlerin, makalenin yayımlanabilir olup olmadığına ilişkin kararları ve bu kararlarına ilişkin gerekçelerini içeren bir form doldurmaları gerekmektedir. GSSB Dergisi'nin hakemlerinin etik sorumlulukları ve rolleri aşağıda belirtildiği gibidir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hakemlerin yalnızca uzmanlık alanlarına ilişkin makalelere hakemlik yapmaları gerekmektedir. • Hakemlerden çıkar çatışmaları bulunmayan makalelere hakemlik yapmayı kabul etmeleri beklenmektedir. Hakemler herhangi bir çıkar çatışması fark ettiklerinde editörü bilgilendirmeli ve ilgili makalenin hakemliğini yapmayı reddetmelidirler. • Hakemler makaleleri yansız ve nesnel olarak değerlendirmelidirler. • Hakemlerin değerlendirdikleri makalelere ilişkin Hakem Değerlendirme Formu'nu doldurmaları gerekmekte, çift taraflı kör hakemlik sürecine zarar vermemek için formlarda isimlerini belirtmemeleri beklenmektedir. Hakemlerin değerlendirdikleri makalenin yayımlanabilir olup olmadığına ilişkin kararları ile kararlarına ilişkin gerekçelerini de bu formda belirtmeleri gerekmektedir. • Hakemlerin önerilerinde kullandıkları üslubun kibar, saygılı ve bilimsel olması gerekmektedir. Hakemler saldırgan, saygısız ve önel kişisel yorumlardan kaçınmalıdırlar. Hakemlerin bu tür bilimsel olmayan yorumlarda buldukları tespit edildiğinde yorumlarını yeniden gözden geçirmeleri ve düzeltmeleri için editör ya da editörler kurulu tarafından kendileriyle iletişime geçilebilmektedir. • Hakemlerin kendilerine verilen süre içerisinde değerlendirmelerini tamamlamaları gerekmekte ve burada belirtilen etik sorumluluklara uymaları beklenmektedir. • Hakemler, değerlendirmeyi yansızlık ve gizlilik içinde yapmalıdır. Bu ilke gereğince inceledikleri makaleleri değerlendirme sürecinden sonra yok etmeli, ancak yayımlandıktan sonra kullanmalıdırlar. Uyruk, cinsiyet, dinsel inanç, siyasi inanç ve ticari kaygılar, değerlendirmenin yansızlığını bozmalıdır. • Hakemler değerlendirmesini kabul ettikleri makaleyi süresi içinde değerlendirmelidirler. 	<p>All articles submitted to the GSSB Journal are evaluated through a double-blind referee process. Double-blind refereeing ensures an unbiased, objective, and independent evaluation process by keeping the authors and reviewers secret from each other. Articles are forwarded to the referees through the journal management system for evaluation. Referees are required to fill out a form containing their decisions on whether the article is publishable and the reasons for their decisions. The GSSB Journal's referees have the following ethical responsibilities and roles of the referees of the GSSB Journal are as follows:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Referees must evaluate the articles related to their field of expertise. • Referees are expected to agree to referee articles that are free from conflicts of interest. When reviewers become aware of any conflict of interest, they should inform the editor and decline to referee the relevant article. • Referees must evaluate the articles impartially and objectively. • Referees must complete the Referee Evaluation Form for each article they evaluate, ensuring double-blind refereeing. They are expected not to indicate their names on the forms in order not to harm the process. Referees are required to explicitly state their decisions on whether the article they evaluate is publishable or not, along with the reasons for their decisions, in this form. • The tone used by referees in their suggestions must be polite, respectful, and scientific. Referees must avoid offensive, disrespectful, and subjective personal comments. When referees are found to make such unscientific comments, they may be contacted by the editor or the editorial board to reconsider and correct their comments. • Referees are required to complete their evaluations within the time given to them. Referees are expected to comply with the ethical responsibilities specified here. • Referees must process evaluation impartially and confidentially. In accordance with this principle, they should destroy the articles they review after the evaluation process and use them only after they are published. Nationality, gender, religious belief, political belief, and commercial concerns should not impair the impartiality of the evaluation. • Referees must evaluate the article they have accepted within the deadline.
<p style="text-align: center;">5. Editör ve Alan Editörlerinin Etik Sorumlulukları</p>	<p style="text-align: center;">5. Ethical Responsibilities of Editors and Field Editors</p>
<p>Editörün, Yayın Etiği Komitesi'nin (<i>Committee on Publication Ethics – COPE – https://publicationethics.org/</i>) yayınlamış olduğu "<i>COPE</i></p>	<p><i>Editor(s)</i> should implement these guides such as "<i>COPE Ethical Conduct and Best Practices Guide for Journal Editors</i></p>

Dergi Editörleri için Etik Davranışlar ve En İyi Uygulamalar Kılavuzu” (Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors – COPE

https://publicationethics.org/files/Code_of_conduct_for_journal_editors_Mar11.pdf) ve “COPE Dergi Editörleri için En İyi Uygulamalar Kılavuzu”nda (COPE Best Practice Guidelines for Journal Editors – https://publicationethics.org/files/u2/Best_Practice.pdf) yer alan ve aşağıda listelenen etik sorumluluklara uyması gerekmektedir.

Editör dergide basılan tüm makalelerden sorumludur. Editörün etik görevleri ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir;

- Editörler, hakemlerin, yazar(lar)ın, araştırmacı, uygulayıcı ve okuyucuların bilgi gereksinimlerini karşılamaya gerektiğinde dönüt vermeye, yayın sürecinde düzeltme, açıklama gerektiren konularda açıklık ilkelerine göre davranmaya çaba gösterirler.
- Editörler, makalelerin yayımlanmasına karar verirken, makalelerin özgün olmasına, bilimsel alanyazına, okuyucu, araştırmacı ve uygulayıcılara katkı sağlamasına özen gösterirler.
- Editörler, makalelerle ilgili olumlu ya da olumsuz karar verirken, makalelerin özgün değeri, alana katkısı, araştırma yönteminin geçerli ve güvenilirliği, anlatımın açıklığı ile derginin amaç ve kapsamını göz önünde tutarlar.
- Editörler, başvurusu yapılan makalelerin önemli sorunu olmadığı sürece ön değerlendirme aşamasına alır, olumlu hakem önerilerini göz önünde bulundurur, ciddi sorun olmadıkça önceki editör(ler)ce verilen kararları değiştirmezler.
- Editörler, derginin yayın politikaları arasında bulunan kör hakemlik ve değerlendirme süreci politikalarını uygular, hakemlerin kimlik bilgilerini gizli tutar, her makalenin yansız ve süresi içinde değerlendirilmesini sağlarlar.
- Editörler, hakemleri zamanında dönüş ve performans gibi ölçütlerle değerlendirmelidir. Hakemlere teşvik ve motive edici ifadeler kullanılmalı, hakemlerle içerik tartışmasına girmemelidir.
- Editörler, makaleleri alan editörleri ve hakemlerin uzmanlık alanlarını dikkate alarak gönderir, değerlendirmelerin yansız ve bağımsız yapılmasını desteklerler.
- Editörler, makalenin yansız değerlendirilmesi için editörler, hakemler ve yazar(lar) arasındaki çıkar çatışması-çıkar birliği olup olmadığını göz önüne alırlar.
- Dergi sahibi, yayıncı ve diğer hiçbir politik ve ticari unsur, editörlerin bağımsız karar almalarını etkilemez. Editörler bu konuda bir etki altında kaldıklarını hissettiklerinde süreci durdururlar. Etki unsurları tamamen ortadan kalkmadan süreç yönetimlerine devam etmezler. Bu konuda yayın kurulu uyarılır.
- Editörler, alan editörlerinin kör hakemlik sürecini yürütmelerinde dikkatli davranmaları için yardımcı olurlar, kör hakemliği ihlal edecek hususlarda onları bilgilendirirler ve gerektiğinde uyarırlar.
- Editörler, hakem havuzunun geniş bir yelpazeden oluşması ve sürekli güncellenmesi için arayış içinde olurlar.
- Editörler, akademik görgü kurallarına uymayan ve bilimsel olmayan değerlendirmeleri engellerler.
- Editörler, dergi yayın süreçlerini yayın politikaları ve kılavuzlara uygun işletilmesini sağlar, süreçte görev alanları yayın politikaları konusundaki gelişmelerden bilgilendirir, gerektiğinde eğitim programı hazırlarlar.
- Editörler, yayın sürecinde görev alanlar herkesle etkili bir iletişim içinde olur, belirli aralıklarla toplantılar düzenlerler.
- Editörler, değerlendirilen makalelerdeki kişisel verilerin korunmasını sağlarlar; yazar, hakem ve okuyucuların bireysel verilerini korurlar.
- Editörler; makalelerde insan ve hayvan haklarının korunmasına özen gösterirler, makalenin katılımcılarının açık onayının belgelendirilmesini önemserler, makalenin katılımcılarına ilişkin

(https://publicationethics.org/files/Code_of_conduct_for_journal_editors_Mar11.pdf) and “COPE Best Practice Guidelines for Journal Editors” (https://publicationethics.org/files/u2/Best_Practice.pdf) published by the The Editor’s Committee on Publication Ethics (COPE – <https://publicationethics.org/>)

The editor is responsible for all articles published in the journal. The ethical duties and responsibilities of the editor are as follows:

- Editors strive to meet the information needs of referees, author(s), researchers, practitioners, and readers, to provide feedback when necessary, and to act in accordance with the principles of openness on issues that require correction and clarification during the publication process.
- When deciding to publish articles, editors take care to ensure that the articles are original and contribute to the scientific literature, readers, researchers, and practitioners.
- When making positive or negative decisions about articles, editors consider the original value of the articles, their contribution to the field, the validity and reliability of the research method, the clarity of the expression, and the purpose and scope of the journal.
- Editors take the submitted articles to the preliminary evaluation stage as long as there are no significant problems, they take into account the positive referee suggestions, unless there are serious problems, they don’t change the decisions made by the previous editor(s).
- Editors implement the journal’s blind referee and evaluation process policies, maintain the confidentiality of the referees’ identities, and guarantee the impartial and timely evaluation of each article.
- Editors should evaluate respondents according to criteria such as on-time return and performance. They should use encouraging and motivating expressions with the referees, not engage in content discussions with them.
- Editors send the articles by taking into account the field editors and the referees’ areas of expertise, and supporting the evaluations to be made impartially and independently.
- Editors consider whether there is a conflict of interest or community of interest between the referees and the author(s).
- The journal owner, XIIrocesses, and any other political or commercial element don’t affect the independent decision-making of the editors. When editors perceive such influence, they halt the process. They refrain from proceeding with process management until they have completely eradicated the influencing factors. The editorial board has been warned about this.
- Editors XIIroce field editors in carrying out the blind peer review process with caution. They inform them about issues that could violate blind refereeing and provide warnings when necessary.
- Editors strive to maintain a diverse and continuously updated referee pool.
- Editors should prevent unscientific evaluations that do not comply with academic etiquette.
- Editors make sure the journal publication processes follow the publication policies and guidelines, keep those in charge informed about changes to the policies during the process, and create training programs as needed.
- Editors communicate effectively with everyone involved in the publication process, and they organize meetings at regular intervals.
- Editors ensure that personal data is protected in the articles they evaluate. They protect the individual data of authors, referees,

<p>etik kurul onayı, deneysel araştırmalarda izinleri olmadığında makaleyi reddederler.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dergi XIIIrocesse XIII, etik ihlalden şüphelenirse veya bir ihlal iddiası olursa harekete geçmekle yükümlüdür. Bu görev hem yayınlanmış hem de yayınlanmamış makaleleri kapsar. • Editörler; görevi kötüye kullanmaya karşı önlem alırlar. Görevi kötüye kullanmaya yönelik yakınmalar olduğunda, nesnel bir soruşturma yaparak, konuyla ilgili bulguları paylaşır. • Editörler, makalelerdeki hata, tutarsızlık ya da yanlış yönlendirmelerin düzeltilmesini sağlarlar. • Editörler, yayınlanan makalelerin fikri mülkiyet hakkını korur, ihlal olması durumunda derginin ve yazar(lar)ın haklarını savunurlar. Ayrıca yayımlanan makalelerin içeriğinin başka yayınların fikri mülkiyet haklarını ihlal etmemesi konusunda gerekli önlemleri alırlar; özgünlük-benzerlik denetimini yaparlar. • Editörler, Dergide yayımlanan makalelere yönelik tutarlı eleştirileri dikkate alırlar, eleştirilen makalelerin yazar(lar)ına yanıt hakkı tanırlar. • Editörler olumsuz sonuçları içeren çalışmalarını da göz önünde bulundururlar. • Editörler, Dergiye iletilen yakınmaları, şikâyet ve talepleri inceleyerek gerekli açıklamaları yaparlar. • Editörler, hakemlerin değerlendirme aşamasında ihtiyaç duyacakları bilgi ve rehberleri sağlamakla yükümlüdür. • Editörler, reddedilen makalelerde yazarla olan diyaloglarda mümkün olduğunca nezaketli cevap verir ve ret gerekçelerini mutlak surette maddeler halinde ifade eder. 	<p>and readers.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Editors pay attention to the protection of human and animal rights in articles. They care about documenting the explicit consent of the participants in the article; they reject the article when there is no ethics committee approval or permission for experimental research. • The chief editor of the journal is obliged to take action if he/she suspects or alleges an ethical violation. This role covers both published and unpublished articles. • Editors take precautions against abuse of power. When there are complaints about abuse of power, it conducts an objective investigation and shares the relevant findings. • Editors make sure to correct any errors, inconsistencies, or misdirections in the articles. • Editors protect the intellectual property rights of the published articles, and ensure that there is no infringement. If this happens, they defend the journal and author's rights. They also take the necessary precautions to ensure that the content of the published articles does not violate the intellectual property rights of other publications. Therefore, they verify the articles for originality and similarity. • Editors take into account consistent criticisms of the articles published in the journal and give the author(s) of the criticized articles the right to respond. • Editors also take into consideration studies containing negative results. • Editors examine the complaints and requests submitted to the journal and XIIIrocesse necessary explanations. • Editors examine the complaints and requests submitted to the journal and XIIIrocesse necessary explanations. • Editors must supply the referees with the necessary information and guidelines during the evaluation phase. • Editors respond as politely as possible in the dialogues with the author(s) of rejected articles, and they definitely XIIIrocess the reasons for rejection in bullet points.
<p style="text-align: center;">6. Yayın Kurulunun Etik Sorumlulukları</p>	<p style="text-align: center;">6. Ethical Responsibilities of the Editorial Board</p>
<p>GSSB dergisi yayın kurulu; Baş editör, varsa ikinci editör ve yardımcıları, dil editörü, yazım editörü, varsa istatistik editörü, yayın editörü vd. kişilerden oluşur. Yayın kurulunun oluşturulması yayıncı ve editörün ortak sorumluluğundadır. Dergi yayın kurulunun etik görevleri ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dergi yayın kurulu, dergide süreci tamamlanan her makalenin dergi yayın politikaları/ilkeleri, ulusal/uluslararası mevzuat, etik kurallar, uluslararası standartlar ve akademik teamüllere uygun olarak yayınlanmasından sorumludur. • Yayın Kurulu, dergiye gönderilen çalışmaların tüm süreçlerinden sorumludur. Bu çerçevede ekonomik ya da politik kazançlar göz önüne alınmaksızın karar verici kişiler editörlerdir. • Makalelerin değerlendirme süreci sonunda KESİN KABUL/RED kararını açıklamak yayın kurulunun sorumluluğundadır. Bu sorumluluk ve görevi yerine getirirken şeffaf ve objektif olurlar. İlgili görev, yayın kurulu başkanı ve/veya kurulun doğal üyesi olan editör üzerinden gerçekleştirilir. • Makalelerin kesin KABUL/RED kararını vermek genel olarak editörlerin görev ve sorumluluğundadır. Ancak, makalenin yayınlanması kararını vermek yayın kurulunun yetki ve sorumluluğundadır. Yayına kabul edilen makalelerin hangi sayıda ve sırada yer alacağı yayın kurulunca belirlenir. Bu konudaki ilke ve kurallar yine kurul tarafından tespit edilir. Makalelerin yayına kabul edilmesinde KESİN KABUL/RED kararları (hakemlerin, editörün ve alan editörünün görüşleri) esas alır. Makul ve 	<p>The editorial board of the GSSB journal comprises the chief editor, a second editor, and any additional assistants, such as a language editor, spelling editor, statistics editor, publication editor, etc. The formation of the editorial board is the joint responsibility of the publisher and the editor. The ethical duties and responsibilities of the journal's editorial board are as follows:</p> <ul style="list-style-type: none"> • The journal editorial board is responsible for the publication of every article completed in the journal in accordance with the journal publication policies and principles, national and international legislation, ethical rules, international standards, and academic practices. • The Editorial Board is in charge of overseeing all processes related to the submission of works to the journal. In this context, editors are the decision-makers, regardless of economic or political gains. • It is the responsibility of the editorial board to announce the FINAL ACCEPTANCE/REJECTION decision at the end of the evaluation process of the articles. They are transparent and objective while fulfilling their responsibilities and duties. The chairman of the editorial board and/or the editor, who is a natural member of the board, undertake the relevant task. • It is generally the duty and responsibility of the editors to make the final ACCEPT/REJECTION decision of the articles. However, it is the editorial board's authority and responsibility to decide on the article's publication. The editorial board determines the number and order of articles accepted for publication. The board determines the

açıklanabilir bir neden olmadan aksi yönde karar alınmaz. Bununla birlikte yayın kurulu ihtiyaç duyarsa makale yazar(lar)ından ek güncelleme talebinde bulunabilir.

- Yayın kurulu almış olduğu kararları sorumlu yazara sistem üzerinden açıklayıcı bir şekilde iletirler. Bu konuda kendilerine yapılan dönütlere açıklayıcı ve makul cevap verirler. Bu görevi, yayın kurulunun doğal üyesi olan editör üzerinden de gerçekleştirebilirler.
- Dergi yayın kurulu, makale değerlendirme sürecinde hakemlik yapan bilim insanları için “*hakemlik belgesi*” düzenler ve bu belgelerin elektronik ortamda ilgililerine iletilmesini sağlar. Bu görev, yayın kurulu başkanı ve/veya kurulun doğal üyesi olan editör üzerinden gerçekleştirilir.
- Derginin yayın politikaları ve temel ilkeleri yayın kurulu tarafından belirlenir. Bu ilke ve politikaların belirlenmesinde mevzuat ve etik ilkeleri ile akademik teamüller esas alınır.
- Derginin yayın periyotları, görevlendirmeleri, yayın bilgileri, indeks başvuruları, akademik işbirlikleri vd. yönetsel süreçler yayıncı ve editör ile birlikte yayın kurulunun sorumluluğundadır. Yayın kurulu, bu bağlamda üzerine düşen sorumluluk ve görevleri yerine getirir.
- Yayın kurulu, derginin içerik, teknik ve görsel bakımdan eksik ve aksaklıklarına karşı kayıtsız kalmaz, bu kapsamda ortaya çıkan olumsuzlukları ilgililerine zaman kaybetmeden iletir. Eksiklik ve aksaklıkların giderilip giderilmediğini periyodik olarak kontrol eder.
- Yayın kurulu, belirli periyotlarda ve/veya ihtiyaç duyulan durumlarda toplanarak görev ve sorumlulukları kapsamında görüşme yaparlar. Her üyenin eşit oy hakkı bulunur. Tüm üyeler görüşlerini serbestçe ifade ederler. Hiçbir üye, diğer(ler)i üzerinde manüple edici söz ve davranışlarda bulunamaz. Kararlar “oy çokluğu” ilkesine göre alınır.
- Yayın kurulu, kendi içerisinde “*yayın kurulu başkanı*” seçer. Yayın kurulu, başkan tarafından temsil edilir. Yayın kurulu başkanının görevi bırakması durumunda, yeni başkan seçilinceye kadar baş editör kurula başkanlık eder.
- Yayın kurulunda “*yazım editörü*” bulunur. Yazım editörü dergiye gelen makalenin dergi şablonuna yerleştirilmesi, makalenin dergi yazım kurallarına uygun olarak yazılmasını kontrol etmekle görevlidir. Bu konuda yazar tarafından güncelleme yapılmasını talep edebilir.
- Yazım kontrolünden sonra makalelerin turnitin intihal programı üzerinden benzerlik kontrolü yapılır.
- Yayın kurulu ve intihal/benzerlik kontrolünden sonra makalenin İngilizce gramer ve anlatım kontrolü yapılır. Bunun için yayın kurulunda en az bir “*dil editörü*” bulunur. İhtiyaç halinde bu sayı arttırılabilir.
- Önkontrol işlemlerinin son aşamasında analizli çalışmalar için bir “*istatistik editörü*” bulundurulabilir.
- Makale yayın süreci işlemlerini kontrol etmek ve editöre yardımcı olmak amacıyla dergi yayın kurulu tarafından “*yayın editörü*” atanır.
- Yayın sürecinde makalenin dil, anlatım ve şekilsel unsurlarının son kontrolünün yapılması için “*son okuma görevlisi*” atanır.
- Yayın kurulu üyeleri görevlerini yerine getirirken objektif, eşitlikçi, adaletli, şeffaf ve ilkeli olmayı kabul ederler. Görev ve sorumluluklarını en ideal şekil ve sürede yerine getirirler. Yayın kuruluna karşı görevlerini aksatmamayı ilke edinirler.
- Dergide Yayın Kurulu’nun talebi üzerine ek ya da özel sayı yayımlanabilir. Ek/Özel sayı, belirli bir temada ve/veya kongre bildirilerinden oluşur. Ek/Özel sayılar yayımlanmadan önce özel olarak duyurulur. Bu sayıların süreç yönetimi vd. hususlardaki sorumluluğu editördedir. Ancak bu sayılarda konuk editör de

principles and rules relevant to this issue. The acceptance of articles for publication is based on FINAL ACCEPT/REJECTION decisions (the opinions of the referees, editor, and field editor). A decision to the contrary is not taken without a reasonable and explainable reason. However, if necessary, the editorial board may request additional updates from the article author(s).

- The editorial board communicates its decisions to the responsible author through the system in a descriptive manner. They give descriptive and reasonable answers to the feedback given to them on this subject. This task can also be performed by the editor, who is a natural member of the editorial board.
- The journal editorial board issues “*referee certificates*” for the scientists who serve as referees during the article evaluation process and ensures the electronic transmission of these documents to the relevant parties. The chairman of the editorial board or the editor, who is a natural member of the board, carry out this duty.
- The editorial board determines the journal’s publishing policies and basic principles. Legislation, ethical principles, and academic practices serve as the basis for determining these principles and policies.
- The journal’s publication periods, assignments, publication information, index applications, and academic collaborations etc. are all under the editorial board’s jurisdiction. The editorial board, together with the publisher and editor, is responsible for administrative processes. In this context, the editorial board fulfills its responsibilities and duties.
- The editorial board is not indifferent to the deficiencies and defects of the magazine in terms of content, technique, and visuality. It conveys the negativities that arise in this context to the relevant parties without wasting time. Periodically, it verifies the correction of deficiencies and malfunctions.
- The editorial board meets at certain periods and/or when necessary and holds discussions within the scope of their duties and responsibilities. Each member has equal voting rights. All members express their opinions freely. No member can use manipulative words or behavior toward the other(s). Decisions are taken according to the principle of “*majority vote*”.
- The editorial board elects the “*chairman of the editorial board*” among itself. The editorial board is represented by the president. In the event of the editorial board chairman’s resignation, the editor-in-chief assumes leadership of the board until a new chairman emerges.
- There is a “*writing editor*” on the editorial board. The writing editor is in charge of aligning the article with the magazine template and ensuring its adherence to the journal’s writing guidelines. The writing editor may request an update on this issue.
- After the spelling check, the articles are checked for similarity through the Turnitin plagiarism program.
- After the editorial board and plagiarism/similarity check, the English grammar and expression of the article are checked. For this purpose, there is at least one “*language editor*” on the editorial board. This number can be increased if necessary.
- A “*statistics editor*” may be employed for analytical studies at the final stage of the pre-flight process.
- A “*publication editor*” is appointed by the journal editorial board to control the article publication process and assist the editor.
- During the publication process, a “*final reading officer*” is appointed to take final control of the language, expression, and formal elements of the article.
- Editorial board members agree to be objective, egalitarian, fair, transparent, and principled while performing their duties. They fulfill their duties and responsibilities in the most ideal way, at the most ideal time. They adopt it as a principle to not neglect their duties to the editorial board.

<p>görev alabilir. Genel sayılar için belirlenen tüm kurallar, ilkeler ve politikalar özel/ek sayılar için de geçerlidir. Ek/Özel sayıdaki sayfa numaraları, yıl içindeki düzenli sayılardan farklı şekilde numaralandırılır. Ek/Özel sayı adedi; normal periyodun 1/3'ünden fazla olamaz.</p> <ul style="list-style-type: none"> Dergide Yayın Kurulu'nun talebi üzerine armağan sayısı yayımlanabilir. Armağan sayıları, özel veya ek sayı statüsünde kabul edilmez. Normal sayı olarak numaralandırılır. 	<p>The editorial board may request the publication of additional or special issues in the journal. A supplementary or special issue consists of a specific theme and/or congress papers. Special announcement of additional/special issues are made before they are published. The responsibilities of these special issues belong to the editor. However, guest editors may also take part in these issues. All rules, principles and policies established for general issues also apply to special/additional issues. Page numbers in special issues are numbered differently than regular issues throughout the year. Number of special issues can't be more than 1/3 of the normal period.</p> <ul style="list-style-type: none"> The gift issue may be published in the journal upon the request of the Editorial Board. Gift issues are not accepted as special or additional issues. They are numbered as regular numbers.
<p>7. Bilim ve Danışma Kurulunun Etik Sorumlulukları</p>	<p>7. Ethical Responsibilities of the Science and Advisory Board</p>
<p><i>GSSB</i> dergisi bilim ve danışma kurulu; dünyanın farklı yerlerinden ve doktorasını tamamlamış bilim insanları arasından seçilir. Bilim ve danışma kurulunun oluşturulması yayıncı, editör ve yayın kurulunun ortak sorumluluğundadır. Kurulun asli görevi, ihtiyaç duyulan durumlarda editör, yayın kurulu ve yayıncı için danışma görevini yerine getirmektir. Dergi bilim ve danışma kurulunun etik görevleri ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir;</p> <ul style="list-style-type: none"> Dergi ilke ve politikalarının belirlenmesi ile güncellenmesi durumlarında dergi yayıncısına, yayın kuruluna ve editörüne bilimsel açıdan danışmanlık yapar. Bu kapsamda görev ifa ederken etik ilkeler, mevzuat ve akademik teamüllere bağlı kalırlar. Görevlerini yerine getirirken dergi paydaşları ile herhangi bir menfaat çatışmasına girmezler. Dergiyi, bireysel menfaatlerine aracı etmezler. Dergi üzerinden herhangi bir menfaat elde etmezler. Tamamen gönüllülük esasına göre kurulda yer alırlar. Dergi ile ilgili yaptıkları danışmanlık toplantıları, görüşmeler vb. etkinlikler ile bu etkinliklerde alınan kararlar hakkında gizlilik ilkesine uyarlar. Bu kapsamdaki bilgi, belge vd. unsurları üçüncü kişiler karşısında açıklamazlar. <p>Dergi ile ilgili gördükleri tüm hatalar, eksiklikler ve aksaklıkları bireysel ya da kurul halinde zaman kaybetmeden yayıncı, editör veya yayın kuruluna bildirirler.</p>	<p>The GSSB journal's scientific and advisory board is selected from scientists who have completed their doctorates and from various parts of the world. Establishing the scientific and advisory boards is the responsibility of the XVprocesses, editor, and editorial board. The primary duty of the board is to fulfill its advisory role XVprocess editor, editorial board, and XVprocesses when needed. The ethical duties and responsibilities of the journal's scientific and advisory XVprocessesXV as follows:</p> <ul style="list-style-type: none"> They offer scientific consultation to the journal's XVprocesses, editorial board, and editor, assisting them in determining and updating the journal's principles and policies. In this context, they adhere to ethical principles, legislation, and academic practices while performing their duties. They do not enter into any conflict of interest with the journal stakeholders while performing their duties. They do not use the journal as a tool for their individual interests. They don't derive any benefit from the journal. They join the board on voluntarily. They adhere to the principle of confidentiality about consultancy meetings, interviews, and other activities related to the journal and decisions taken in these activities. The documents related to activity such as information, documents, and so on aren't disclosed to third parties. <p>They report all errors, deficiencies, and malfunctions they find in the journal to the XVprocesses, editor, or editorial board, individually or collectively, without wasting any time.</p>
<p>8. İntihal ve Etik Dışı Davranışlar</p>	<p>8. Plagiarism and Unethical Behaviors</p>
<p><i>GSSB</i> Dergisi'ne gönderilen tüm makaleler basılmadan önce Turnitin (https://www.turnitin.com/) yazılım programı ile taranmaktadır. Benzerlik oranı %25 ve altında olan makaleler yayına kabul edilir. Bu oranı aşan makaleler ayrıntılı olarak incelenir ve gerekli görülürse gözden geçirilmesi ya da düzeltilmesi için yazarlara geri gönderilir veya tespit edilmesi durumunda intihal ya da etik dışı davranışlar nedeniyle yayımlanması reddedilir. Aşağıda etik dışı bazı davranışlar listelenmiştir;</p> <ul style="list-style-type: none"> Çalışmaya fikren katkıda bulunmayan kişilerin yazar olarak belirtilmesi. Çalışmaya fikren katkıda bulunan kişilerin yazar olarak belirtilmemesi. Makale yazarın yüksek lisans/doktora tezinden ya da bir projeden üretilmişse bunun belirtilmemesi. Dilimleme yapılması yani, tek bir çalışmadan birden fazla makale yayımlanması. Gönderilen makalelere ilişkin çıkar çatışmalarının bildirilmemesi. 	<p>All articles sent to the GSSB journal are scanned with the Turnitin (https://www.turnitin.com/) software program before printing. Articles with a similarity rate of 25% or less are accepted for publication. Articles exceeding this rate are examined in detail and, if necessary, sent back to the authors for review or correction. If detected, they are rejected for publication due to plagiarism or unethical behavior. Some unethical behaviors are listed below:</p> <ul style="list-style-type: none"> Listing as authors those who made no intellectual contributions to the study. Not listing authors who made intellectual contributions to the study. Failure to specify whether the paper originated from a Project or the author's master or doctorate thesis. Doing slicing. That is publishing more than one article from a single study. Not declaring conflicts of interest regarding the submitted articles. Deciphering the double-blind referee process.

<ul style="list-style-type: none"> • Çift taraflı kör hakemlik sürecinin deşifre edilmesi. • Destek alınarak yürütölen araştırmalar sonucu yapılan yayınlarda destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların katkılarını belirtmemesi. • Henüz sunulmamış veya savunularak kabul edilmemiş tez veya çalışmaların, sahibinin izni olmadan kaynak olarak kullanılması. • İnsan ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda etik kurallara uyulmaması. • Bilimsel araştırma için sağlanan veya ayrılan kaynakları, mekânları, imkânların ve cihazların amaç dışı kullanılması. • Akademik atama ve yükseltmelerde bilimsel araştırma ve yayınlarla ilişkin yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunulması. • İntihal Yapmak: Başkalarının özğün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek, • Sahtecilik: Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak, • Çarpıtmak: Araştırma kayıtları veya elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek, • Tekrar Yayımlamak: Mükerrer yayınlarını akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak, • Dilimleme Yapmak: Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak, • Haksız Yazarlık: Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gereksiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı halde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek. <p>GSSB Dergisi, aşağıdaki veya benzeri konularda suistimal iddialarıyla karşılaştığında COPE akış şemalarını (https://publicationethics.org/files/Full_set_of_flowcharts_Turkey_2017%20%281%29.pdf) uygulamayı kabul ve taahhüt eder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekrar yayından şüphelenildiğinde yapılacaklar • İntihalden şüphelenildiğinde yapılacaklar • Uydurma verilerden şüphelenildiğinde yapılacaklar • Yazarlık değişikliği taleplerinde yapılacaklar • Açıklanmamış çıkar çatışması durumundan şüphelenildiğinde yapılacaklar • Haksız veya hediye yazarlıktan şüphelenildiğinde yapılacaklar • Bir yazıda etik probleminden şüphelenildiğinde yapılacaklar • Etik ihlal şüphesi e-posta vb. ile doğrudan haber verildiğinde yapılacaklar • Sosyal medya aracılığıyla etik ihlal şüphesi duyurulduğunda yapılacaklar 	<ul style="list-style-type: none"> • Not mentioning individuals, institutions or organizations and their contributions providing support and their contributions in publications resulting from supported research. • Using theses or studies that have not yet been presented or defended and accepted as a source without the permission of the owner. • Failure to comply with ethical rules in research conducted on humans and animals. • Misuse of resources, spaces, facilities and devices provided or allocated for scientific research. • Making false or misleading statements about scientific research and publications during academic appointments and promotions. • Plagiarism: Presenting others' original ideas, methods, data, or works as one's own, in whole or in part, without citing them in accordance with scientific rules, • Forgery: The use of falsified or non-existent data in scientific research. • Distorting: The act of falsifying research records or data obtained, presenting devices or materials not used in the research as if they were, and manipulating the research results to align with the interests of those receiving support. • Republishing: Assigning duplicate publications to academic journals and presenting them as distinct publications in promotional campaigns. • Slicing: Dividing the results of a research into parts in a way that violates the integrity of the research in an inappropriate manner and publishing them in more than one issue and presenting these publications as separate publications in academic appointments and promotions, • Unfair Authorship: Including people who don't have an active contribution among the authors or not including people who do, changing the author order in an unjustified and inappropriate way, removing the names of those who have an active contribution from the work in subsequent editions, and having his name included among the authors by using his influence even though he has no active contribution. <p>GSSB Journal uses COPE flowcharts (https://publicationethics.org/files/Full_set_of_flowcharts_Turkey_2017%20%281%29.pdf) when faced with allegations of abuse on the following or similar issues. Accepts and undertakes the practice.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Things to be done if there is suspect about republication. • Things to be done if there is suspect about plagiarism. • Things to be done if there is suspect about fabricated data? • Things to be done if there is request for a change of authorship? • Things to be done if there is suspect about undisclosed conflicts of interest . • Things to be done if there is suspect about unfair or gifted authorship? • Things to be done if there is suspect about article contains an ethical problems. • Things to be done in case of suspicion of an ethical violation is reported via email, etc. • Things to be done in case of suspicion of an ethical violation is reported via social media .
<p>9. Etik İlkelere Uymayan Durumun Editöre Bildirilmesi</p>	<p>9. Reporting a Situation That Does Not Comply with Ethical Principles to the Editor</p>
<p>GSSB Dergisi'nde alan editörler, hakemler, yazarlar vd. paydaşlar ile ilgili etik ilkelere uymayan bir davranış ya da değerlendirme</p>	<p>If any behavior that does not comply with ethical principles is encountered regarding the editors, referees, authors, etc. Stakeholders</p>

sürecindeki, erken görünümdeki ya da yayımlanmış bir makale ilgili etik olmayan bir durumla karşılaşılması durumunda fatih.guler@comu.edu.tr adresine ileti yoluyla bildirilmesi gerekir.	in GSSB Journal, or an unethical situation is encountered regarding an article in the evaluation process, in early view, or in a published article, it should be reported to fatih.guler@comu.edu.tr by e-mail.
---	---

İntihal / Benzerlik Politikaları / Plagiarism / Similarity Policies

<p>Başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek intihal olarak değerlendirilmektedir. Ancak başkalarına ait fikir, metot, veri, eser vb. unsurların kaynak gösterilmesine rağmen doğrudan (birebir ya da çok fazla aynı olarak) aktarılması nedeniyle ortaya çıkan durum benzerlik olarak adlandırılmaktadır. İntihal eylemi bir suç olmakla birlikte, benzerlik eylemi bir usulsüzlük (şekilsel eksiklik/hata) olarak değerlendirilir. İntihal eyleminde oranın önemi yoktur. Küçük/az oranda olması bile suç olup, kabul edilemez. Benzerlik fiili ise şekilsel bir hata/eksiklik olup, oransal ve/veya lokal olarak düzeltme gerektirir.</p> <p>GSSB dergisi açısından akademik yayıncılığa ilişkin her türlü bilimsel suiistimal, atıf çeteciliği ve intihalle ilgili önlemleri alma sorumluluğuna sahiptir. GSSB Dergisi İntihal / Benzerlik Politikaları genel olarak aşağıda belirtilmiştir. Buna göre;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yazarlar, orijinal yazılarını GSSB Dergisi'ne teslim ettiklerinden emin olmalıdırlar. • Yazarlar, makalelerini hukuk kuralları, etik ilkeler, akademik teamül, dergi politikaları vb. kurallara uygun olarak hazırlamak zorundadırlar. Bu kurallar kapsamında benzerlik ve/veya intihal olarak belirlenen tutum ve davranışlardan uzak durmaları gerekmektedir. • GSSB Dergisi yazarlara makalelerini sisteme yüklemeye önce intihal/benzerlik açısından kontrol etmek için intihal/benzerlik tespit araçlarını kullanmalarını önerir. Benzerlik/intihal ile ilgili bu öntespit, süreç işlemlerinin gereksiz yere uzamasına engel olacaktır. • Çalışmanın dergi sistemine yüklendiği anda yazarların dergi ile ilgili benzerlik/intihal ilkelerini bildikleri ve bunlara uygun bir şekilde çalışmalarını hazırlayarak sisteme yükledikleri kabul edilir. • Diğer araştırmacıların çalışmalarına uygun şekilde atıfta bulunmak veya alıntı yapmak yazar(lar)ın sorumluluğundadır. • Kör hakemlik sürecinden önce editörler, intihal tespit aracı (<i>Turnitin, iThenticate: Plagiarism Detection Software</i>) kullanarak tüm makaleleri intihal açısından kontrol ederler. • GSSB tarafından yapılan genel uygulama: Yazım kontrolünden sonra makalelerin <i>Turnitin</i> intihal programı üzerinden benzerlik kontrolü yapılır. Benzerlik oranı %25 ve altında olan makaleler yayına kabul edilir. Bu oranı aşan makaleler ayrıntılı olarak incelenir ve gerekli görülürse gözden geçirilmesi ya da düzeltilmesi için yazarlara geri gönderilir veya tespit edilmesi durumunda intihal ya da etik dışı davranışlar nedeniyle yayımlanması reddedilir. Tezden üretilen makalelerde makul olmak şartıyla benzerlik oranı %30'a kadar artırılabilir. Yine mevzuat analizi ya da yoğun mevzuat normlarının aktarıldığı çalışmalarda oranlar ile ilgili sınırlar makul olmak şartıyla artırılabilir. Bu konuda karar editörlere ve yayın kuruluna aittir. • Makalenin genel benzerlik/intihal oranının yanı sıra benzeşen cümle ve görseller de dergi editörleri tarafından incelenir. Makul sayılmayacak kısımların güncellenmesi/düzeltilmesi yazar(lar)dan istenir. • GSSB olarak alıntı yapılan kaynakların belirli eserler üzerinde yoğunlaştırılmamış olması beklenir. Bu nedenle aynı kaynak ile benzerlik oranının %3 sınırını geçmemesi gerekmektedir. Tezden üretilen çalışmalardaki asıl kaynak (tez) benzerlik oranı bu kural 	<p>It is considered plagiarism to present the original ideas, methods, data, or works of others as one's own, in whole or in part, without citing them in accordance with scientific rules. However, the transfer of ideas, methods, data, works, etc. belonging to others directly by citing (either exactly or very much the same) is called similarity. While the act of plagiarism is a crime, the act of similarity is considered an irregularity (a formal deficiency or error). In the act of plagiarism, the ratio does not matter. Even a small amount is accepted as a crime, and it is unacceptable. The act of similarity is a formal error/omission and requires proportional and/or local correction.</p> <p>GSSB journal has the responsibility of taking precautions against all kinds of scientific misconduct, citation fraud, and plagiarism regarding academic publishing. GSSB Journal Plagiarism and Similarity Policies are generally stated below:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Authors must ensure that they submit their original articles to the GSSB Journal. • Authors must submit their articles in accordance with the legal rules, ethical principles, academic practices, journal policies, etc. Within the scope of these rules, they must stay away from attitudes and behaviors determined as similarity and/or plagiarism. • GSSB Journal recommends authors to use plagiarism/similarity detection tools to check their articles for plagiarism/similarity before uploading them to the system. This preliminary determination of similarity/plagiarism will prevent the process from being unnecessarily prolonged. • As soon as the study is uploaded to the journal system, it is assumed that the authors know the similarity/plagiarism principles of the journal and that they have prepared their work in accordance with these and uploaded it to the system. • It is the responsibility of the author(s) to appropriately cite or quote the work of other researchers. • Before the blind review process, editors check all articles for plagiarism using the plagiarism detection tool (<i>Turnitin, iThenticate: Plagiarism Detection Software</i>). • General practice by GSSB: After the spelling check, the articles are checked for similarity through the <i>Turnitin</i> plagiarism program. Articles with a similarity rate of 25% or less are accepted for publication. Articles exceeding this rate are examined in detail and, if necessary, the article sent back to the authors for review or correction, or if detected. They are rejected for publication if plagiarism or unethical behavior is detected. In articles produced from the thesis, the similarity rate can be increased up to 30%, if it is reasonable. Again, in studies where legislation analysis or intensive legislation norms are conveyed, the limits on rates can be increased, if they are reasonable. The decision on this matter belongs to the editors and the editorial board. • In addition to the general similarity/plagiarism ratio of the article, similar sentences and images are also examined by the journal editors. The author(s) are requested to update/correct the parts that are not considered reasonable. • It is expected that the sources cited as GSSB are not concentrated on specific works. For this reason, the similarity rate with the same source should not exceed the 3% limit. The similarity rate to the main source (thesis) in studies produced from the thesis is excluded from this rule. Again, for legal norms, contracts, basic reports, etc. there is no limit. The resulting evaluations in this regard are made
---	--

<p>dışında bırakılmıştır. Yine hukuk normları, sözleşmeler, temel raporlar vb. kural grupları için bir sınır öngörülmektedir. Bu hususta ortaya çıkan değerlendirmeler akademik teamüllere göre editörler tarafından yapılmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tarama yapılırken makalenin şablona yerleştirilir ve dergi yazım kurallarına uygun halde olduğu kontrol edilir. Makalenin yazar bilgileri de dâhil olmak üzere hiçbir kısmı çıkartılmadan tarama işlemi gerçekleştirilir. Ancak benzerlik/intihal oranının tespit edilmesinde “<i>Kaynakça</i>” dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle rapor hazır olduğunda “<i>bibliyografyayı çıkar</i>” seçeneği işaretlenerek rapor güncellenir. İntihal sorunu yaşayan yazılar yazarlarına iade edilir ve gerekli işlemler ivedilikle yapılır. İntihal/benzerlik şüphesi durumunda editör ve/veya yayın kurulu inceleme başlatır. Dergi 15 gün içinde açıklamalarını göndermek için yazar(lar)la iletişime geçer. Dergi, belirtilen süre içinde yazardan herhangi bir yanıt almazsa, yazarın bağlı olduğu üniversite/kurum ile iletişime geçerek iddianın araştırılmasını talep eder. Editörler, intihal/benzerlik ile ilgili sorunlar keşfederlerse, hâlihazırda yayımlanmış makaleyi kaldırma hakkına sahiptirler. İlgili makalenin başlığına “<i>İntihal Edilmiş Makale</i>” ibaresi eklenir. İntihal yaptığı tespit edilen yazarların dergi sistemi üzerindeki hesapları pasif hale getirilir. Dergi, ilgili yazarların gelecekteki tüm gönderilerini <u>2 yıl süreyle reddedecektir</u>. Tespit edilen intihal/benzerlik durumu yazar(lar)ın çalıştığı kurumlar ile üst akademik kurumlara/kurullara bildirilir. Benzerlik/intihal yapılan çalışma sahipleri, tespit edilen intihal durumu hakkında haklarını savunabilmeleri için haberdar edilir. Yazarın, daha önceden yayımlanmış kendi eser(ler)ine yönelik benzer davranışları da bu kapsamda değerlendirilir. 	<p>by the editors according to academic practices.</p> <ul style="list-style-type: none"> When scanning, the article is placed in the template and checked to ensure that it complies with the journal’s writing rules. The scanning process is carried out without removing any part of the article, including author information. However, the “References” are not considered in determining the similarity/plagiarism rate. Therefore, when the report is ready, the “remove bibliography” option is selected and the report is updated. Articles with plagiarism problems are returned to their authors and the necessary procedures are carried out immediately. In case of suspicion of plagiarism/similarity, the editor and/or editorial board initiates an investigation. The journal contacts the author(s) to send their comments within 15 days. If the journal does not receive any response from the author within the specified time, it contacts the university/institution to which the author is affiliated and requests that the claim be investigated. If editors discover problems with plagiarism/similarity, they have the right to remove the already published article. The phrase “<i>Plagiarized Article</i>” is added to the title of the relevant article. The accounts of authors who are found to have plagiarized are deactivated in the journal system. The journal will reject all future submissions by the relevant authors for 2 years. Any detected plagiarism/similarity cases will be reported to the institutions where the author(s) work and to higher academic institutions/boards. Authors are informed about the detected plagiarism situation if there is, so that they can defend their rights. Similar behaviors of the author towards his own previously published work(s) are also evaluated in this context.
---	--

<p>Gizlilik Bildirimi ve Kişisel Verilerin Korunması /</p> <p>GSSB dergisi hukuk normları, etik ilkeler, akademik teamüller vb. kuralları da dikkate alarak “<i>gizlilik ilkesini</i>” ve “<i>kişisel verilerin korunması ilkesini</i>” benimseyerek çalışmalarını bu ilkeler kapsamında gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda;</p> <ul style="list-style-type: none"> Dergi, faaliyetleri kapsamında gizlilik ilkesine uyacağını açıkça kabul ve beyan eder. GSSB Dergisi; genel editörler, alan editörleri, kurul üyeleri, hakemler, yazarlar ve okuyucuların bireysel verilerini korumakla yükümlüdür. GSSB Dergisi’nin web sitesine girilen yazarların adları, e-posta adresleri ve diğer bilgileri, münhasıran bu derginin belirtilen amaçları için kullanılacak ve başka hiçbir amaçla veya başka herhangi bir tarafın kullanımına sunulmayacaktır. Dergi süreçlerinde kimlik bilgileri açıklanmaması gereken durumlarda bu kural her ne sebeple olursa olsun ihlal edilemez. Makale değerlendirmelerinde “<i>kör hakem</i>” ilkesi gereği yazar(lar)ın bilgileri hakemlere, hakemlerin bilgileri de yazar(lar)a açıklanmaz. Dergi, değerlendirilen çalışmalarda tüm canlıların (insan, hayvan, vd.) haklarının korunmasını sağlamakla yükümlüdür. Araştırmalarda kullanılan ve/veya veri elde edilen denekler, katılımcılar vs. için etik kurul onayı ile deneysel araştırmalara ilişkin izinlerin olmadığı durumlarda çalışmayı reddetmektedir. Makale değerlendirme süreci esnasında sistemde yer alan veriler ilgili merciler dışında üçüncü kişiler ile paylaşılmaz. Kişisel veri güvenliği ilkeleri esas alınır. Dergi, değerlendirilen çalışmalarda yer alan katılımcılara, deneklere ya da görsellere ilişkin kişisel verilerin korunmasını 	<p>Privacy Statement and Protection of Personal Data</p> <p>GSSB publishes articles on academic procedures, legal standards, and ethical guidelines. It follows the guidelines “<i>principle of privacy</i>” and the “<i>principle of protection of personal data</i>” in order to carry out its activity within the parameters of these principles. Within this particular framework;</p> <ul style="list-style-type: none"> The journal expressly accepts and declares that it will comply with the confidentiality principle within the scope of its activities. The GSSB Journal are obliged to protect their individual data of general editors, field editors, board members, referees, authors and readers. The names, e-mail addresses and other information of the authors entered on the website of the GSSB Journal will be used exclusively for the stated purposes of this journal and it won’t be made available for any other purpose or for the use of any other party. In cases where identity information should not be disclosed during journal processes, this rule cannot be violated for any reason. In accordance with the “<i>blind referee</i>” principle in article evaluations, the information of the author(s) is not disclosed to the referees, and the information of the referees is not disclosed to the author(s). The journal is obliged to ensure that the rights of all living things (human, animal, etc.) are protected in the studies evaluated. If there is no ethics committee approval for subjects, participants, etc. and permission for experimental research, the article will be rejected. During the article evaluation process, the data in the system is not shared with third parties other than the relevant authorities.
--	--

<p>sağlamakla yükümlüdür. Çalışmalarda kullanılan bireylerin açık rızası belgeli olmadığı sürece çalışmayı reddedebilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> GSSB dergisi kişisel ve kurumsal veri güvenliği ile gizlilik ilkelerini benimsediği için elde ettiği ya da kendisine haberdar edilen gizli bilgileri resmi makamlar dışında hiç kimse ile paylaşmaz. Bu konuda açıklamalarda bulunmaz. <p>GSSB Dergisi, gizlilik ve kişisel verilerin korunması ilkesi kapsamında olası suiistimal ve görevi kötüye kullanma durumlarına karşı önlem almakla yükümlüdür. Bu fiiller ile ilgili şikâyetlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi hususunda özenli ve objektif bir süreç yönetmenin (inceleme yapmanın) yanı sıra, konuyla ilgili bulguların paylaşılması editörün ve yayın kurulunun sorumlulukları arasında yer almaktadır.</p>	<p>Personal data security principles are taken as basis.</p> <ul style="list-style-type: none"> The GSSB journal is obliged to ensure the protection of personal data regarding the participants, subjects or images included in the evaluated studies. Unless the explicit consent of the individuals used in the studies is documented, they may refuse to participate in the study. Since GSSB journal adopts personal and corporate data security and confidentiality principles, it does not share the confidential information it obtains or is notified to anyone except official authorities. It does not make statements on this subject. <p>The GSSB Journal is obliged to take precautions against possible abuse and malfeasance within the scope of the principle of confidentiality and protection of personal data. In addition to managing a meticulous and objective process (reviewing) in identifying and evaluating complaints regarding these acts, sharing the relevant findings is among the responsibilities of the editor and the editorial board.</p>
--	---

Açık Erişim Politikası / Open Access Policy

<p>GSSB dergisi, açık erişim politikası benimsemektedir. Bu kapsamda dergi, Budapeşte Açık Erişim Girişimi'ni desteklemektedir. Bilimsel literatüre daha geniş ve daha kolay erişimin birçok derecesi ve türü vardır. Bu bildirmede açık erişim, “bilimsel literatürün İnternet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması” anlamında kullanılmıştır. Çoğaltma-dağıtım üzerindeki kısıtlama ve bu alandaki telif hakkı rolü; kendi çalışmalarının bütünlüğünü kontrol etmeleri, düzgün şekilde tanınmaları ve alıntı yapılabilmesi için yazarlara verilmektedir. Bu nedenlerle GSSB Dergisi yayın kurulu tarafından kabul edilen açık erişim politikalarını https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation adresinde bulabilirsiniz. Dergi materyallerine erişim ve kullanımı aşağıda belirtilen şekillerde gerçekleştirilebilecektir. Bu kapsamda;</p> <ul style="list-style-type: none"> Erişim: Açık erişim, yayınların çevrimiçi olarak herkese ücretsiz olarak ve yeniden kullanımla ilgili birkaç kısıtlamayla erişilebilir olmasıdır. Araştırmanın sınırsız bir şekilde yayılması özellikle yazarlar, okuyucular ve fon sağlayıcılar için önemlidir. Dergi “açık erişimli” olup, yayınlanan bilimsel yazılara kullanıcı veya kurumlar ücretsiz olarak erişebilecektir. Derginin açık erişim politikaları tüm paydaşlar tarafından titizlikle uygulanması esas alınmaktadır. Arama Yapmak / Okumak / Kopyalamak: Dergide yer alan tüm makaleler için üçüncü kişilerin arama/tarama yapması, makaleleri okuması ve kopyalaması konusunda tam ve sınırsız bir serbestlik söz konusudur. Ancak bu hak ve yetki “ticari” amaçlı olamaz. Paylaşım ve Depolama: Lisans koşullarına uymak kaydıyla makaleler herhangi bir formatta kopyalanabilir ve fiziksel/dijital ortamlarda serbestçe paylaşılabilir. Özellikle yazarlar makalenin çıktısını PDF belgesi olarak indirebilirler. Yazarlar makalenin kopyalarını meslektaşlarına herhangi bir ambargo olmaksızın gönderebilirler. Ayrıca yayınlanmış makalelerini bağlı buldukları kurum ve kuruluşların fiziksel/elektronik depolarına serbestçe yükleyebilirler. Yayınlanmış çalışmalarını researchgate, academia vb. depolama özelliği bulunan platformlarda asıl kaynağı belirtmek ve link eklemek kaydıyla paylaşabilirler. Bilimsel indeks ve veri tabanları dergide yayınlanmış çalışmalarını açık erişim politikalarına uymak kaydıyla dinleyebilirler. Ticari kazanç elde etme amaçlı paylaşımlar ve depolamalar bu kapsamda değildirler. Ticari Kullanım Yasağı: Dergide yayınlanmış makaleler ve dergiye ait diğer tüm dokümanlar ile veriler yayıncının yazılı izni olmadan ticari bir amaçla kullanılamaz. Uyarılma: Dergi yazarlara yeniden uyarılma (karıştır, aktar ve 	<p>GSSB journal adopts an open access policy. In this context, the journal supports the Budapest Open Access Initiative. There are many degrees and types of broader and easier access to scientific literature. In this declaration, open access means “scientific literature can be accessed, read, saved, copied, printed, scanned, linked to the full text, indexed, transferred as data to software and used for all legal purposes through the Internet, without financial, legal and technical barriers”. Restriction on reproduction-distribution and the role of copyright in this field; should be given to authors so that they can check the integrity of their own work and be properly recognized and cited. For these reasons, you can find the open access policies accepted by the editorial board of the GSSB Journal at https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation. Access and use of journal materials can be done in the following ways. In this context;</p> <ul style="list-style-type: none"> Access: Open access is when publications are available to anyone online, free of charge and with few restrictions on reuse. The unrestricted dissemination of research is especially important for authors, readers and funders. The journal is “open access” and published scientific articles can be accessed by users or institutions free of charge. The journal’s open access policies are based on meticulous implementation by all stakeholders. Searching / Reading / Copying: There is full and unlimited freedom for third parties to search / scan, read and copy the articles for all articles in the journal. However, this right and authority cannot be for “commercial” purposes. Sharing and Storage: Articles can be copied in any format and shared freely in physical/digital media, provided that the license conditions are observed. In particular, authors can download the printout of the article as a PDF document. Authors can send copies of the article to their colleagues without any embargo. They can also freely upload their published articles to the physical/electronic repositories of the institutions and organizations to which they are affiliated. You can publish your published works in platforms with storage features such as; researchgate, academia etc., provided that they indicate the original source and add a link. Scientific indexes and databases can index studies published in the journal, provided that they comply with open access policies. Sharing and storing for commercial gain are not included in this scope. Commercial Use Prohibition: Articles published in the journal and all other documents and data belonging to the journal cannot be used for commercial purposes without the written permission of the publisher. Adaptation: The journal does not impose any restrictions to
---	---

<p><i>mevcut eserin üzerine inşa et</i>) konusunda bir sınırlama getirmemektedir. Ancak yazar bu konuda hukuksal, bilimsel, etik vd. kurallar ile ilkelere uymak zorundadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atıf: Dergide yayınlanmış makalelere hukuk kuralları, bilimsel teamüller ve etik ilkeler çerçevesinde atıfta bulunulabilir. Bunun için ayrıca izin alamaya gerek yoktur. Ancak yapılan alıntılar ve yönlendirmeler için mutlaka usulüne uygun atıf yapılmalı ve kaynak açıkça belirtilmelidir. • Ambargo Süresi: Dergiye gönderilen makale metinlerinin ilk hali, düzenlenmiş halleri, yayına kabul hali ve yayınlanmış versiyonları için dergi tarafından herhangi bir ambargo süresi YOKtur. • Telif vd. Haklar: Bu lisanstaki hiçbir şey, bir yazarın çalışmalarının bütünlüğünü ve sahipliğini koruma hakkını bozmaz veya kısıtlamaz. Dergide yayınlanan tüm makalelerin ilk yayın hakkı yayıncıya aittir. Ancak yazar(lar)ın eserleri ile ilgili kullanma, depolama, bağlantı oluşturma, kullanma, yayma vd. hakları konusunda bir engel bulunmamaktadır. Telif hakları ile ilgili yayıncı ve yazar arasında “<i>Telif Hakkı Devir Sözleşmesi</i>” düzenlenmesi esas olup, bu sözleşmenin yazar(lar) tarafından yayın sürecinden önce imzalanması zorunludur. • Lisanslama: Yayıncı, açık erişimin etkili bir şekilde çalışması için lisanslama yoluyla kullanıcı haklarının ve telif hakkı sahipliğinin açık olması gerektiğine inanmaktadır. Bu kapsamda GSSB Dergisi, kurulduğu andan itibaren tüm akademik makaleleri Creative Commons Atıf (CC BY-NC-ND 4.0) lisansı kapsamında yayınlamaya başlamıştır. Bu lisans, tüm içeriğin kullanıcıya veya kurumuna ücretsiz olarak sunulduğu anlamına gelir. <p>Beyan ve Sözleşme: GSSB dergisi, araştırma literatürüne ücretsiz erişimi teşvik eden Budapeşte Açık Erişim Girişimini (BOAI: Budapest Open Access Initiative https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation) imzalamış ve bu girişimde açıklanmış olan Açık Erişim İlkeleri’ni kabul etmiştir. NOT: GSSB adına BOAI ilkeleri yayıncı olan “<i>YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.</i>” tarafından imzalanmıştır. Soruşturma linki: https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/</p>	<p>authors on re-adaptation (mix, transfer and build on existing work). However, the authors must comply with the legal, scientific, ethical etc. rules and principles.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Citation: Articles published in the journal can be cited within the framework of legal rules, scientific practices and ethical principles. There is no need to get additional permission for this. However, for quotations and directions, proper attribution must be made and the source must be clearly stated. • Embargo Period: There is NO embargo period by the journal for the initial version, edited versions, acceptance for publication and published versions of the article texts sent to the journal. • Copyright and other rights: Nothing in this license impairs or restricts an author’s right to maintain the integrity and ownership of their work. The first publication right of all articles published in the journal belongs to the publisher. However, there are no obstacles to their rights about the use, storage, linking, use, dissemination, etc. It is essential to prepare a “<i>Copyright Transfer Agreement</i>” between the publisher and the author and this agreement must be signed by the author(s) prior to publication. • Licensing: The publisher believes that user rights and copyright ownership must be clear through licensing for open access to work effectively. In this context, the GSSB Journal has started to publish all academic articles under the Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND 4.0) license since its establishment. This license means that all content is made available free of charge to the user or their institution. <p>Declaration and Agreement: GSSB journal supports the Budapest Open Access Initiative (BOAI) https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation, which promotes free access to research literature and accepted the Open Access Principles outlined in this initiative. NOTE: On behalf of the GSSB, the BOAI principles are signed by the publishing “<i>YönetimPark Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.</i>” Inquiry link: https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/</p>
--	---

Arşiv Politikası / Archive Policy

<p>GSSB dergisi bir arşiv politikasına sahiptir. Faaliyetlerinde bu politikaya bağlı olup, dergi ile ilgili tüm paydaşların da bu politikalara uymasını talep etmektedir. Aksi durumların tespiti durumunda dergi yönetimi gerekli tedbir ve yaptırımları doğrudan uygular. Bu kapsamda;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dergideki tüm eserler “<i>OJS Dergi Sistemi</i>” üzerinden ve şirket özel veri depolama sistemi üzerinden arşivlenmektedir. Ayrıca derginin dizinlendiği indekslere de bu konuda süresiz ve tam izin verilerek daha çok depolanma olanağı oluşturulmaktadır. • Dergi tarafından çalışmaların bilimsel tanınırlığını artırmak ve yaygınlaştırmak amacıyla “<i>researchgate</i>” vb. bilimsel depolama alanlarında da özel bir arşivleme yapılmaktadır. Bu depolama işlemleri ve erişimleri için kişilerden herhangi bir ücret istenilmemektedir. • Dergide yayınlanan makalelerin ilk sürümü, ön kontrol raporları, hakem raporları, revizyonları ve yayınlanan nihai hali makale süreç yönetimi sisteminde (Dergipark) saklanmaktadır. Yazarlar makale süreç yönetimi sisteminde makalenin tüm versiyonlarını görebilmektedir. Dergi tarafından makale yazarlarına, kendilerine ait olan makalenin yazarın kişisel web sitesi ya da kurumsal sayfalarında arşivlemesi ve/veya yayımlandıktan sonra kurumsal bir havuzda arşivleme için makalenin nihai yayınlanmış sürümünün kullanılmasına izin verir. • Makale yazarları, bireysel ve kurumsal veri depoları ile birlikte mesleki kurul ve komisyonların veri tabanlarında da çalışmalarını 	<p>GSSB journal has an archive policy. It adheres to this policy in its activities and demands that all stakeholders related to the journal comply with these policies. If contrary situations are detected, the journal management directly implements the necessary measures and sanctions. In this context:</p> <ul style="list-style-type: none"> • All works in the journal are archived through the “<i>OJS Journal System</i>” and the company’s private data storage system. In addition, indefinite and full permission is given to the indexes where the journal is indexed, thus creating more storage opportunities. • The journal uses “<i>researchgate</i>” etc. in order to increase and disseminate the scientific recognition of the studies. Special archiving is also carried out in scientific storage areas. No fee is requested from individuals for these storage processes and access. • The first version, preliminary control reports, referee reports, revisions and the final published version of the articles published in the journal are stored in the article process management system (Dergipark). Authors can see all versions of the article from the article process management system. The journal allows article authors to archive their article on the author’s personal website or institutional pages and/or to use the final published version of the article for archiving in an institutional repository after publication. They also have the right to store and share their work in the databases of professional boards and commissions. • Authors have the right to store and share their work in individual and institutional data repositories as well as in the databases of
--	--

<p>saklama ve paylaşma hakkına sahiptirler.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yazarlar makalenin yayınlanmış kopyasını ve bağlantı adreslerini meslektaşlarına ve üçüncü kişilere herhangi bir ambargo olmaksızın gönderebilirler. Bu bağlamda sosyal medya üzerinden genel paylaşımlar yapabilirler. • Yazarlar için arşivleme (depolama) konusunda herhangi bir ambargo süresi yoktur. Ancak depolama yapılırken yayınlanan asıl kaynak belirtilmeli ve makalenin dergideki URL adresine veya makalenin DOI'sine bağlantı verilmelidir. • Dergide yayınlanan çalışmaların depolanması, yayınlanması, paylaşılması vd. hususlarda açık erişim politikaları hâkim olmaktadır. Bu kapsamda yazarlara herhangi bir kısıtlama uygulanmamaktadır. Ancak ticari faaliyetler bu kapsamda yer almaz. Dergide yayınlanan makaleler ve diğer tüm veriler ile ilgili ticari faaliyetler tamamen yayıncı iznine bağlıdır. Yazarlar ve üçüncü kişiler yayıncının yazılı izni olmadan çalışmalar ve ilgili diğer materyalleri ticari faaliyetlere konu edemezler. Bunlar üzerinden ticari gelir elde edemezler. Bu konuda hak ve yetki tamamen yayıncıya aittir. • Dergi, makalelerin tüm versiyonlarının korunması, şeffaflığın oluşturulması, arşiv güvenliğinin oluşturulması, açık erişim politikalarının hayata geçirilmesi vd. bilimsel gereksinimlerin karşılanması amacıyla gerekli tedbirleri alır ve süreçleri yönetir. 	<p>professional boards and commissions.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Authors can send the published copy of the article and its link addresses to their colleagues and third parties without any embargo. In this context, they can make general shares on social media. • There is no embargo period regarding archiving (storage) for authors. However, when storing, the original published source should be stated and a link to the URL address of the article or DOI of the article should be given. • Open access policies govern the storage, publication, sharing, etc. of studies published in the journal. There are no restrictions on authors within this scope. However, commercial activities are excluded from this scope. Commercial activities relating to articles published in the journal and all other data are entirely subject to the publisher's permission. Authors and third parties may not make works and other related materials subject to commercial activities without the written permission of the publisher. They can't make any commercial revenue from these. The right and authority in this respect belongs entirely to the publisher. • The journal takes the necessary measures and manages the processes to preserve all versions of the articles, create transparency, establish archive security, implement open access policies etc. to meet scientific requirements. • In this context, no restrictions are imposed on authors. However, commercial activities are not included in this scope. Commercial activities related to the articles published in the journal and all other data are completely dependent on the permission of the publisher. Authors and third parties cannot use the works and other related materials for commercial activities without the written permission of the publisher. They cannot generate commercial income from these. The rights and authority in this regard belong entirely to the publisher. • The journal takes necessary measures and manages the XXII processes in order to meet scientific needs such as; transparency, establishes archive security, implements open access policies.
---	---

Çıkar Çatışması Politikası / Conflict of Interest Policy

<p>GSSB dergisi bir “<i>çıkar çatışması</i>” politikasına sahiptir. GSSB Dergisine gönderilen makaleler ile ilgili olarak yazarların kendi arasında ve yazar(lar)ın herhangi bir kurum, kuruluş, kişi vb. ile başta mali olmak üzere herhangi bir çıkar çatışmasının olmaması gerekmektedir. Yazarlar, makaleleriyle ilgili çıkar çatışmalarını (varsa) bildirmelidirler. Eğer makalede dolaylı veya dolaysız ticari bağlantı (<i>varsa istihdam edilme, doğrudan ödemeler, hisse senedine sahip olma, firma danışmanlığı, patent lisans ayarlamaları veya hizmet bedeli vb. gibi</i>) veya çalışma için maddi destek veren kurum mevcut ise yazarlar, kullanılan ticari ürün, firma vb. ile ticari hiçbir ilişkisinin olmadığını ve/veya varsa nasıl bir ilişkisinin olduğunu bildirmelidir. GSSB bilimsel yayın ilkeleri gereğince dergiye gönderilen makaleler ile ilgili olarak;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir kurum veya işletmeden alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınıp/alınmadığı, • Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumlarının olup/olmadığı, • Çalışma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çatışması alanının bulunup bulunmadığı açık bir şekilde belirtilip, formun 	<p>GSSB journal has a “<i>conflict of interest</i>” policy. Regarding the articles sent to the GSSB Journal, there shouldn't be a conflict of interest between the authors themselves and the author(s) with any institution, etc. There should be no conflict of interest, especially financial. Authors must declare any conflicts of interest related to their articles (if any). If there is an indirect or direct commercial connection in the article (<i>such as employment, direct payments, ownership of shares, company consultancy, patent license arrangements or service fee, etc.</i>) or if there is an institution providing financial support for the study, the authors must state that there is no commercial relationship with any institution or if there is what kind of relationship he has. Regarding the articles sent to the journal in accordance with the GSSB scientific publication principles:</p> <ul style="list-style-type: none"> • During this study, whether any material and/or moral support was received from the company during the evaluation process of the study, which could negatively affect the decision to be made regarding the study, or whether they have a relationship with its members, consultancy, expertise, employment in any company, shareholding or similar situations. • Whether or not the authors and/or their family members are members of scientific and medical committees or have relationships with their members, consultancy, expertise, employment in any company, shareholding or similar situations that may have a potential conflict of interest regarding this study. • While preparing the study; it must be clearly stated whether there is any conflict of interest during the data collection, interpretation of the results and writing of the article, and the form must be signed
---	--

<p>bütün yazarlar tarafından imzalanması gereklidir.</p> <p>Yazarlar, bu formu imzalamak ile aşağıdaki hususları kabul ettiklerini ve onayladıklarını beyan ve taahhüt etmiş sayılırlar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çalışma ile ilgili hiçbir şekilde (mali vs.) çıkar elde etmediklerini onaylamış olurlar. • Çalışmanın değerlendirme sürecini etkileyebilecek, bilinen herhangi bir çıkar çatışması veya herhangi bir kurum/kuruluş ya da kişi ile ortak çıkar bulunmadığını onaylamış olurlar. <p>GSSB Dergisi genel ve kapsamlı çıkar çatışmalarının mevcut olduğu durumlarda makale yayını uygun görmemektedir. Ancak eserin yayınının içeriğini ve niteliğini etkilemeyecek düzeyde bilinen çıkarlar bu kapsamda değerlendirilmemektedir. GSSB dergisine gönderilen çalışmalarda herhangi bir çıkar çatışmasının olması halinde bunun açıkça ve ayrıntılı olarak belirtilmesi gerekmektedir. Dergi editör(ler)i ve yayın kurulu tarafından beyan edilen çıkar çatışması değerlendirilir. Bu kapsamda makalenin dergiye KABULÜ/REDDİ ile ilgili karar verilir. Bu hususlardaki hukuki, etik, bilimsel vb. sorumluluklar tamamen yazar(lar)a aittir. Çıkar çatışması olması durumunda çıkarın adını, türünü, içeriğini, düzeyini/derecesini/miktarını, taraflarını ve varsa diğer detaylarını detaylı olarak belirtiniz.</p>	<p>by all authors.</p> <p>By signing this form, the authors are deemed to have declared and undertaken that they accept and approve the following matters:</p> <ul style="list-style-type: none"> • They confirm that they have not received any benefit (financial, etc.) related to the study. • They confirm that there is no known conflict of interest or common interest with any institution/organization or person that could affect the evaluation process of the study. <p>The GSSB Journal does not deem it appropriate to publish articles in cases where general and comprehensive conflicts of interest exist. However, known interests that do not affect the content and quality of the publication of the work are not evaluated within this scope. If there is any conflict of interest in the studies submitted to the GSSB journal, it must be stated clearly and in detail. Conflicts of interest declared by the journal editor(s) and the editorial board are evaluated. In this context, a decision is made regarding the ACCEPTANCE/REJECTION of the article to the journal. The legal, ethical, scientific, etc. responsibilities on these issues belong entirely to the author(s). In case of a conflict of interest, the name of the interest, Please specify in detail its type, content, level/degree/amount, sides and other details.</p>
<p>Yazar Katkıları Tespit ve Açıklama Politikaları / Author Contribution Identification and Disclosure Policies</p>	
<p>GSSB dergisine gönderilen çalışmalar için tüm yazarların çalışmaya olan katkıları önemsenmektedir. Makale yazarlarının gönderilen çalışmaya esas “fikir”, “tasarım”, “denetleme”, “kaynaklar”, “veri toplama/işleme”, “analiz/yorum”, “literatür taraması”, “metin yazımı/düzenleme”, “eleştirel inceleme” ve “diğer” kıstaslarına göre katkı oranları (yüzdeleri) örnek beyan formuna göre kayıt altına alınır. Makalenin yazarları tarafından imzalanan bu belge dergi sistemi ve diğer arşiv kayıtlarında saklanır. Makale yayınlanmadan önce “Sonuç – Kaynakça” bölümleri arasında özet bildirim metni içerisinde yazar katkılarına kısaca yer verilir. Makalenin hazırlanmasında doğrudan katkısı olmayan kişilerin yazar olarak eklenmesine izin verilmez. Makale sürecinde (yazım) doğrudan katkısı olan kişilerin de yazar olarak eklenmesi gerekmektedir. Yazar sıralaması ile katkı oranları arasında bir doğru orantı olması beklenir. Yazarlar ile ilgili daha detaylı bilgilere dergi web sayfasında yer alan “Yazarlar İçin Rehber” menüsünden ulaşılabilir. Lütfen makale yüklemeye başlamadan önce bu rehberi dikkatli bir şekilde inceleyiniz.</p>	<p>For studies submitted to the GSSB journal, the contributions of all authors are taken into account. The contribution rates (percentages) of the authors’ are recorded according to principles in the sample declaration form like “idea”, “design”, “supervision”, “sources”, “data collection/processing”, “analysis/interpretation”, “literature review”, “text writing/editing”, “critical review” This document, signed by the authors of the article, is stored in the journal system and other archive records. The authors’ contributions to the article are stated as a summary within the text of the article (between the Conclusion and References sections). People who have not directly contributed to the preparation of the article are not allowed to be added as authors. People who directly contributed to the writing processes should also be added as authors. A direct proportion is expected between author ranking and contribution rates. More detailed information about the authors can be found in the “Guide for Authors” menu on the journal website. Please review this guide carefully before uploading an article.</p>
<p>Yazım Kuralları / Writing Rules</p>	
<p>Dergi yazım kuralları, dergi web sitesinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. İlgili link: https://gssb.yonetimpark.com/index.php/journal/Writing_Rules</p>	<p>Journal writing rules are detailed on the journal website. Related link: https://gssb.yonetimpark.com/index.php/journal/Writing_Rules</p>

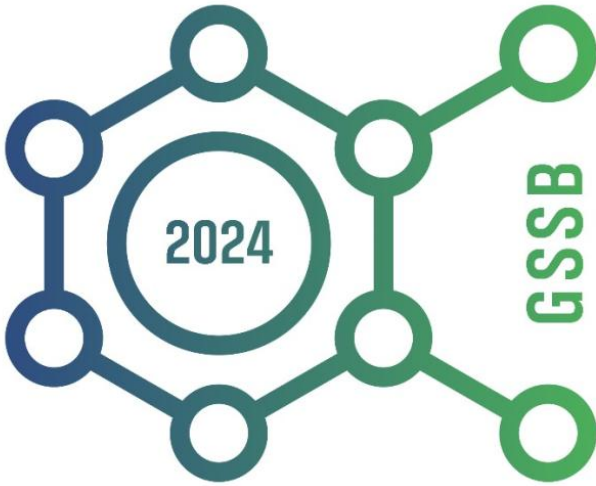
DİZİNLER – VERİ TABANLARI

INDEXES - DATABASES

Global Social Sciences Bulletin (GSSB) Dergisinin dizinlendiği indeksler/veritabanları

Indexes/databases in which the “*Global Social Sciences Bulletin (GSSB)*” is indexed

Dizin / Veri Tabanları Indexes – Databases	Dizin / Veri Tabanı Bilgileri Indexes – Databases Information
idealonline	
Acar Index	
OJOP	
Index Copernicus	
Eurasian Scientific Journal Index	
ROAD	
Google Scholar	

**GLOBAL
SOCIAL
SCIENCES
BULLETIN**

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

MAKALER / ARTICLE

SAYFA / PAGE

Melek KIDEMLİ

Jeopolitik Risk, Reel Döviz Kuru, Petrol Fiyatları ve Sanayi Üretimi Çerçevesinde İhracat ve İthalat Analizleri: Türkiye için Fourier ARDL Yaklaşımı

Export and Import Analyses in the Context of Geopolitical Risk, Real Exchange Rate, Oil Prices, and Industrial Production: A Fourier ARDL Approach for Türkiye

Araştırma Makalesi / **Research Article**

1 - 11

Fuat BOZYEL

Türk Dış Politikasında Batıcılık İlkesinin Tarihsel Sürekliliği: Cumhuriyet ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci Üzerine Bir Değerlendirme

The Historical Continuity of the Westernization Principle in Turkish Foreign Policy: An Assessment of the Republic and the European Union Membership Process

Araştırma Makalesi / **Research Article**

12 - 20

Ümit Remzi ERGÜN

Ayşe'nin Ertelenen Tatili: Ereğli'den Kıbrıs'a Uzanan Yassı Ürün Meselesi

Ayşe's Postponed Vacation: Flat Steel Production and the Road from Ereğli to Cyprus

Araştırma Makalesi / **Research Article**

21 - 36

Mehmet Fatih KANOĞLU

Hidden Figures Filminin Kotter'in Sekiz Adımlı Değişim Modeli Çerçevesinde Doküman Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

An Analysis of the Film Hidden Figures through Document Analysis within the Framework of Kotter's Eight-Step Change Model

Araştırma Makalesi / **Research Article**

37 - 47

Ruqiyya NAGHIYEVA

Political Consciousness and Youth: Political Participation Tendencies of New Generations

Siyasal Bilinç ve Gençlik: Yeni Nesillerin Siyasal Katılım Eğilimleri

Araştırma Makalesi / **Research Article**

48 - 57

Jeopolitik Risk, Reel Döviz Kuru, Petrol Fiyatları ve Sanayi Üretimi Çerçevesinde İhracat ve İthalat Analizleri: Türkiye için Fourier ARDL Yaklaşımı

Export and Import Analyses in the Context of Geopolitical Risk, Real Exchange Rate, Oil Prices, and Industrial Production: A Fourier ARDL Approach for Türkiye

Melek KIDEMLİ

Dr., Bağımsız Araştırmacı

melekkidemli@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0784-1817>

Makale Başvuru Tarihi: 14.03.2026

Makale Kabul Tarihi: 28.05.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Jeopolitik Risk,

Dış Ticaret,

İhracat ve İthalat
Analizleri,

Petrol Fiyatları,

Sanayi Üretim Endeksi,

Bu çalışmada, Türkiye için ihracat ve ithalat analizleri 2013–2025 dönemine ait aylık veriler kullanılarak Fourier ARDL yaklaşımı kapsamında ele alınmıştır. Analizde iki ayrı model oluşturulmuştur. Birinci modelde toplam ihracat, ikinci modelde ise toplam ithalat bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Jeopolitik risk endeksi, reel efektif döviz kuru, Brent petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi her iki modelde açıklayıcı değişkenler olarak yer almıştır. Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönem ilişkilerin yapısal değişimlerden etkilenilebileceği dikkate alınarak Fourier ARDL yönteminden yararlanılmıştır. Analiz sonuçları, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Uzun dönem katsayı tahminlerine göre jeopolitik risk endeksi ile reel efektif döviz kurunun ihracat ve ithalat üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Buna karşılık petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksinin her iki modelde de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkiler oluşturduğu belirlenmiştir. Kısa dönem bulguları, petrol fiyatlarındaki artışların ihracatı olumsuz etkilediğini ve hata düzeltme mekanizmasının etkin çalıştığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar, Türkiye'nin dış ticaret performansının ağırlıklı olarak üretim kapasitesi ve ekonomik faaliyetlerdeki değişimlerle şekillendiğini, jeopolitik riskler ile döviz kuru hareketlerinin ise daha sınırlı bir rol oynadığını göstermektedir.

ABSTRACT

Keywords:

Geopolitical Risk,

Foreign Trade,

Export and Import
Analyses,

Oil Prices,

Industrial Production
Index,

This study investigates exports and imports in Türkiye using monthly data covering the period 2013–2025 within the framework of the Fourier ARDL approach. Two separate models are constructed for the analysis. In the first model, total exports are employed as the dependent variable, whereas total imports are used as the dependent variable in the second model. The geopolitical risk index, real effective exchange rate, Brent crude oil prices, and industrial production index are incorporated as explanatory variables in both models. The Fourier ARDL method is utilized to account for potential structural changes affecting the short- and long-run relationships among the variables. The empirical findings reveal the existence of a long-run relationship among the variables. Long-run coefficient estimates indicate that the geopolitical risk index and the real effective exchange rate do not have a statistically significant impact on either exports or imports. In contrast, oil prices and the industrial production index exert positive and statistically significant effects in both models. Short-run results show that increases in oil prices adversely affect exports, while the error correction mechanism operates effectively. Overall, the results suggest that Türkiye's foreign trade performance is driven primarily by production capacity and economic activity, whereas geopolitical risks and exchange rate movements play a relatively limited role.

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): KIDEMLİ, Melek (2026), “Jeopolitik Risk, Reel Döviz Kuru, Petrol Fiyatları ve Sanayi Üretimi Çerçevesinde İhracat ve İthalat Analizleri: Türkiye için Fourier ARDL Yaklaşımı”, **Global Social Sciences Bulletin**, S.3(1), ss.1-11, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.001>

1. GİRİŞ

Dış ticaret, dışa açık ekonomilerde ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle ihracat, toplam talebin önemli bir bileşeni olması nedeniyle üretim, istihdam ve gelir artışına katkı sağlamakta; ekonomik büyüme sürecini desteklemektedir. Bu nedenle ekonomik kalkınmayı hedefleyen ülkeler ihracatı artırmaya yönelik politikalara özel önem vermektedir. Geleneksel dış ticaret teorileri uluslararası ticaret akımlarını ülkeler arasındaki görece maliyet farklılıkları ve faktör donanımları ile açıklamaktadır. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımı, ülkelerin görece olarak daha düşük fırsat maliyetine sahip oldukları mallarda uzmanlaşarak ticaretten kazanç sağlayabileceklerini ortaya koyarken, Heckscher-Ohlin modeli ticaretin ülkelerin faktör donanımları tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir (Ohlin, 1933; Ricardo, 1821). Buna paralel olarak ihracat talep modeli çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalar, dış gelir ve reel döviz kurunun ihracat performansının temel belirleyicileri arasında yer aldığını göstermektedir (Gül, 2019; Kızıldere vd., 2014; Tarı ve Yıldırım, 2009).

Bununla birlikte, küresel ekonomide son yıllarda yaşanan gelişmeler dış ticaret performansının yalnızca gelir, üretim ve görece fiyat değişkenleriyle açıklanamayacağını göstermektedir. Ekonomik ve politik belirsizlikler, uluslararası ticaret kararlarının şekillenmesinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Belirsizliğin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ilk olarak risk ve belirsizlik altında karar alma teorileri kapsamında ele alınmıştır (Arrow, 1964; 1965). Daha sonraki çalışmalarda ise artan belirsizliğin yatırım ve üretim kararlarının ertelenmesine neden olduğu, bunun da ekonomik faaliyetleri ve dış ticaret hacmini olumsuz etkileyebildiği ortaya konulmuştur (Bernanke, 1983; Dixit ve Pindyck, 1994). Bu çerçevede dış ticaret, yalnızca ekonomik temellerden değil, aynı zamanda ekonomik birimlerin beklentilerini şekillendiren risk ve belirsizlik unsurlarından da etkilenmektedir.

Küresel ekonomide yaşanan krizler ve siyasi gelişmeler, belirsizlik ile dış ticaret arasındaki ilişkinin önemini açık biçimde ortaya koymaktadır. Dünya Bankası verilerine göre 2001 yılında küresel ekonomik büyüme bir önceki yıla göre önemli ölçüde yavaşlayarak %2 düzeyinde gerçekleşirken, küresel mal ve hizmet ihracatı %3,2 oranında daralmıştır. Benzer şekilde 2009 Küresel Finans Krizi sırasında dünya ekonomisi %1,3 oranında küçülmüş, küresel mal ve hizmet ihracatı ise %20,7 oranında gerilemiştir. Belirsizliklerin etkisi yalnızca küresel kriz dönemleriyle sınırlı kalmamıştır. Petrol fiyatlarında yaşanan sert düşüşler, Brexit süreci, göç krizi ve bölgesel siyasi gerilimler nedeniyle küresel mal ve hizmet ihracatı 2015 yılında %10,9 ve 2016 yılında %2,3 oranında azalmıştır (World Bank, 2016; World Economic Forum, 2015). Benzer şekilde COVID-19 salgını sırasında küresel ekonomik faaliyetlerde yaşanan daralma sonucunda dünya ekonomisi %2,9 oranında küçülmüş, küresel mal ve hizmet ihracatı ise %10,2 oranında gerilemiştir. Salgın sürecinde yaşanan tedarik zinciri aksaklıkları ve özellikle çip krizi başta otomotiv ve elektronik olmak üzere birçok sektörde üretim ve ticaret süreçlerini olumsuz etkilemiştir (Choi, 2024).

Uluslararası ticaret literatüründe belirsizlik olgusunu sistematik biçimde ele alan ilk çalışmalardan biri Anderson (1974) tarafından gerçekleştirilmiştir ve çalışmada dış ticaret akımlarının belirsizlik altında farklı dinamikler sergileyebileceği ortaya konulmuştur. Son yıllarda ise bu belirsizlik unsurları içerisinde jeopolitik riskler daha fazla önem kazanmıştır. Jeopolitik risk; savaşlar, terör olayları, uluslararası gerilimler, ekonomik yaptırımlar ve bölgesel istikrarsızlıklardan kaynaklanan ekonomik tehditleri ifade etmektedir. Caldara ve Iacoviello (2022) tarafından geliştirilen Jeopolitik Risk Endeksi (*Geopolitical Risk Index-GPR*), jeopolitik gelişmelerin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerinin ölçülmesine imkân sağlamış ve bu alandaki ampirik çalışmaların sayısında önemli bir artışa yol açmıştır.

Türkiye, jeopolitik açıdan hassas bir bölgede yer alması nedeniyle söz konusu gelişmelerden doğrudan etkilenen ülkeler arasında bulunmaktadır. Özellikle 2011 yılında Arap Baharı ile başlayan bölgesel istikrarsızlıklar, Suriye iç savaşı, Rusya-Ukrayna Savaşı ve son dönemde İsrail-Filistin çatışmaları Türkiye'nin yakın çevresindeki jeopolitik risk düzeyini önemli ölçüde artırmıştır. Ayrıca Türkiye'nin enerji ithalatına bağımlı üretim yapısı, ithal ara malı kullanımı ve dış ticarete dayalı büyüme stratejisi, jeopolitik gelişmelerin dış ticaret performansı üzerindeki etkilerini daha da belirgin hale getirmektedir. Bu tür gelişmeler enerji ve emtia tedarik zincirlerinde aksamalara, lojistik maliyetlerde artışa ve dış ticaret akımlarında dalgalanmalara yol açabilmektedir.

Jeopolitik risklerin dış ticaret üzerindeki etkileri farklı kanallar aracılığıyla ortaya çıkabilmektedir. Ülkeler arasındaki siyasi gerilimler ve çatışmalar çoğu zaman ticari yaptırımlar ve ambargolarla birlikte ortaya çıktığından, uluslararası ticaret hacmini olumsuz etkileyebilmektedir (Glick ve Taylor, 2010).

Bunun yanında savaşlar ve bölgesel güvenlik sorunları ulaştırma maliyetlerini artırabilmekte, lojistik ağlarda aksamalara yol açabilmekte ve ticari faaliyetlerin öngörülebilirliğini azaltabilmektedir. Jeopolitik riskler ayrıca yatırım kararlarını da etkileyerek dış ticaret üzerinde dolaylı sonuçlar doğurabilmektedir. Artan belirsizlik ve iş yapma maliyetleri yatırım düzeylerini azaltabilmekte, bu durum ise üretim ve dış ticaret faaliyetlerini sınırlandırabilmektedir (Balcılar vd., 2018). Sonuç olarak jeopolitik riskler, dış talep, üretim, yatırım ve tedarik zincirleri üzerinden dış ticaret performansını etkileyen önemli bir makroekonomik unsur haline gelmiştir.

Jeopolitik risklerin yanı sıra reel efektif döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi de dış ticaret performansını etkileyebilen temel makroekonomik değişkenler arasında yer almaktadır. Reel efektif döviz kuru, bir ekonominin dış pazarlardaki fiyat rekabetçiliğini yansıtırken, döviz kurunda meydana gelen değişimler ihracat ve ithalat kararlarını etkileyebilmektedir. Petrol fiyatlarındaki değişimler üretim ve taşımacılık maliyetleri üzerinden dış ticaret faaliyetlerine yansıtılabilmekte, sanayi üretimindeki gelişmeler ise üretim kapasitesi ve ekonomik aktivitedeki değişimleri temsil ederek dış ticaret hacminin şekillenmesinde önemli rol oynayabilmektedir.

Bu çalışmada, 2013-2025 dönemine ait aylık verilerden yararlanılarak jeopolitik risklerin Türkiye'nin dış ticaret performansı üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda toplam ihracat ve toplam ithalat için ayrı modeller oluşturulmuş; jeopolitik risk, döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi göstergeleri açıklayıcı değişkenler olarak modele dâhil edilmiştir. Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönem ilişkilerin belirlenmesinde yapısal değişimleri dikkate alabilen Fourier ARDL yaklaşımından yararlanılmıştır.

Çalışmanın temel amacı, jeopolitik risklerin Türkiye'nin ihracat ve ithalatı üzerindeki etkilerini ortaya koymanın yanı sıra, yapısal değişimlerin dikkate alındığı bir çerçevede dış ticaret dinamiklerinin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine katkı sağlamaktır. Jeopolitik risklerin yanı sıra reel efektif döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi de dış ticaret performansının temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Reel efektif döviz kuru, ülkelerin uluslararası rekabet gücünü yansıtan önemli göstergelerden biri olup, ihracat ve ithalat kararları üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. Petrol fiyatları ise enerji maliyetleri üzerinden üretim maliyetlerini ve dış ticaret dengesini etkileyebilmektedir. Sanayi üretim endeksi, ekonomik faaliyet düzeyini ve üretim kapasitesini temsil ederek dış ticaret hacminin önemli belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Dış ticaretin belirleyicileri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar, ihracat ve ithalat performansının yalnızca gelir ve fiyat değişkenlerinden değil, aynı zamanda jeopolitik riskler, döviz kuru hareketleri, enerji fiyatları ve ekonomik faaliyet düzeyinden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda literatürde jeopolitik risk, reel döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretimi ile dış ticaret arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalardan bazılarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Literatür İncelemesi

Yazar / Tarih	Ülke(ler) / Dönem	Yöntem ve Bulgular
Koşar (2018)	Türkiye / 2008-2017	Kümeleme analizi uygulanmıştır. İhracat yapılan ülkelerin kendi içinde, ithalat yapılan ülkelerin ise kendi içinde benzer ticari özellikler gösterdiği belirlenmiştir.
Tiryaki (2015)	Türkiye ve AB Ülkeleri	Kümeleme analizi uygulanmıştır. Türkiye'nin mobilya sektöründe ithalat ve ihracat hacmi bakımından orta sıralarda yer aldığı belirlenmiştir.
Özer (2019)	Türkiye/ 2011-2017	Türkiye'nin komşu ülkeleriyle olan ekonomik ilişkileri incelenmiştir. Bulgular, Türkiye ihracatının önemli bir bölümünün komşu ülkelere yöneldiğini ve Rusya, Suriye ve Irak'ta yaşanan siyasi istikrarsızlıkların Türkiye'nin dış ticaret performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir.
Gupta vd. (2019)	164 Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke / 1985-2013	Yerçekimi modeli, Sabit Etkiler (FE), Rastgele Etkiler (RE), Hausman-Taylor (HT) ve Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, jeopolitik risklerin uluslararası ticaret akımları üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı etkilere sahip olduğunu göstermektedir.
Çılgin ve Kurt (2021)	Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri	Kümeleme analizi kullanılmıştır. Coğrafi uzaklık, nüfus ve gelir düzeyinin ticaret ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir.
Leitão (2023)	Portekiz ve 11 Ticaret Ortağı / 1990-2021	Çekim modeli ve panel veri yöntemleri kullanılmıştır. Bulgular, düşük ülke riskinin Portekiz'in ihracat performansını artırdığını, ortak dil ve coğrafi yakınlığın ise ticaret maliyetlerini azaltarak ihracatı desteklediğini göstermektedir.
Hossain vd. (2024)	Endonezya, Güney Kore, Malezya, Filipinler ve Tayland / 1996-2019	Panel veri analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, jeopolitik risklerdeki artışın ve ticaret açıklığındaki değişimlerin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü etkiler oluşturduğunu göstermektedir.
Singh vd. (2024)	Çin ve 7 Latin Amerika Ülkesi	Çekim modeli kullanılmıştır. Sonuçlar, jeopolitik risklerin ticaret üzerinde genel olarak olumsuz etkiler yarattığını ve bu etkinin özellikle ithalat üzerinde daha güçlü olduğunu göstermektedir.
Ünlü (2024)	Türkiye	Ticaret politikası belirsizliği, dış ticaret dengesi ve döviz kuru arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular, ticaret politikası belirsizliğindeki artışların dış ticaret dengesini olumsuz etkilediğini göstermektedir.
Yağış (2024)	G7 Ülkeleri / 1997-2021	Ekonomik politika belirsizliği ile dış ticaret arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bulgular, ekonomik politika belirsizliğinin dış ticaret üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü etkilere sahip olduğunu göstermektedir.
Nazir vd. (2025)	BRICS, G7 ve ASEAN Ülkeleri / 2000:01-2023:06	Karşılaştırmalı zaman serisi analizi uygulanmıştır. Sonuçlar, jeopolitik risklerin ticaret üzerindeki etkilerinin ülke gruplarına göre farklılaştığını göstermektedir. Jeopolitik gelişmelerin BRICS ülkelerinde ticaret entegrasyonunu desteklediği, G7 ülkelerinin jeopolitik belirsizliklere karşı daha kırılğan olduğu ve ASEAN ülkelerinin kısa dönemde daha temkinli tepki verdiği tespit edilmiştir.
Akpiliç (2025)	Türkiye / 2013:Ç1-2024:Ç4	Doğrusal ARDL ve Doğrusal Olmayan ARDL (NARDL) yöntemleri kullanılmıştır. Bulgular, ticaret ortaklarına ilişkin jeopolitik risklerdeki artışların uzun dönemde ihracatı azalttığını, Türkiye'ye özgü jeopolitik risklerin ise ihracat üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir. Ayrıca jeopolitik risklerdeki azalışların ihracatı artırdığı, ticaret ortaklarının ekonomik büyümesinin ihracatı desteklediği ve reel döviz kuru ile ihracat arasında negatif yönlü ilişki bulunduğunu tespit edilmiştir.
Bozduman (2025)	PIIGS Ülkeleri (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) / 2000-2022	Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) ve Entropi Endeksi kullanılmıştır. Bulgular, ihracat ve ithalat yoğunlaşmasının teknoloji düzeylerine göre ülkeler arasında farklılaştığını göstermektedir. Özellikle İrlanda'nın düşük, orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün ihracatında yüksek yoğunlaşmaya sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma, dış ticaretteki yoğunlaşmanın azaltılması amacıyla ürün çeşitlendirmesinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.
Çakmaklı (2025)	Türkiye / 1985-2022	Çalışmada ARDL sınır testi kullanılmıştır. Bulgular, Türkiye'nin ihracatında ithalatın mevcut ve gecikmeli değerlerinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Jeopolitik risklerin dış ticaret üzerindeki doğrudan etkisinin sınırlı ve çoğunlukla istatistiksel olarak anlamsız olduğu tespit edilirken, darbe, terör ve ekonomik krizler gibi olayların dış ticaret istikrarını dolaylı olarak olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Mevcut literatür incelendiğinde, jeopolitik riskler ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların önemli bir kısmının ihracat veya ithalatı ayrı ayrı incelediği, bazı çalışmaların ise yalnızca ticaret hacmine odaklandığı görülmektedir. Ayrıca Türkiye üzerine gerçekleştirilen araştırmaların büyük bölümü geleneksel zaman serisi yöntemleri veya doğrusal modeller kullanılarak yürütülmüştür. Buna karşın, jeopolitik risk göstergesi, reel efektif döviz kuru, Brent petrol fiyatları ile sanayi üretim endeksinin Türkiye'nin ihracat ve ithalat performansı üzerindeki etkilerini aylık veriler kullanarak ve yapısal değişimleri dikkate alan Fourier ARDL yaklaşımı çerçevesinde birlikte inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu yönüyle mevcut çalışma, hem ihracat hem de

ithalat için ayrı modeller kurarak dış ticaretin temel makroekonomik belirleyicilerini bütüncül bir çerçevede değerlendirmekte ve ilgili literatüre özgün katkı sunmaktadır.

3. MODEL VE VERİ SETİ

Çalışmada değişkenler arasındaki uzun ve kısa dönem ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla Fourier ARDL yaklaşımı kullanılmaktadır. Analizde toplam ihracat (LNIHR) ve toplam ithalat (LNITH) bağımlı değişkenler olarak ele alınırken; jeopolitik risk endeksi (LNGPR), reel efektif döviz kuru (LNREER), petrol fiyatları (LNOIL) ve sanayi üretim endeksi (LNIPI) bağımsız değişkenler olarak modele dâhil edilmiştir. İhracat modeli aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

$$\ln IHR_t = \beta_0 + \beta_1 \ln GPR_t + \beta_2 \ln REER_t + \beta_3 \ln OIL_t + \beta_4 \ln IPI_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

İthalat modeli ise aşağıdaki gibidir;

$$\ln ITH_t = \beta_0 + \beta_1 \ln GPR_t + \beta_2 \ln REER_t + \beta_3 \ln OIL_t + \beta_4 \ln IPI_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Burada LNIHR toplam ihracatı, LNITH toplam ithalatı, LNGPR jeopolitik risk endeksini, LNREER reel efektif döviz kurunu, LNOIL Brent petrol fiyatlarını ve LNIPI sanayi üretim endeksini göstermektedir. Çalışmada 2013:M1 – 2025:12 dönemine ait aylık veriler kullanılmıştır. Söz konusu dönem, küresel jeopolitik risklerde yaşanan önemli değişimleri, enerji piyasalarındaki dalgalanmaları, döviz kuru hareketlerini ve Türkiye'nin dış ticaret performansındaki gelişmeleri içermesi nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan Jeopolitik Risk Endeksi (GPR) verileri, Caldara ve Iacoviello (2022) tarafından geliştirilen Jeopolitik Risk Veri Tabanı'ndan temin edilmiştir. Reel efektif döviz kuru, sanayi üretim endeksi, toplam ihracat ve toplam ithalata ilişkin veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden (EVDS) elde edilmiştir. Brent petrol fiyatlarına ait veriler ise Investing.com veri tabanından derlenmiştir. Değişkenler arasındaki olası doğrusal olmayan ilişkileri azaltmak, katsayıların esneklik olarak yorumlanmasını sağlamak ve serileri karşılaştırılabilir ölçeğe getirmek amacıyla doğal logaritmaları alınmıştır.

4. AMPİRİK BULGULAR

Çalışma dönemi küresel krizler, jeopolitik gerilimler, enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar ve döviz kuru şokları gibi ekonomide önemli yapısal değişimlerin yaşandığı bir süreci kapsamaktadır. Bu nedenle serilerde ortaya çıkabilecek yumuşak yapısal kırılmaların dikkate alınabilmesi amacıyla Fourier temelli yöntemler tercih edilmiştir. Bu kapsamda kullanılan Fourier ADF testi, yapısal kırılmaların sayısı, zamanı ve biçimi önceden belirlenmeksizin durağanlık analizine olanak sağlamaktadır. Benzer şekilde Fourier ARDL yaklaşımı, örneklem döneminde meydana gelen yapısal değişimleri önceden belirli kırılma tarihleri tanımlamaya gerek kalmaksızın trigonometrik fonksiyonlar aracılığıyla modele dâhil edebilmekte ve bu yönüyle standart ARDL modeline kıyasla yapısal kırılmaların bulunduğu serilerde daha güvenilir sonuçlar sunmaktadır. Bu bölümde öncelikle değişkenlerin durağanlık özellikleri Fourier ADF birim kök testi yardımıyla incelenmektedir. Daha sonra değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin varlığı Fourier ARDL sınır testi ile araştırılmakta, son aşamada ise uzun ve kısa dönem katsayı tahmin sonuçları değerlendirilmektedir.

4.1. Fourier ADF Birim Kök Testi

Zaman serisi analizlerinde güvenilir tahmin sonuçları elde edilebilmesi için değişkenlerin durağanlık özelliklerinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Durağan olmayan serilerle gerçekleştirilen analizler sahte regresyon sorununa yol açabilmekte ve elde edilen katsayıların güvenilirliğini azaltabilmektedir. Bu nedenle çalışmada öncelikle değişkenlerin bütünleşme dereceleri araştırılmıştır. Bu amaçla Enders ve Lee (2012) tarafından geliştirilen Fourier ADF (FADF) birim kök testi uygulanmıştır. Fourier ADF testi, serilerde meydana gelebilecek yumuşak yapısal değişimleri ve doğrusal olmayan eğilimleri Fourier trigonometrik terimleri aracılığıyla modele dâhil ederek geleneksel ADF testine göre daha esnek bir yaklaşım sunmaktadır. Böylece yapısal kırılmaların sayısı, tarihi ve biçimi önceden belirlenmeksizin durağanlık analizi gerçekleştirilebilmektedir. Bu özellik, özellikle ekonomik ve finansal serilerde sıklıkla gözlenen yapısal değişimlerin varlığı durumunda testin gücünü ve güvenilirliğini artırmaktadır. Tablo 2'de Fourier ADF birim kök testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2. Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	k	p	Düzye	Kritik Değer (%5)	Birinci Fark	Kritik Değer (%5)	Bütünleşme Derecesi
LNIHR	3	5	-2,842	-3,770	-9,070***	-3,770	I(1)
LNITH	3	5	-2,270	-3,770	-8,081***	-3,770	I(1)
LNGPR	1	7	-3,865	-4,310	-6,305***	-3,560	I(1)
LNREER	1	8	-3,963	-4,310	-8,145***	-3,770	I(1)
LNOIL	3	2	-3,138	-3,770	-8,448***	-3,770	I(1)
LNİPI	2	0	-5,807***	-4,010	—	—	I(0)

Not: Fourier ADF (FADF) birim kök testi Enders ve Lee (2012) tarafından geliştirilmiştir. k optimal Fourier frekansını, p ise optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir. Kritik değerler optimal frekans değerine göre belirlenmektedir. Test istatistiğinin mutlak değerinin kritik değerden büyük olması durumunda birim kök boş hipotezi reddedilmektedir. *** işareti %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2'de yer alan Fourier ADF birim kök testi sonuçları, LNİPI değişkeninin düzey değerinde durağan olduğunu göstermektedir. Buna karşılık LNIHR, LNITH, LNGPR, LNREER ve LNOIL değişkenlerinin düzey değerlerinde birim kök içerdiği belirlenmiştir. Söz konusu değişkenlerin birinci farkları alındığında ise tüm serilerin durağan hale geldiği görülmektedir. Buna göre LNİPI değişkeni I(0), LNIHR, LNITH, LNGPR, LNREER ve LNOIL değişkenleri ise I(1) bütünleşme derecesine sahiptir.

Birim kök içeren seriler kullanılarak gerçekleştirilen analizlerde sahte regresyon problemi ortaya çıkabilmekte ve elde edilen tahmin sonuçlarının güvenilirliği azalabilmektedir. Bu nedenle değişkenlerin bütünleşme derecelerinin belirlenmesi ampirik analiz sürecinin temel aşamalarından birini oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, değişkenlerin I(0) ve I(1) düzeylerinde bütünleşik olduğunu ve hiçbir değişkenin I(2) olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, Fourier ARDL yaklaşımının uygulanabilmesi için gerekli ön koşulların sağlandığını ortaya koymaktadır.

4.2. Fourier ARDL (FARDL) Sınır Testi

Tablo 2'de yer alan Fourier ADF birim kök testi sonuçları, analizde kullanılan serilerin farklı bütünleşme derecelerine sahip olduğunu göstermektedir. Bulgular, değişkenlerin yalnızca I(0) ve I(1) seviyelerinde durağanlaştığını, buna karşılık ikinci dereceden bütünleşik herhangi bir serinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, Fourier ARDL yönteminin uygulanmasına engel teşkil edecek bir bütünleşme problemi olmadığını göstermektedir. Bu kapsamda, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin mevcut olup olmadığını belirlemek amacıyla Fourier ARDL sınır testi uygulanmıştır. Tablo 3'te Fourier ARDL sınır testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Fourier ARDL (FARDL) Sınır Testi Sonuçları

Model	F İstatistiği	t İstatistiği	Karar	
LNIHR = f(LNGPR, LNREER, LNOIL, LNİPI)	44,745***	-14,602***	Eşbütünleşme vardır	
LNITH = f(LNGPR, LNREER, LNOIL, LNİPI)	10,962***	-5,900***	Eşbütünleşme vardır	
Anlamlılık	F I(0)	F I(1)	t I(0)	t I(1)
%10	2,475	3,571	-2,554	-3,647
%5	2,914	4,097	-2,861	-3,985
%1	3,875	5,222	-3,459	-4,627

Not: *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Kritik değerler Kripfganz ve Schneider (2020) tarafından önerilen sonlu örneklem kritik değerleridir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3'te Fourier ARDL (FARDL) sınır testi sonuçları sunulmaktadır. Elde edilen bulgulara göre hem ihracat hem de ithalat modelleri için hesaplanan F ve t istatistikleri, %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerindeki üst sınır kritik değerlerinden daha büyüktür. Bulgular, eşbütünleşme ilişkisinin bulunmadığını ileri süren sıfır hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Bu sonuç, modellerde yer alan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin mevcut olduğuna ve serilerin zaman içerisinde ortak bir denge eğilimi sergilediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla

ihracat ve ithalat modellerinde kullanılan değişkenlerin uzun dönemde birbirleriyle bağlantılı hareket ettiği ve kalıcı bir denge yapısının oluştuğu söylenebilir.

İhracat modeli için hesaplanan F istatistiği 44,745, t istatistiği ise -14,602 olarak bulunmuştur. Söz konusu değerler tüm anlamlılık düzeylerinde ilgili üst sınır kritik değerlerini önemli ölçüde aşmaktadır. F istatistiğinin kritik değerlerin oldukça üzerinde gerçekleşmesi güçlü bir eşbütünleşme ilişkisine işaret etmektedir. Bu bulgu, jeopolitik risk, reel efektif döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi ile ihracat arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin varlığına işaret etmektedir. İthalat modeli için elde edilen F istatistiği 10,962, t istatistiği ise -5,900'dür. Her iki istatistik de ilgili üst sınır kritik değerlerinden daha büyük mutlak değerlere sahiptir. Buna göre jeopolitik risk, reel efektif döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi ile ithalat arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Elde edilen sınır testi sonuçları her iki modelde yer alan değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket ettiğini ve uzun dönem katsayılarının tahmin edilmesinin ekonometrik açıdan uygun olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bir sonraki aşamada Fourier ARDL modeline dayalı uzun dönem katsayı tahmin sonuçları incelenmektedir.

4.3. Fourier ARDL Modeline Dayalı Uzun ve Kısa Dönem Katsayı Tahmini

Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin yönü ve büyüklüğü FARDL modeli yardımıyla tahmin edilmiştir ve katsayı sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Fourier ARDL Modeline Dayalı Uzun Dönem Katsayı Tahmin Sonuçları

Değişken	İhracat Modeli	İthalat Modeli
LNGPR	-0,036	-0,008
	(0,227)	(0,909)
LNREER	0,030	0,520*
	(0,793)	(0,059)
LNOIL	0,201***	0,248***
	(0,000)	(0,000)
LNIPI	1,222***	1,325***
	(0,000)	(0,000)

Not: Parantez içerisindeki değerler p-değerlerini göstermektedir. %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyleri sırasıyla ***, ** ve * ile temsil edilmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'teki sonuçlar, petrol fiyatları (LNOIL) ve sanayi üretim endeksi (LNIPI) değişkenlerinin hem ihracat hem de ithalat modellerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Petrol fiyatlarındaki artışlar enerji maliyetlerini yükseltmekle birlikte, küresel ekonomik aktivitedeki genişleme dönemleriyle eş zamanlı gerçekleşebildiğinden dış ticaret hacmini de artırabilmektedir. Bu nedenle petrol fiyatlarındaki artışların dış ticaret üzerindeki pozitif etkisi, enerji maliyetlerinden ziyade küresel talep ve ekonomik faaliyetlerdeki canlanmanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, petrol fiyatlarındaki artışlar ve ekonomik faaliyet düzeyini temsil eden sanayi üretimindeki genişlemeler Türkiye'nin dış ticaret hacmini uzun dönemde artırmaktadır. Özellikle sanayi üretim endeksine ait katsayıların yüksek ve istatistiksel olarak güçlü olması, üretim kapasitesindeki artışların dış ticaret performansının temel belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Sanayi üretimindeki %1'lik artışın ihracatı yaklaşık %1,22, ithalatı ise %1,33 artırdığı görülmektedir. Jeopolitik risk değişkeni (LNGPR) her iki modelde de negatif işaretli olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bu sonuç, incelenen dönemde jeopolitik risklerde meydana gelen değişimlerin Türkiye'nin ihracat ve ithalat performansı üzerinde uzun dönemde sistematik ve istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadığını ifade etmektedir. Reel efektif döviz kuru (LNREER) ihracat modeli açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken, ithalat modeli için %10 düzeyinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu bulgu, reel efektif döviz kurunun ithalat üzerinde sınırlı düzeyde pozitif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin dış ticaret performansının uzun dönemde ağırlıklı olarak reel ekonomik faaliyetler ve enerji piyasalarındaki gelişmeler tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır. Uzun dönem katsayılarının tahmin edilmesinin ardından, değişkenler arasındaki kısa dönemli dinamiklerin belirlenmesi amacıyla hata düzeltme modeli (ECM) uygulanmıştır. Hata düzeltme yaklaşımı, kısa dönemde meydana gelen sapmaların uzun dönem denge düzeyine

ne ölçüde ve hangi hızla geri döndüğünü göstermektedir. FARDL modeline dayalı kısa dönem katsayıları ile ECM sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Fourier ARDL Kısa Dönem Katsayıları ve Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Değişken	İhracat Modeli	p-değeri	İthalat Modeli	p-değeri
ECT(-1)	-1,049***	0,000	-0,501***	0,000
Δ LNOIL(-1)	-0,200**	0,018	-	-
Δ LNOIL(-2)	-0,059	0,525	-	-
Δ LNOIL(-3)	-0,078	0,366	-	-
Δ LNOIL(-4)	-0,197**	0,018	-	-
Δ LNITH(-1)	-	-	-0,303***	0,001
Δ LNITH(-2)	-	-	-0,110	0,149
sin1	-0,015	0,583	-0,046	0,102
cos1	0,048***	0,003	0,038**	0,046

Not: Parantez içerisindeki değerler p-değerlerini göstermektedir. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5'te, hata düzeltme terimlerinin [ECT(-1)] her iki modelde de negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ihracat ve ithalat modellerinde tespit edilen uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisinin geçerliliğini doğrulamakta ve kısa dönemde ortaya çıkan dengesizliklerin zaman içerisinde yeniden uzun dönem denge seviyesine yöneldiğini göstermektedir.

İhracat modeli açısından hata düzeltme katsayısı -1.049 olarak hesaplanmıştır. Katsayının negatif ve anlamlı olması uzun dönem dengesine dönüşün gerçekleştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, hata düzeltme katsayısının mutlak değerinin birden büyük olması, kısa dönem sapmalarının uzun dönem dengeye dönüş sürecinde aşırı düzeltme mekanizmasıyla giderildiğine işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, sistem dengeye dönerken kısa dönemde denge seviyesinin üzerine çıkabilmekte, ancak zamanla yeniden dengeye yakınsamaktadır. Benzer şekilde ithalat modelinde elde edilen -0.501 katsayısı da kısa dönem sapmalarının yaklaşık yarısının bir sonraki dönemde giderildiğine işaret etmektedir. Kısa dönem katsayıları incelendiğinde petrol fiyatlarının (Δ LNOIL) ihracat üzerinde kısa dönemde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı etkiler yarattığı görülmektedir. Buna göre petrol fiyatlarındaki artışlar kısa dönemde ihracatı azaltıcı yönde etkide bulunmaktadır. Bu bulgu, enerji maliyetlerindeki yükselişin kısa dönemde üretim ve dış ticaret faaliyetleri üzerinde baskı oluşturduğunu göstermektedir. İthalat modelinde ise kısa dönem dinamikleri ağırlıklı olarak gecikmeli bağımlı değişken tarafından açıklanmakta olup, Δ LNITH(-1) katsayısı negatif ve anlamlı bulunmuştur.

Fourier terimlerinden sin1 değişkeni her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Buna karşılık cos1 terimi hem ihracat hem de ithalat modelinde pozitif ve anlamlı katsayılarla sahiptir. Bu sonuç, dış ticaret serilerinde doğrusal olmayan yumuşak yapısal değişimlerin bulunduğunu ve Fourier yaklaşımının modele anlamlı katkı sağladığını göstermektedir. Ayrıca Fourier terimlerinin anlamlı bulunması, çalışma döneminde meydana gelen yapısal değişimlerin geleneksel doğrusal modeller tarafından tam olarak yakalanamayabileceğine ve Fourier ARDL yaklaşımının kullanılmasının uygun olduğuna işaret etmektedir. Kısa dönem bulguları, Türkiye'nin dış ticaret performansında uzun dönemli denge ilişkisinin geçerli olduğunu, kısa dönemli dalgalanmaların zaman içerisinde denge seviyesine yakınsadığını ve yapısal değişimlerin dış ticaret dinamikleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

Dış ticaret, ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden biri olarak ülkelerin üretim kapasitesi, gelir düzeyi ve uluslararası rekabet gücü üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Özellikle dışa açık ekonomilerde ihracatın artırılması ve ithalatın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, ekonomik büyüme ve kalkınma stratejilerinin temel unsurları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda küresel ölçekte artan jeopolitik gerilimler, enerji piyasalarında yaşanan dalgalanmalar ve uluslararası ticaret ağlarında ortaya çıkan kırılmalıklar, dış ticaretin yalnızca geleneksel ekonomik değişkenler aracılığıyla açıklanamayacağını göstermektedir. Bu çerçevede

çalışmada, 2013:M1 – 2025:M12 dönemine ait veriler kullanılarak Türkiye’de jeopolitik risklerin ihracat ve ithalat üzerindeki etkileri Fourier ARDL yaklaşımı yardımıyla incelenmiştir.

Analizlerin ilk aşamasında gerçekleştirilen Fourier ADF birim kök testi sonuçları, değişkenlerin $I(0)$ ve $I(1)$ düzeylerinde bütünlük olduğunu ortaya koymuştur. Daha sonra uygulanan Fourier ARDL sınır testi sonuçları ise hem ihracat hem de ithalat modellerinde değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünlük ilişkisinin bulunduğunu göstermiştir. Bu bulgu, jeopolitik risk, reel efektif döviz kuru, petrol fiyatları ve sanayi üretimi gibi makroekonomik değişkenlerin Türkiye’nin dış ticaret performansı ile uzun dönemde birlikte hareket ettiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Uzun dönem katsayı tahminlerinden elde edilen sonuçlar, jeopolitik risk endeksinin hem ihracat hem de ithalat üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Teorik olarak jeopolitik risklerde meydana gelen artışların uluslararası ticaret maliyetlerini yükseltmesi, yatırım kararlarını erteleme ve dış ticaret hacmini azaltması beklenmektedir (Anderson, 1974; Caldara ve Iacoviello, 2022). Ancak Türkiye açısından elde edilen bulgular bu beklentiyi doğrulamamaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden biri, Türkiye ekonomisinin son yıllarda karşı karşıya kaldığı bölgesel jeopolitik gelişmelere rağmen dış ticaret faaliyetlerini farklı pazarlar ve alternatif ticaret kanalları aracılığıyla sürdürebilmiş olmasıdır. Ayrıca jeopolitik risklerin dış ticaret üzerindeki etkilerinin doğrudan değil, enerji fiyatları, yatırım kararları ve finansal koşullar gibi dolaylı kanallar üzerinden ortaya çıkması da bu sonucu açıklayabilir.

Çalışmanın dikkat çekici bulgularından biri, reel efektif döviz kurunun ihracat üzerinde anlamlı bir etki yaratmaması ve ithalat üzerinde ise yalnızca sınırlı düzeyde pozitif bir etkiye sahip olmasıdır. Geleneksel dış ticaret teorileri ve ihracat talep modelleri döviz kurunun dış ticaret performansının temel belirleyicilerinden biri olduğunu ileri sürmektedir. Ancak son yıllarda küresel değer zincirlerinin yaygınlaşması, üretim süreçlerinde ithal ara malı kullanımının artması ve dış ticaret yapısının daha karmaşık hale gelmesi, döviz kuru değişimlerinin dış ticaret üzerindeki etkisini zayıflatabilmektedir. Özellikle Türkiye’de üretimin önemli ölçüde ithal girdi kullanımına dayanması, döviz kurunda meydana gelen değişimlerin ihracat üzerindeki rekabet avantajını sınırlayabilmektedir. Bu nedenle elde edilen bulgular, dış ticaret performansının yalnızca fiyat rekabetiyle açıklanamayacağını göstermektedir.

Buna karşılık petrol fiyatları ve sanayi üretim endeksi her iki modelde de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Petrol fiyatlarının dış ticaret üzerindeki pozitif etkisi ilk bakışta beklenmeyen bir sonuç gibi görünmekle birlikte, petrol fiyatlarının çoğu zaman küresel ekonomik aktivitenin bir göstergesi olarak hareket ettiği dikkate alındığında bu sonuç daha anlaşılır hale gelmektedir. Küresel ekonomik büyümenin hızlandığı dönemlerde enerji talebi ve petrol fiyatları yükselmekte, aynı zamanda uluslararası ticaret hacmi de genişlemektedir. Bu nedenle petrol fiyatları ile dış ticaret arasındaki pozitif ilişki, büyük ölçüde küresel talep koşullarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sanayi üretim endeksinin hem ihracat hem de ithalat üzerindeki pozitif etkisi ise iktisat teorisiyle büyük ölçüde uyumludur. Üretim kapasitesindeki artışlar ihracat için gerekli mal arzını genişletirken, aynı zamanda üretim sürecinde kullanılan ara malı ve sermaye malı ithalatını da artırmaktadır. Özellikle Türkiye gibi üretim yapısında ithal girdi kullanımının yüksek olduğu ekonomilerde, sanayi üretimindeki genişleme ile ithalat arasındaki pozitif ilişki beklenen bir sonuçtur. Bu bulgu aynı zamanda Türkiye’de ihracat artışlarının önemli ölçüde ithalat talebi yarattığını ve üretim yapısının hâlen dış kaynak bağımlılığı taşıdığını göstermektedir.

Kısa dönem sonuçları da uzun dönem bulgularını desteklemektedir. Hata düzeltme katsayılarının her iki modelde de negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması, kısa dönemde ortaya çıkan sapmaların zaman içerisinde ortadan kalktığını ve sistemin yeniden uzun dönem denge değerine yöneldiğini göstermektedir. Bu durum tahmin edilen modellerin istikrarlı bir yapıya sahip olduğunu ve elde edilen uzun dönem katsayılarının güvenilir biçimde yorumlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın bulguları Türkiye’nin dış ticaret performansının jeopolitik risklerden ziyade üretim kapasitesi ve reel ekonomik faaliyetler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Bu sonuç, dış ticaret politikalarının yalnızca kısa dönemli döviz kuru hareketlerine veya geçici jeopolitik gelişmelere odaklanmak yerine, üretim kapasitesini artıran yapısal dönüşümlere yönelmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle yüksek katma değerli üretimin teşvik edilmesi, enerji bağımlılığının azaltılması, yerli ara malı üretiminin geliştirilmesi ve ihracatın teknolojik yapısının güçlendirilmesi, Türkiye’nin dış ticaret performansının sürdürülebilir biçimde artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında küresel jeopolitik belirsizliklerin arttığı günümüzde dış ticaret pazarlarının çeşitlendirilmesi ve tedarik zincirlerinin daha dayanıklı hale getirilmesi de ekonomik kırılmalıkların azaltılması açısından önem taşımaktadır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayın kuruluşuna yayınlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKLAR

- AKPİLİC, Ferdi (2025), "*Does the Effect of the Real Exchange Rate on Exports of Machinery and Transport Vehicles Change Over Time? Evidence from a Non-linear Panel ARDL Analysis*", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.25(4), ss.118-140.
- ANDERSON, James (1974), **Optimal Tariffs Under Uncertainty**, Boston College Department of Economics Publishing, Boston.
- ARROW, Kenneth J. (1964), "*The Role of Securities in the Optimal Allocation of Risk-Bearing*", **The Review of Economic Studies**, S.31(2), ss.91-96.
- ARROW, Kenneth J. (1965), **Aspects of the Theory of Risk-Bearing**, Yrjö Jahnssonin Säätiö, Helsinki.
- BALCILAR, Mehmet, BONATO, Matteo, DEMİRER, Rıza ve GUPTA, Rangan (2018), "*Geopolitical Risks and Stock Market Dynamics of the BRICS*", **Economic Systems**, S.42(2), ss.295-306.
- BERNANKE, Ben S. (1983), "*Irreversibility, Uncertainty, and Cyclical Investment*", **The Quarterly Journal of Economics**, S.98(1), ss.85-106.
- BOZDUMAN, Elif Tuğçe (2025), "*PIIGS Ülkelerinin Sektörel Bazda İhracat ve İthalat Yoğunlaşmalarının Analizi*", **Turkish Studies-Economics, Finance, Politics**, S.20(1), ss.73-91.
- CALDARA, Dario ve MATTEO, Iacoviello (2022), "*Measuring Geopolitical Risk*", **American Economic Review**, S.112(4), ss.1194-1225.
- CHOI, Sunkung (2024), **Supply Chain Risks in EU-South Korea Relations: Semiconductor Industries**, Istituto Affari Internazionali (IAI), Rome.
- ÇAKMAKLI, Bahadır Murat (2025), "*Dış Ticaretin Jeopolitik Sınırı: Türkiye'nin 1985-2023 Dönemindeki Riskleri ve Gelecek Fırsatları*", **Bulletin of Economic Theory and Analysis**, S.10(3), ss.1059-1089.
- ÇILGIN, Cihan ve KURT, Aslı Seda (2021), "*Dış Ticaret Verileri İçin Kümeleme Analizi: Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan Örneği*", **Sosyoekonomi**, S.29(48), ss.511-540.
- DIXIT, Avinash K. ve ROBERT, S. Pindyck (1994), **Investment Under Uncertainty**, Princeton University Press, New Jersey.

- ENDERS, Walter ve LEE, Junsoo (2012), “A Unit Root Test Using a Fourier Series to Approximate Smooth Breaks”, **Economics Letters**, S.117(1), ss.196-199.
- GLICK, Reuven ve TAYLOR, Alan M. (2010), “Collateral Damage: Trade Disruption and the Economic Impact of War”, **The Review of Economics and Statistics**, S.92(1), ss.102-127.
- GUPTA, Rangan, GOZGOR, Giray, KAYA, Huseyin ve DEMİR, Ender (2019), “Effects of Geopolitical Risks on Trade Flows: Evidence From the Gravity Model”, **Eurasian Economic Review**, S.9(4), ss.515-530.
- GÜL, Selçuk (2019), “Reel Kur Hareketlerinin İhracat Üzerine Etkileri: Türkiye İçin Asimetrik Bir Bakış”, **Bankacılar Dergisi**, S.108, ss.57-76.
- HOSSAIN, Bayan Shaddam, VOUMIK, Liton Chandra, AHMED, Tahsin Tabassum, ALAM, Mehnaz Binta ve TASMIM, Zabin (2024), “Impact of Geopolitical Risk, GDP, Inflation, Interest Rate, and Trade Openness on Foreign Direct Investment: Evidence From Five Southeast Asian Countries”, **Regional Sustainability**, S.5(4), ss.(article-100177).
- KIZILDERE, Celal, KABADAYI, Burhan ve EMSEN, Ö. Selçuk (2014), “Dış Ticaretin Döviz Kuru Değişimlerine Duyarlılığı: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, S.(12), ss.39-54.
- KOŞAR, Alaiddin (2018), “Türkiye'nin Son 10 Yılda En Çok İhracat ve İthalat Yaptığı Ülkelerin Hiyerarşik Kümeleme Analizi ile Gruplandırılması ve Değerlendirilmesi”, **Bucak İşletme Fakültesi Dergisi**, S.1(1), ss.17-28.
- KRIPFGANZ, Sebastian ve SCHNEIDER, Daniel C. (2020), “Response Surface Regressions for Critical Value Bounds and Approximate p-values in Equilibrium Correction Models”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics**, S.82(6), ss.1456-1481.
- LEITAO, Nuno Carlos (2023), “The Impact of Geopolitical Risk on Portuguese Exports”, **Economies**, S.11(12), ss.(article-291).
- NAZIR, Sidra, SOHAG, Kazi ve MARIEV, Oleg (2025), “Geopolitical Risk and Trade Reorientation Dynamics: A Comparative Study”, **Emerging Markets Finance and Trade**, S.61(8), ss.2338-2359.
- OHLIN, Bertil Gotthard (1933), **Interregional and International Trade**, Harvard University Press, Massachusetts.
- ÖZER, Ahu Coşkun (2019), “Türkiye'nin Komşu Ülkelerle Ticareti Üzerine Bir Değerlendirme”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.8(1), ss.292-313.
- RICARDO, David (1821), **On the Principles of Political Economy**, Batoche Books Press, Kitchener (2001 – London, J. Murray'den 3. Baskı).
- SINGH, Vikram, CORREA Da CUNHA, Henrique ve MANGAL, Shivanie (2024), “Do Geopolitical Risks Impact Trade Patterns in Latin America?”, **Defence and Peace Economics**, S.35(8), ss.1102-1119.
- TARI, Recep ve YILDIRIM, Durmus Çağrı (2009), “Döviz Kuru Belirsizliğinin İhracata Etkisi: Türkiye İçin Bir Uygulama”, **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.16(2), ss.95-105.
- TİRYAKİ, Sebahattin (2015), “Türkiye Mobilya Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde Dış Ticaret Durumunun Kümeleme Analizi ile İncelenmesi”, **Selçuk-Teknik Dergisi**, S.14(2), ss.938-949.
- ÜNLÜ, Fatma (2024), “Trade Balance, Real Exchange Rate and Trade Policy Uncertainty in Türkiye: Evidence from the SVAR Approach”, **EKOIST Journal of Econometrics and Statistics**, S.(40), ss.63-75.
- WORLD BANK (2016), **Global Economic Prospects, January 2016: Global Outlook: Disappointments, Risks and Spillovers**, World Bank Publications, Washington.
- WORLD ECONOMIC FORUM (2015), **The Global Competitiveness Report 2015-2016**, WEF Publishing, London.
- YAĞIŞ, Onur (2024), “Ekonomik Politika Belirsizliği ve Dış Ticaret İlişkisi: G-7 Ülkeleri Örneği”, **Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi**, S.10(21), ss.75-91.

Türk Dış Politikasında Batıcılık İlkesinin Tarihsel Sürekliliği: Cumhuriyet ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci Üzerine Bir Değerlendirme

The Historical Continuity of the Westernization Principle in Turkish Foreign Policy: An Assessment of the Republic and the European Union Membership Process

Fuat BOZYEL

Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi. Güroymak MYO,
Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, fbozyel@beu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1178-8935>

Makale Başvuru Tarihi: 21.03.2026

Makale Kabul Tarihi: 26.05.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Türk dış politikasının temel ilkelerinden biri olarak kabul edilen Batıcılık, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren siyasal ve toplumsal dönüşüm süreçlerini etkileyen önemli bir yönelim olmuştur. Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel sürekliliğini incelemeyi ve Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinin bu tarihsel yönelimin bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, ampirik veri toplamaya dayanmayan nitel bir çalışma olup kavramsal değerlendirme ve literatür incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Bu kapsamda Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma hareketleri, Cumhuriyet dönemindeki Batı yönelimli dış politika tercihleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme süreci birlikte ele alınmıştır. İncelenen literatür, Batıcılığın yalnızca belirli dönemlere özgü bir politika tercihi olmadığını; farklı siyasal aktörler ve ideolojik yaklaşımlar tarafından farklı biçimlerde yorumlansa da Türk dış politikasında süreklilik gösteren temel yönelimlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği üyelik sürecinin, Türkiye'nin Batı ile kurumsal, siyasal ve ekonomik bütünleşme hedefinin en önemli yansımalarından biri olduğu görülmektedir. Sonuç olarak çalışma, Avrupa Birliği sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının günümüzdeki kurumsal uzantularından biri olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Dış Politika,

Batıcılık,

Cumhuriyet,

AB Üyeligi,

ABSTRACT

Westernism, regarded as one of the fundamental principles of Turkish foreign policy, has been an important orientation shaping political and social transformation processes since the late Ottoman period. This study aims to examine the historical continuity of Westernism in Turkish foreign policy and to evaluate whether the European Union (EU) membership process can be considered a continuation of this historical orientation. The research is designed as a qualitative study based on conceptual evaluation and literature review rather than empirical data collection. Within this framework, the Westernization movements of the late Ottoman Empire, the Western-oriented foreign policy preferences of the Republican era, and Turkey's integration process with the European Union are examined together. The findings suggest that Westernism should not be understood merely as a period-specific foreign policy preference; rather, it has remained one of the enduring orientations of Turkish foreign policy despite being interpreted differently by various political actors and ideological perspectives. The study further demonstrates that the European Union membership process represents one of the most significant manifestations of Turkey's long-standing objective of political, institutional, and economic integration with the West. Consequently, the EU accession process can be interpreted as a contemporary institutional extension of the historical Westernist orientation in Turkish foreign policy.

Keywords:

Foreign Policy,

Westernism,

Republic,

EU Membership,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): BOZYEL, Fuat (2026), "Türk Dış Politikasında Batıcılık İlkesinin Tarihsel Sürekliliği: Cumhuriyet ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci Üzerine Bir Değerlendirme", **Global Social Sciences Bulletin**, S.3(1), ss.12-20, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.002>

1. GİRİŞ

Türk siyasi rejiminin varlık sebebi, Osmanlı Devleti'nin küllerinden doğan, kendi içindeki yozlaşma ve iç ve dış düşmanların işbirliği ile parçalanmış Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumaktır. Türk siyasi rejimi bu iki konuda çok hassastır ve egemenliğini kiskanmaktadır. Yeni siyasi rejimi kuran kadro, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yetişen ve imparatorluğun yıkılmaması için elinden gelen her şeyi yapan asker/aydın bürokratlardan oluşuyordu. Dolayısıyla bu kadroların siyasi şuurlarında en etkili unsur, devletin iç ve dış düşmanlara karşı varlığını sürdürmesidir (Erol ve Ozan, 2011:20).

Bu anlamda 19 yüzyılın ortalarında siyasal ve askeri anlamda gücünün zirvesinde olan Osmanlı Devleti bazı iç ve dış faktörlerin etkisiyle ve özellikle Avrupa'da yaşanan ve dünya ticaret yollarının değişmesine neden olan coğrafi keşiflerle de daha somut hale gelen gelişmelerin sonucunda uzun süreli bir çözülme dönemine girmiştir. Devletin sosyal, siyasal ve iktisadi yapısını olumsuz etkileyen bu olaylar 19. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan bunalımı had safhaya ulaştırmış ve bu sorunlar başlangıçtan itibaren devlet adamlarını sorunların çözümüne ilişkin önlemler almaya ve yeni politikalar geliştirmeye yöneltmiştir (Aksanyar, 1999:229-230).

Modernleşme ve batıcılık fikri ise dönemin siyasal, sosyal ve iktisadi içerikli sorunlarına yönelik bir çözüm önerisi olarak öne sürülmüş düşünce akımı olmuştur (Taş ve Göksüçukur, 2019:467). Osmanlı Devleti'nin Batı'daki olaylara kayıtsız kalması ve özellikle XVIII. yüzyılda Avrupa'nın önüne geçme arzusu. 19. yüzyıldan itibaren devletin iç dinamiklerinde kendini göstermeye başlamıştır. Mevcut durumdan çıkış yolu olarak bu dönemde Batı'yı örnek alma fikri gündeme getirilmiş ve bu doğrultuda araştırmalar yapılmıştır (Aşık, 2019:1).

Osmanlı Devleti'nde batıya yönelimin ilk göstergeleri olan eğitim ve askeri alanda yaşanan gelişmeler toplumsal olayların doğası ve coğrafi konumu dikkate alınarak Batılılaşma kavramı çeşitli isimler altında ifade edilmiştir. 19. yüzyılda öncelikle “*ıslahat*”, ardından “*tanzimat*”, “*asrileşme*” ve “*asrilik*” gibi terimlerle kendine yer bulan Batılılaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve Cumhuriyetin ilk yıllarında “*modernlik*” ve “*modernleşme*” olarak nitelendirilmiştir (Hanioglu, 1992:148).

Görüldüğü gibi Batıcılık ilkesi Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra da sürdürülen bir politika olmuştur. Dolayısıyla aslında 1923'te modern Türkiye'nin kurulmasından önce dahi, modernleşme sözde Batı modeliyle yakından ilişkilendirilmiş ve en az bir yüzyıl boyunca 'Batı' en uygun ve rakipsiz model olarak görülmüştür. Batı modeli, yalnızca Türk devletinin ve toplumunun yeniden yapılanmasında değil, aynı zamanda ülkenin dış politika yönelimlerinde de derin etkiler yaratmıştır. Batı'dan ilham alan reformlar, özellikle 1950'lerden sonra iç siyasette çeşitli zorluklarla ve hatta tersine dönmelerle karşı karşıya kalırken, ülkede 50 yıldan fazla bir süredir iktidarda kim olursa olsun Batı ile aynı hizaya gelmesiyle ortaya çıkan Batı yönelimi, dış politika alanında çoğunlukla kendini hissettirmiştir (Ovalı ve Özdikmenli, 2019:105).

Bu çalışma ise Türk dış politikasının uzun yıllardır temel ilkelerinden birisi olan batıcılık ilkesini Osmanlı devleti, cumhuriyet ve AB üyelik süreçleri bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini ve sürekliliğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin geleceği, Batı ile kurumsal bütünleşme düzeyi ve dış politika yönelimi üzerine yürütülen güncel tartışmalar dikkate alındığında, Batıcılık ilkesinin tarihsel kökenlerinin ve dönüşümünün incelenmesi ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu çalışma, Avrupa Birliği üyelik sürecini yalnızca güncel bir dış politika tercihi olarak değil, Türk dış politikasında uzun yıllardır etkisini sürdüren Batı yönelimli anlayışın tarihsel devamlılığı bağlamında ele alarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel sürekliliğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın temel sorusu, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Çalışmada Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma eğilimleri, Cumhuriyet dönemindeki kurumsal dönüşümler ve Avrupa Birliği ile bütünleşme çabaları birlikte ele alınarak Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerdeki yansımaları değerlendirilmektedir. Böylece Batıcılığın yalnızca belirli dönemlere özgü bir politika tercihi değil, Türk dış politikasında süreklilik gösteren bir yönelim olup olmadığı tartışılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Batıcılık ilkesinin Türkiye'nin siyasal ve dış politika yönelimleri üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek için öncelikle konuya ilişkin temel kavramların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Batı, batıcılık ve batılılaşma kavramları her ne kadar birbirleriyle yakından ilişkili olsa da tarihsel gelişimleri, içerikleri ve kullanım alanları bakımından farklı anlamlar taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın kavramsal temelini oluşturulabilmesi amacıyla söz konusu kavramlar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.1. Batı, Batıcılık ve Batılılaşma Kavramları

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine kadar uzanan tarihsel süreçte gerçekleşen tüm hareket ve değişim talepleri genellikle batı, batıcılık, batılılaşma ve modernleşme gibi kavramlara dayanmaktadır. Söz konusu kavramların tarihsel, düşünsel, siyasal ve kültürel uzantılarının iç içe geçmesi sorunu karmaşık ve çok katmanlı hale getirmektedir. Söz konusu kavramların çok katmanlı ve çok yönlü kavramlar olarak ortaya çıkmasının temel nedenlerinden birisi batı kavramıyla olan zorunlu ilişkisinden ileri gelmektedir (Deniz, 2005:29). Bu nedenle öncelikle batı, batıcılık ve batılılaşma kavramlarının açıklanmasında fayda vardır.

Kavramsal olarak Batı, modern dünyayı kültürel, felsefi ve tarihsel anlamda şekillendiren öznenin adı olarak kabul edilmektedir. Latouche'un (1993:39-40) öne sürdüğü gibi, Batı'yı tam olarak tanımlamak, karakteristik tarzını ve karakteristik farklılığını belirlemek kolay değildir ve çoğu zaman ondan kaçınmak gerekir. Türkiye'de Batı ifadesinin, sağlam bir coğrafi sınırdan ziyade daha geniş bir siyasal, ekonomik ve kültürel bağlama işaret ettiği varsayılmaktadır. Türk siyasetinin sözlüğünden hareketle, Batı terimi, ABD ve Batı Avrupa devletlerini ve bunların ortak değer ve kurumlarını tanımlamak için temelde birbirinin yerine ama ayrıştırıcı bir şekilde kullanılmaktadır (Ovalı ve Özdikmenli, 2019:106).

Kavramsal olarak "*Batıcılık*" ise Almanca'da "*verwestlichung*" İngilizce'de "*westernization*" ve Fransızca'da "*ocidentalization*" anlamına gelmektedir. Küresel dünyada "*Batılılık*" ifadesi çağdaşlık, modernleşme ve gelişme gibi kavramlarla yakın anlamlarda kullanılan bir kavramdır (Aşık, 2019:4). Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde "*batıcılık*" kavramı garpçılık ve Batı'ya uyum sağlama olarak açıklanmaktadır (TDK, t.y.).

Ülken (1969:42) batılılaşmayı, o kültürün dışındaki toplumların modern Batı kültürüne girme çabaları olarak açıklamaktadır. Başka bir ifade ile Batılılaşma, Batı denen varlığın yarattığı teknolojik, kültürel ve felsefi gelişmeyi diğer toplumların paylaşması veya aynı düzeye ulaşması için gösterdiği çabayı ifade etmek için kullanılmaktadır (Aşık, 2019:4).

Yılmaz'a (2020:2662) göre Batılılaşma, Batının hem iktisadi hem teknolojik olarak diğer toplumların önüne geçmesi ve bunun Batı dışındaki toplumlar tarafından fark edilmesinin bir sonucu olarak hem batının kendisinin etkisi hem de batılı olmayan ülkelerin ideolojilerinin içinden gelen talepler doğrultusunda Batı dışı toplumların batının yaşadığı değişimi kendi bünyelerine aktarma ideolojisi olarak açıklanmaktadır.

Sonuç olarak Batılılaşma, Batılı olmayan toplumlarda Batı'nın gelişmişlik seviyesine ulaşmak için gerçekleştirilen kültürel, siyasal ve sosyal faaliyetleri ifade etmede kullanılırken, batıcılık kavramı zaman zaman batılılaşma, modernleşme, yenilik, modernleşme vb. kavramlar açısından da ifade edilmektedir. Batıcılık kimi zaman ilerleme ve düzen gibi ılımlı bir şekilde tezahür etmiş, bazen de geleneksel kültür unsurlarımızı eleştiren bir düzeye ulaşmıştır. Ancak kelimenin kendisi daha çok Batı'yı taklit etmek isteyenlerin yaklaşımını belirtmek için kullanılmıştır (Mardin, 1991:26).

Politik psikoloji ve uluslararası ilişkiler literatüründe özellikle konstrüktivist yaklaşım, dış politika tercihlerini devletlerin kimlik algıları, tarihsel deneyimleri ve aidiyet tanımları üzerinden değerlendirmektedir. Bu perspektife göre devletler yalnızca maddi çıkarları doğrultusunda değil, kendilerini nasıl tanımladıkları ve uluslararası sistem içerisinde nasıl bir konumda görmek istedikleri doğrultusunda da hareket etmektedirler (Wendt, 1999:224-233). Bu bağlamda Türkiye'de Batıcılık, yalnızca dış politika tercihi değil; aynı zamanda modernleşme, çağdaşlaşma ve Avrupalılık anlayışlarıyla ilişkili bir kimlik yönetimi olarak değerlendirilebilir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-57). Cumhuriyet döneminden Avrupa Birliği üyelik sürecine uzanan gelişmeler de bu kimliksel yönelimin dış politika alanındaki yansımaları olarak yorumlanabilir (Ovalı ve Özdikmenli, 2019).

2.2. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Türkiye'de Batıcılık İlkesinin Serüveni

Türkiye'deki Batıcılık hareketi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. ve 18. yüzyıllardaki gerileme setine kadar uzanmaktadır. Avrupalılar Osmanlı ordusunu yenmeye başlayınca, Osmanlı devlet adamları Batı'nın askeri üstünlüğünü anlamak için Avrupa'ya heyetler göndererek çeşitli Batı başkentlerinde elçilikler açmıştır. Bu elçilikler, Batı'nın üstünlüğünün bilim ve teknolojiyi kullanmalarının bir sonucu olduğunu keşfettiklerinde, Osmanlı devlet adamları laik ve pozitivist müfredatla mühendislik, tıp, askeri ve memuriyet okulları kurarak yeni teknolojiyi ülkelerine geri getirmek istemiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:56-57).

Türkiye, "Kuzey'e karşı Güney" ve "Doğu'ya karşı Batı" arasındaki sınır çizgisinde olması nedeniyle uluslararası sistemde özel bir yere sahiptir. Türkiye, eşsiz coğrafi konumunun yanı sıra Müslüman, Orta Doğu ve Batı gibi farklı medeniyetler arasında da özel bir yere sahiptir. Burası, ağırlıklı olarak Müslüman nüfusa sahip bir ülkedir ancak aynı zamanda, Batı tarzı bir demokrasiye yaklaşan laik bir devletin benzersiz bir versiyonunu temsil etmektedir (Öniş, 1995:50).

Genel olarak uluslararası sistem, özel olarak da Orta Doğu ve Avrupa alt sistemleri içindeki coğrafi ve kültürel konumu, Türkiye'nin çok boyutlu bir dış politika sürdürme kabiliyetine avantajlı bir şekilde katkıda bulunacak gibi görünse de Türkiye, modern tarihi boyunca tamamen kendini Batı ile özellikle de Avrupa ile özdeşleştirmiş ve ABD ile yakın ilişkiler kurmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:55). 19. yüzyılda başlayan Batı etkisi, Osmanlı Devleti'nin içyapısını sarsmış ve zayıflatmıştır. Osmanlı İmparatorluğu kapılarını Avrupa ticaretine ve sermayesine açarken, Batı kapitalizmi ve liberal düşünce devlet bünyesine sızmış, böylece yeni toplumsal talepler (*Tanzimat'ın ilanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet'in ilanı gibi*) derinden ortaya çıkmıştır (Ateş, 2003:115).

Batılılaşmanın bir sonucu olarak yeni, laik sistemin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. 1827'de askeri tıp okulu, 1836'da askeri okul ve daha sonra 1859'da İdari Bilimler Fakültesi açılmıştır. Batı çok geçmeden, özellikle İmparatorlukta laik eğitim sisteminin yarattığı yeni sosyal sınıflar arasında yayılmaya başlamıştır. Bu kurumların amacı, Batı medeniyetinin sadece maddi yönlerini benimsemek olsa da Batı'nın pozitivist fikirleri ve kültürel değerleri, özellikle İmparatorlukta seküler eğitim sisteminin yarattığı yeni sosyal sınıflar arasında kısa sürede yayılmaya başlamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:57). Özellikle askeri tıp fakültesinde, modern tıp, biyoloji ve fizik okumak, öğrencilerde neredeyse kaçınılmaz olarak rasyonalist ve pozitivist bir zihniyet uyandırmış ve askeri tıp fakültesi, yüzyılın sonlarında olağanüstü sayıda reformist düşünür, yazar ve aktivist yetiştirmiştir (Zürcher, 2017:46).

Batıcılık fikri, İmparatorluğu kurtarmaya yönelik kısa vadeli bir önlem olarak başlasa da öngörülen amaçlarını büyük ölçüde aşmış ve 19. yüzyılın ikinci yarısında, birçok Batı kanunu ve uygulaması 1890'ların sonunda kabul edilmiştir. Ancak reformlar beklenen sonuçları vermemiştir. Başlatılan değişikliklere rağmen, yeni sistem İmparatorluğu çöküştür kurtarmamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:57). Özellikle bir grup bu çıkmaza dikkat çekmiştir. 19. yüzyıldaki reformların gerçekleştirilme biçimini eleştiren, Genç Osmanlılara göre modernleşme reformları, geleneksel Osmanlı ve İslami değerleri hiçe sayan Avrupa'nın yüzeysel taklitleridir. Genç Osmanlılar, reformların İmparatorluğu kurtaramadığını aksine, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa çıkarlarına boyun eğdirdiğini savunmuştur (Bozdağlıoğlu, 2004:4).

Genç Osmanlılara göre devlet, liberal Avrupa devletlerini örnek almalı, ancak İslam hukukuna uygun hareket etmelidir. Argümanları, İmparatorluğun tüm tebaası arasında bir "Osmanlı bilinci" yaratmayı amaçlayan İslami argümanlarla liberal değerlerin savunulmasıdır. Bu yaklaşım Osmanlı Devleti'nde de İslamcılık adı verilen etkileri uzun vadede hissedilecek ikinci bir muhalefet hareketi ortaya çıkarmıştır. Bu yeni grubun üyeleri, Tanzimat'la birlikte Osmanlıların kültürel kimliklerini kaybetmeye başladıklarına inanıyorlardı. Bunu önlemenin en iyi yolunun şeriat değerlerini Osmanlı toplumuna geri getirmek olduğunu ileri sürdüler. II. Abdülhamit döneminde Pan-İslamizm resmi bir ideoloji haline gelmiş ve önemi oldukça artmıştır (Demirağ, 2005:147).

II. Abdülhamit, İslamcılığı modern Avrupa ideolojilerinin zararlı etkilerine karşı bir panzehir olarak kullanmak iste de yine de bu ideolojilerin İmparatorlukta yayılmasını engelleyememiştir. Batıcılığın İmparatorlukta seküler eğitim sistemi aracılığıyla yayılması, II. Abdülhamit'in yönetimine karşı çıkan yeni bir Batılılaşmış seçkinler kuşağı yaratmıştır. Jön Türklerin fikirleri hızla gelişmiş ve Türk tarihinde ikinci meşrutiyet dönemini açan 1908 Devrimi ile sonuçlanmıştır. Jön Türk hareketinin bir uzantısı olan İttihat ve Terakki, 1908 ile 1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük iktidar partisi haline gelmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:58). Jön Türk dönemi, belki de Batılılaşmaya geçiş sürecini hızlandıran ve Kemalizme zemin hazırlayan dönem olarak görülebilir.

Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanınca, Doğu ve Batı medeniyetlerine ilişkin tartışmalar yeniden su yüzüne çıkmış ve Batılılaşmaya yeniden odaklanılmıştır. Kurtuluş savaşı sonrasında çözülmesi gereken ana sorun, yeni Türk

devletinin biçimi ve yapısıyla ilgilidir. Bazıları Batı medeniyetinin uygun yönlerinin seçici olarak benimsenmesini savunurken, diğerleri Batı yöntemlerinin tamamen benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. Başından beri Atatürk ikinci görüşü savunanların lideri olmuştur. Ona göre kültür ve medeniyet birbirinden ayrılamaz iki parçadır. Öyle ki Atatürk “*Eğer Batılılaşmak istiyorsak, Batı'nın temellerine gitmeliyiz*” demiştir (Karal, 1981:13).

Bunun için Türkiye'nin kendisini Batı'ya tam olarak entegre etme kararı, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nı takip eden yıllarda inşa ettiği yeni Batılı kimliğine bağlıdır (Bozdağlıoğlu, 2008:56). Batı'nın emperyalist güçlerine karşı verilen Kurtuluş Savaşı, Türkiye için büyük bir zaferdir. Savaşın sona ermesinden kısa bir süre sonra Mustafa Kemal, yeni kurulan Cumhuriyet'in amaçlarını “*Çağdaş muasır medeniyetler düzeyine ulaşmak*” şeklinde ilan etmiştir. Buna göre daha birkaç yıl önce, Batılı ulusların anavatanıyla ilgili “*emperyalist niyetleri*” olduğunu açıklanmış ve onlara savaş açılmıştı. Ama şimdi o milletler, genç Türkiye Cumhuriyeti için ideal bir medeniyet modeli olarak gösterilmektedir. Bu ilk bakışta ikilem olarak görülsede bunun nedeni açıktır. Mustafa Kemal'in Anadolu'daki Millî Hareketi Batılı devletlere karşıydı ama Batılı devlet anlayışına karşı değildi (Ateş, 2003:115).

Türk siyasal sisteminin en temel özelliği Osmanlı İmparatorluğu mirasının reddi ve modern bir ulus devlet arayışıdır. Bu Ulus devlet ise Batı modeline göre şekillenmektedir. Ulus devletin oluşumunda imparatorluğun dini özellikleri ortadan kaldırılacak yeni sistem laiklik temel alınarak yeniden inşa edilecektir. İslam'ın kamusal yaşamdaki görünürlüğü azaltılmaya ve din devletin kontrolü altına alınmaya çalışılacaktır. Böylelikle Cumhuriyet rejimi yönünü tamamen Batıya dönecek ve Batılı devlet kimliğini belirleyecektir. Bu ise Cumhuriyet rejiminin dış politikasının batılılaşma niteliğinin şekillenmesi de en temel faktör olacaktır (Erol ve Ozan, 2011:20).

Cumhuriyet döneminde Batıcılık yalnızca iç reformlar aracılığıyla değil, dış politika tercihleri ve uluslararası kurumsal üyelikler yoluyla da somutlaşmıştır. Cumhuriyetin kurucu kadroları, modern ulus-devlet inşası ile dış politikada Batı uluslararası sistemi içerisinde saygın bir konum elde etme hedefini birlikte değerlendirmiştir. Bu doğrultuda Batıcılık, yalnızca kültürel ve siyasal dönüşüm projesi değil, aynı zamanda Türkiye'nin dış politika yönelimini şekillendiren temel ilkelerden biri haline gelmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-56; Erol ve Ozan, 2011:20).

Türkiye'nin 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olması, genç Cumhuriyet'in uluslararası sisteme entegrasyon çabalarının önemli göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bunu 1934 yılında imzalanan Balkan Antantı ve 1937 yılında oluşturulan Sadabat Paktı izlemiştir. Söz konusu girişimler, Türkiye'nin bölgesel güvenlik ve istikrarı çok taraflı iş birliği mekanizmaları aracılığıyla sağlamaya yönelik dış politika anlayışını yansıtmaktadır (Oran, 2001).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan uluslararası sistemde ise Türkiye'nin Batı ile ilişkileri daha da kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Türkiye'nin 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olması ve 1952 yılında NATO'ya katılması, Batı siyasal ve güvenlik mimarisine dâhil olma hedefinin somut göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-56; Bilgin, 2009:103-106). Böylece Batıcılık ilkesi yalnızca ideolojik bir yönelim olmaktan çıkmış, Türkiye'nin güvenlik ve dış politika tercihlerini şekillendiren kurumsal bir çerçeveye dönüşmüştür.

Bu süreç, Avrupa Birliği ile kurulan ilişkilerin tarihsel arka planını anlamak açısından da önem taşımaktadır. Nitekim Türkiye'nin Avrupa bütünleşmesine yönelik ilgisi yalnızca Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yapılan başvuru ile başlamamış; Cumhuriyet döneminden itibaren sürdürülen Batı merkezli dış politika anlayışının bir uzantısı olarak gelişmiştir (Bilgin, 2009:103-105; Bozdağlıoğlu, 2008:55-56).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Batıcı dış politikayı izlemek için birçok nedeni vardır. Bunlardan en önemlilerinden biri Türkiye'nin güvenlik ihtiyacıdır. Dış politikada Batıcılık, Avrupa devletler sisteminin bir parçası olma arzusunda somutlaşıyor. Bu hedef, statüko ve dış politikanın savunma hattı ile de örtüşmektedir. Osmanlı Devleti açısından Avrupa devlet sistemi içinde olmak güç dengesinden faydalanarak bir Batılı gücü diğerine karşı kullanma fırsatı sunmaktadır. Cumhuriyet rejimi de aynı amacı gütmüş, toprak bütünlüğünü ve ulusal bağımsızlığı korumak için Batı'ya güvenlik garantileri sağlamaya çalışmıştır. Bu nedenle Türk siyasi rejimi Batılı, daha doğrusu Avrupalı bir kimlik benimsemiştir (Bilgin, 2009:105-123).

Daha önce de ifade edildiği gibi Kemalist rejimin en önemli amacı, Batı'ya uygun çağdaş bir toplum yaratmak olmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:62). Bunun en somut göstergesi Avrupa Birliğine (AB) üyelik sürecidir. Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na 31 Temmuz 1959'da başvurmasıyla başlamıştır. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasıyla bu ilişkilerin kapsamı düzenlenmiştir. AB'nin 1982'de Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı ile Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde bir kırılma yaşanmıştır. Türkiye'nin 1987'de üyelik başvurusu yapmasıyla ilişkiler yeniden başladı ve ardından 1998'de Helsinki'de yapılan zirvede Türkiye aday statüsü almıştır (Özer, 2015:144).

Türkiye'nin AB serüveni hükümetlerin batıcılık fikrine yaklaşımları ile orantılı olarak seyretmiştir. Batıcılık ilkesinin bir sonucu olarak Batı'ya uygun çağdaş bir toplum yaratma fikri İslam'ın giderek siyasi ve sosyal hayattan dışlanmasına neden olmuştur. Bu durum gelenekçiler ile Batılılar arasında bir çatışma yaratmıştır. Avrupa'dan farklı bir kültürel geçmişe sahip geleneksel bir toplumu önemli ölçüde Batı unsurları içeren modern bir topluma dönüştürmenin getirdiği güçlükler, siyasi, ekonomik ve sosyal krizlere yol açmış ve 1960'lar ve 1970'ler boyunca Türk dış politikasının radikal bir şekilde gözden geçirilmesini ve devletin politikalarını ve yapısını yöneten ilkelerin değiştirilmesi çağrısında bulunan yeni siyasi partilerin ortaya çıkmasının yolunu açmıştır (Landau, 1984:234).

Bu arayış güçlü bir Batı karşıtı blok oluşturmuş ve toplumda kutuplaşmaya yol açmıştır. 1960'lı yıllarda demokratikleşmenin başlamasından sonra Necmettin Erbakan önderliğindeki İslami Nizam Partisi, güçlü Batıcılık karşıtlığını sürdürmüştür. Bu tür eğilimler ivme kazanmaya devam ederken, 1980'lerde ve 90'larda İslam'ın siyasi olarak etkili bir güç olarak yeniden canlanması Kemalizm'in kendisinin geçerliliğini sorguladı. Kemalist Batılılar ve İslamcılar arasındaki ulusal kimliğe ilişkin tartışma, Türk dış politikasının formülasyonuna kadar uzandı. Kemalistler, Türkiye'nin çıkarlarını korumanın en iyi yolunun geliştirdikleri Batı merkezli dış politikada olduğunu savunurken, İslamcılar, Türkiye'nin çıkarlarının, Türkiye'nin aslen ait olduğu İslam dünyası ve medeniyetinde olduğunu iddia etmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:63-64).

Türk dış politikası boyunca laik seçkinler ile İslamcılar arasındaki en bariz anlaşmazlık, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde ortaya çıkmış ve kısa sürede iki ülke arasındaki en yaygın çekişme kaynağı haline gelmiştir. Türkiye, AB ile Eylül 1963'te Ankara Anlaşması'nı imzalayarak ortak üye statüsü kazanmış ve ülkedeki pek çok kişi için anlaşma Türkiye'nin "*Avrupalılığını*" doğrulamıştır. Türkiye bir Avrupa devleti olarak dünyadaki yerini kanıtlamıştır. İslamcılara göre ise AB üyeliği, "*Hıristiyan Avrupa içinde İslami Türkiye'yi taklit etme planı*" olarak görülmektedir (İlkin, 1990:35).

1994 yerel ve 1995 parlamento seçimleri Türkiye'de İslamcılarının yükselişinin arttığı dönem olmuştur. Refah Partisi (RP) Mart 1994'teki yerel seçimlerde genel oyların % 19,7'sini almış ve İstanbul ve Ankara gibi büyük şehir merkezleri de dahil olmak üzere 29 şehirde İslam yanlısı belediye başkanları iktidara gelmiştir. Aralık 1995 genel seçimlerinde ise RP 550 üyeli tek meclisli parlamentoda 158 sandalye kazanmıştır. RP Türk dış politikası açısından Batı karşıtı güçlü bir söylem geliştirmiştir. RP AB'de Türkiye'nin AB'ye uşak olmak yerine, lider olma hedefini gerçekleştirebileceği Müslüman ülkelerle işbirliği yapması gerektiğini savunmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:65-66).

Nitekim Erbakan, Türkiye'yi yeniden doğuya yönlendirme tutkusunun bir parçası olarak, Müslüman ülkeler derneği D-8 (Gelişmekte Olan Sekiz) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı gibi her ikisi de Pan-İslam ideolojisinin sinyallerini veren projeleri başlatmıştır. D-8 projesi Erbakan'ın en iddialı projesi olarak Türkiye'nin Batı'ya olan geleneksel bağlılığını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum orduyu alarma geçirmiş ve Ordu ve RP'nin dış politika tercihleri, ikisi arasında bir çatışmayı neredeyse kaçınılmaz hale getirmiştir. Nitekim 28 Şubat 1997'de başlayan ve askeri hükümet yetkililerinin hükümeti eleştirdiği ve köktendinciliğe karşı katı önlemler talep ettiği bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısı, RP hükümetinin düşmesine neden olmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:67).

3 Kasım 2002'de yapılan seçimlerde tek başına iktidara gelen AKP üyelik müzakerelerinin başlamasından itibaren siyasi çıkarlar elde etmek için siyasi kriterleri karşılama konusunda önemli bir kararlılık göstermiştir (Özer, 2015:146-147). Dış politika meseleleri açısından endişelerin bir kısmını gideren AKP, Türkiye'nin Batılılaşma projesiyle uyumlu bir konum olan Türkiye'nin AB üyeliğinin ateşli bir destekçisi olmuştur. Ayrıca AKP, AB üyelerinin talep ettiği bazı gerekli reform paketlerini onaylamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:69). Böylece AB ile Türkiye arasındaki katılım müzakerelerinin 3 Ekim 2005'te yeniden başlaması mümkün olmuştur. Katılım müzakerelerinin başlamasından sonra AKP hükümeti reformları destekleme motivasyonunu kaybetmeye başlamıştır. Öyle ki Türkiye siyasi reformların sürdürülmesinin kritik öneme sahip olduğu bir katılım müzakere sürecinde aday ülke olarak kendisinden beklenen ve uzlaşmayacak bir sürece girmiştir (Özer, 2015:146-150). Bu gelişmeler 2016 sonlarında Rusya-Türkiye yakınlaşmasının önünü açmış Türkiye'nin Batı yerine Doğuya yakınlaşmasını sağlayacak politikaları üretmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri yalnızca ekonomik veya diplomatik bir üyelik süreci olarak değerlendirilmemelidir. Cumhuriyet döneminden itibaren Batı uluslararası sistemiyle bütünleşme hedefi doğrultusunda şekillenen dış politika anlayışı, Avrupa Birliği sürecinde kurumsal bir görünüm kazanmıştır. Ankara Anlaşması, Gümrük Birliği, Helsinki Zirvesi ve katılım müzakereleri gibi gelişmeler, Türkiye'nin Batı yönelimli dış politika tercihinin farklı dönemlerde değişen biçimlerde devam ettiğini göstermektedir. Her ne kadar üyelik sürecinde dönemsel duraksamalar yaşanmış olsa da Avrupa Birliği ile ilişkiler, Türk dış politikasındaki

Batıcılık ilkesinin en somut ve uzun soluklu yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir (Bilgin, 2009; Bozdağlıoğlu, 2008; Ovalı ve Özdikmenli, 2019).

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini ve sürekliliğini incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma niteliğindedir. Araştırma, ampirik veri toplamaya dayanmamakta olup kavramsal değerlendirme ve literatür incelemesi yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Bu doğrultuda Batıcılık, Batılılaşma, modernleşme, kimlik ve dış politika ilişkisine yönelik ulusal ve uluslararası literatür sistematik olmayan anlatsal derleme yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırmanın temel veri kaynağını kitaplar, hakemli dergi makaleleri, lisansüstü tezler, ansiklopedi maddeleri ve konuya ilişkin akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Literatür taraması sürecinde özellikle Türk dış politikası, Batıcılık düşüncesi, Osmanlı modernleşmesi, Cumhuriyet dönemi dış politikası ve Avrupa Birliği üyelik süreci üzerine odaklanan çalışmalar değerlendirilmiştir. Kaynak seçiminde konuyla doğrudan ilişkili, alan yazında sık atıf alan ve tarihsel süreci açıklama kapasitesi yüksek çalışmaların tercih edilmesine özen gösterilmiştir.

Araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulurken Batıcılık olgusu yalnızca bir dış politika tercihi olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme süreciyle bağlantılı tarihsel ve kimliksel bir yönelim olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda konstrüktivist yaklaşımın kimlik ve dış politika ilişkisine yönelik açıklamalarından da yararlanılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma eğilimleri, Cumhuriyet dönemindeki kurumsal dönüşümler ve Avrupa Birliği üyelik süreci tarihsel süreklilik perspektifi içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler doküman incelemesi tekniğiyle analiz edilmiştir. İncelenen kaynaklardan elde edilen bilgiler tarihsel dönemler temelinde sınıflandırılmış ve Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerdeki yansımaları karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Analiz sürecinde Osmanlı modernleşmesi, Cumhuriyet dönemi Batılılaşma politikaları ve Avrupa Birliği ile bütünleşme girişimleri arasındaki ilişkiler değerlendirilerek Batıcılık ilkesinin Türk dış politikasındaki süreklilik boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Bu kapsamda tarihsel süreç boyunca ortaya çıkan siyasal dönüşümler ve ideolojik tartışmalar incelenmiş, Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerde değişen biçimlerine rağmen dış politika yönelimi açısından belirli bir süreklilik gösterip göstermediği değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, birincil veri toplama yöntemlerine dayanmamakta ve mevcut literatürün kuramsal değerlendirilmesiyle sınırlı kalmaktadır. Ayrıca çalışma sistematik derleme metodolojisi çerçevesinde yürütülmemiş, konuya ilişkin temel akademik kaynakların incelenmesine dayalı anlatsal bir literatür değerlendirmesi olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle ulaşılan sonuçlar, incelenen literatür ve benimsenen kuramsal çerçeve doğrultusunda değerlendirilmelidir.

4. SONUÇ

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini Osmanlı Devleti'nin son döneminden Avrupa Birliği üyelik sürecine kadar uzanan geniş bir zaman dilimi içerisinde incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, Batıcılığın yalnızca belirli dönemlerde ortaya çıkan geçici bir dış politika tercihi olmadığını, farklı siyasal aktörler ve ideolojik yaklaşımlar tarafından farklı şekillerde yorumlanmasına rağmen Türk dış politikasında süreklilik gösteren temel yönelimlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde askeri ve idari reformlarla başlayan Batılılaşma arayışları, Cumhuriyet döneminde daha kapsamlı bir modernleşme projesine dönüşmüş ve yeni devletin siyasal kimliğinin şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Batıcılık yalnızca iç reformların değil, aynı zamanda dış politika yöneliminin de temel dayanaklarından biri haline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa merkezli uluslararası kurumlara katılımı ve Batı güvenlik sistemine entegrasyonu bu yönelimin somut göstergeleri olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu doğrultusunda değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının kurumsallaşmış bir uzantısı olduğu söylenebilir. Avrupa Ekonomik Topluluğu başvurusu, Ankara Anlaşması, Gümrük Birliği, Helsinki Zirvesi ve katılım müzakereleri gibi

gelişmeler Türkiye'nin Batı ile bütünleşme hedefinin farklı dönemlerde devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, Avrupa Birliği sürecinin yalnızca ekonomik veya diplomatik bir tercih değil, aynı zamanda Türkiye'nin tarihsel dış politika yöneliminin bir yansıması olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Bununla birlikte çalışma, Batıcılık ilkesinin Türk siyasal hayatında her zaman uzlaşıyla karşılanmadığını da ortaya koymaktadır. Batıcı ve Batı karşıtı yaklaşımlar arasındaki tartışmalar, Türkiye'nin kimlik tanımı, modernleşme anlayışı ve dış politika tercihleri üzerinde etkili olmuştur; bu durum zaman zaman Avrupa Birliği süreci ve Batı ile ilişkiler konusunda farklı politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna rağmen Batı ile siyasal, ekonomik ve kurumsal ilişkilerin Türk dış politikasındaki önemini koruduğu görülmektedir. Sonuç olarak Batıcılık, Türk dış politikasında yalnızca tarihsel bir miras değil, günümüzde de etkilerini sürdüren stratejik ve kimliksel bir yönelim olarak değerlendirilebilir. Avrupa Birliği üyelik süreci ise bu yönelimin en görünür ve kurumsallaşmış örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Gelecek araştırmalarda Batıcılık ilkesinin NATO üyeliği, Avrupa Konseyi ilişkileri, Avrupa güvenlik mimarisi ve Türkiye'nin transatlantik kurumlarla ilişkileri bağlamında incelenmesi yararlı olabilir. Ayrıca farklı siyasi iktidar dönemlerinde Batıcılık söyleminin nasıl değiştiğini ortaya koyan karşılaştırmalı çalışmalar, Türk dış politikasındaki süreklilik ve değişim dinamiklerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında söylem analizi, doküman analizi ve karşılaştırmalı vaka incelemeleri gibi yöntemlerle Batıcılık ilkesinin dış politika karar alma süreçlerine etkisi daha ayrıntılı biçimde araştırılabilir.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayıncı kuruluşuna yayımlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKLAR

- AKSANYAR, Nuri (1999), "*Türk Toplumunda Batıcılık Akımı*", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2, ss.229-244, <https://izlik.org/JA62PD93UE>
- AŞIK, Kadir (2019), "*Osmanlı Devleti'nde Batıcılık Fikri ve Basında Batıcılık Tartışmaları (1908-1918)*", **Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ATEŞ, N. Yıldız (2003), "*The Effects of the Turkish Westernization on the Turkish Foreign Policy Choices*", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, S.3, ss.115-125, <https://izlik.org/JA63TX73TF>
- BİLGİN, Pınar (2009), "*Securing Turkey Through Western-Oriented Foreign Policy*", **New Perspectives on Turkey**, S.40, ss.103-123, <https://doi.org/10.1017/S0896634600005239>
- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel (2004), **Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach**, Routledge, London.

- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel (2008), "*Modernity, Identity and Turkey's Foreign Policy*", **Insight Turkey**, S.10(1), ss.55-75.
- DEMİRAG, Yelda (2005), "*Pan-Ideologies in the Ottoman Empire Against the West: From Pan-Ottomanism to Pan-Turkism*", **The Turkish Yearbook of International Relations**, S.36, ss.139-158, https://doi.org/10.1501/Intrel_0000000109
- DENİZ, Fatih (2005), "*Türkiye'de Batıcılık Tasavvurunun Gelişimi ve Dönüşümü*", **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- EROL, Mehmet Seyfettin ve OZAN, Ersin (2011), "*Türk Dış Politikasında Süreklilik unsuru Olarak Siyasal Rejim*", **Gazi Akademik Bakış**, S.4(8), ss.13-38, <https://izlik.org/JA63CP54FT>
- HANIOĞLU, M. Şükrü (1992), "*Batılılaşma*", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ILKIN, Selim (1990), "*A History of Turkey's Association with the European Community*", **Turkey and the European Community** (Ed. Ahmet Evin, Geoffrey Denton), Springer Wiesbaden, ss.35-49, https://doi.org/10.1007/978-3-663-01422-5_3
- KARAL, Enver Ziya (1981), "*The Principles of Kemalism*", **Atatürk: Founder of a Modern State** (Ed. Ali Kazancığil, Ergun Özbudun), C. Hurst & Company London, London, ss.11-36.
- LANDAU, Jacob M. (1984), **Atatürk and the Modernization of Turkey**, Westview Press, Boulder.
- LATOUCHE, Serge (1993), **Dünyanın Batılılaşması: Gezegenimizin Birörneklenmesinin Anlamı, Önemi ve Sınırları Üstüne Bir Deneme** (Çev. Temel Keşoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- MARDİN, Şerif (1991), **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ORAN, Baskın (2001), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt I: 1919-1980)**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- OVALI, Ali Şevket ve ÖZDİKMENLİ, İpek (2019), "*Ideologies and the Western Question in Turkish Foreign Policy: A Neo-Classical Realist Perspective*", **All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace**, S.9(1), ss.105-126, <https://doi.org/10.20991/allazimuth.514465>
- ÖNİŞ, Ziya (1995), "*Turkey in the Post-Cold War Era: In Search of Identity*", **Middle East Journal**, S.49(1), ss.48-68.
- ÖZER, Yusuf (2015), "*AB'ye Üyelik Sürecinde Türkiye'de Demokratikleşme*", **Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.23(2), ss.143-168, <https://doi.org/10.29228/mjes.81>
- TAŞ, Kemal ve GÖKSÜÇÜKUR, Betül (2019), "*Osmanlı Dönemi Batıcılık, İslamcılık, Türkçülük Fikir Akımları ve Din*", **Dini Araştırmalar**, S.22(56), ss.463-488, <https://doi.org/10.15745/da.583546>
- TDK - TÜRK DİL KURUMU (t.y.), "*Batıcılık*", **Güncel Türkçe Sözlük**, TDK Yayını, Ankara, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.06.2026).
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1969), **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- WENDT, Alexander (1999), **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge.
- YILMAZ, Levent (2020), "*Türkiye'de Batıcılık-Bağımsızlıkçılık Karşılığının 1960-1980 Döneminde Yeniden Üretilmesi*", **Belgi Dergisi**, S.2(20), ss.2657-2683, <https://doi.org/10.33431/belgi.746635>
- ZÜRCHER, Erik Jan (2017), **Turkey: A Modern History**, Bloomsbury Publishing, London.

Ayşe'nin Ertelenen Tatili: Ereğli'den Kıbrıs'a Uzanan Yassı Ürün Meselesi

Ayşe's Postponed Vacation: Flat Steel Production and the Road from Ereğli to Cyprus

Ümit Remzi ERGÜN

Bilim Uzmanı, Bağımsız Araştırmacı

umit.r.ergun@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8967-1892>

Makale Başvuru Tarihi: 19.04.2026

Makale Kabul Tarihi: 23.06.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Sanayi altyapısı ile askerî kapasite arasındaki ilişki modern devletlerin kalkınma stratejileri ve güvenlik politikaları açısından önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ağır sanayi ve yassı çelik üretimi ekonomik büyüme ile birlikte savunma sanayinin ihtiyaçlarının karşılanması ve stratejik özerkliğin tesis edilmesi bakımından roller üstlenmektedir. Bu çalışma Türkiye'de yassı çelik üretiminin gelişimini Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları örneği üzerinden ele alarak sanayi politikaları ile askerî ve siyasal karar alma süreçleri arasındaki ilişkiyi Kıbrıs Barış Harekâtı bağlamında incelemektedir. Tarihsel ve kurumsal bir analiz çerçevesi benimseyen çalışma geç sanayileşen ülkelerde sanayi altyapısındaki eksikliklerin askerî kapasite üzerinde yarattığı yapısal sınırlamalara dikkat çekmektedir. Değerlendirmeler Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nın kurulmasının Türkiye'nin yassı çelik üretim kapasitesini artırarak dışa bağımlılığı azalttığını ve askerî hareket kabiliyetini güçlendirdiğini göstermektedir. Çalışma ağır sanayi yatırımlarının savunma kapasitesi ve dış politika ile kesişimini somut bir tarihsel örnek üzerinden ortaya koyarak sanayi politikaları ve güvenlik literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Sanayi Politikası,

Yassı Çelik Üretimi,

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları,

Kıbrıs Barış Harekâtı,

ABSTRACT

The relationship between industrial infrastructure and military capacity has long shaped the development paths and security choices of modern states. Heavy industry and flat steel production in particular stands at the center of this relationship due to its relevance for both economic expansion and defense related needs. This study examines the development of flat steel production in Türkiye through the case of Ereğli Iron and Steel and places this process within the context of the Cyprus Intervention. By doing so, it traces the links between industrial policy and military as well as political decision making. Adopting a historical and institutional approach, the analysis draws attention to the structural constraints created by industrial shortcomings in late industrializing countries. The findings indicate that the establishment of Ereğli Iron and Steel expanded Türkiye's flat steel capacity, reduced external dependence and strengthened its operational military capabilities. By grounding these arguments in a concrete historical case the study seeks to contribute to the literature on industrial policy and security, with particular emphasis on the intersection of heavy industry, defense capacity and foreign policy.

Keywords:

Industrial Policy,

Flat Steel Production,

Ereğli Iron and Steel,

Cyprus Intervention,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): ERGÜN, Ümit Remzi (2026), "Ayşe'nin Ertelenen Tatili: Ereğli'den Kıbrıs'a Uzanan Yassı Ürün Meselesi", **Global Social Sciences Bulletin**, S.3(1), ss.21-36, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.003>

1. GİRİŞ

Sanayi altyapısı ile askerî kapasite arasındaki ilişki modern devletlerin siyasal ve stratejik kararlarını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle ağır sanayi yatırımları ekonomik kalkınma ile birlikte savunma üretiminin ve askerî harekât kabiliyetinin maddi zeminini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çelik endüstrisi üretim hacmi kadar ürün niteliği üzerinden de önemli bir endüstri olarak değerlendirilmektedir. Devletlerin sanayi yapıları kriz ve çatışma dönemlerinde sahip oldukları hareket alanını doğrudan etkilemektedir. Geç sanayileşen ülkelerde ise bu ilişkinin daha belirgin biçimde hissedildiği sanayi altyapısındaki eksikliklerin askerî ve siyasal tercihler üzerinde yapısal sınırlamalar yarattığı değerlendirilmektedir.

Tarihsel olarak geç ve geç-geç kalkınma örnekleri incelendiğinde kamu politikalarının belirleyici rolü ön plana çıkmaktadır (Tiryakioğlu, 2016:179). Bu durum sanayileşmenin salt piyasa dinamiklerine bırakılmadan devletin yönlendirici ve düzenleyici rolüyle şekillenen bir kalkınma süreci olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Zeytinoğlu'na (1981:23) göre sanayileşme zorunlu olarak sanayiciyi toplumsal ve ekonomik açıdan ayrıcalıklı bir sınıf durumuna getirmek değildir. Sanayileşme toplam ulusal gelirin artması, işsizliğin azalması, ödemeler dengesinin iyileşmesi, ulusal varlığın korunması ve dışa bağımlılığın azaltılması adına gerçekleştirilen faaliyetler olarak görülmelidir. Bununla birlikte sanayileşmeden ekonomik sonuçlar ile birlikte güven duygusunda güçlenme, sağlıkta iyileşme, eğilim ve yeteneklerde gelişme ortamının yaratılması ile daha mutlu olmaya yönelimin bir sonucu olarak toplum yapısının pozitif yönde gelişmesi de beklenmektedir. Devlet tarafında ise Weis ve Hobson (1995:15) güçlü bir devletin göstergesini piyasayı yönetme kapasitesi olarak değerlendirmektedirler.¹ Bu çerçevede güçlü devletler zorlayıcı yöntemler yerine altyapısal kapasiteyle ilişkilendirilmektedir. Bu kapasite arttıkça stratejik endüstriyel dönüşümü yönlendirme etkinliği de yükselmektedir. Nitekim kalkınma başarısı gösteren ülkeler dışa bağımlılığı azaltan yatırım malı ve makine sanayilerini öncelikli olarak inşa ettikleri görülmektedir (Erdoğan, 1976:7).

Tiffany (1984:407) 1945-1960 dönemini hükümetler için endüstriyel politika çağrılarının başladığı bir dönem olarak ifade etmektedir. 1960'lı yıllar savaş sonrası toparlanmanın etkisiyle çelik endüstrisinde para, teknoloji ve verimlilik temelli rekabetin hız kazandığı ve endüstriyel politikanın yeniden gündeme geldiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır (bkz. Brien, 1992; Kaiser, 2017; Kipping, 1994; Lopez vd., 2022). 1950'li yıllarda sanayileşme hamlelerini hızlandıran Türkiye'de döviz harcamalarının önemli bir bölümü yassı mamulden üretilen sanayi ürünlerinin ithalatına yönelmiştir. Yeni sanayi kollarının gelişimiyle birlikte yassı çelik ihtiyacının artması bu alanda yerli üretimin stratejik önemini daha da belirgin hâle getirerek Türkiye'nin kalkınma planlamasında kritik bir adım atılarak Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nın kurulmasına karar verilmiştir (ERDEMİR, t.y.).

Çelik ve çelik üretimi tarihsel olarak savaş hazırlıklarında ve savaş ekonomilerinde stratejik açıdan önemli bir rol oynamaktadır (Lai, 2025:2086). Savaş sırasında meydana gelen endüstriyel değişimlerin incelenmesinde demir çelik endüstrisindeki değişimlerin mutlak suretle hesaba katılması bir gereklilik olarak görülmektedir (Birkett, 1920:351). Bu bağlamda bu çalışmanın amaçları şu şekilde sayılmaktadır;

1. Yassı çelik üretiminin sanayileşme, askerî kapasite ve ulusal güvenlik ilişkileri açısından değerlendirmek ve çelik endüstrisinin savaş ve kriz dönemlerindeki önemini ortaya koymak,
2. Türkiye'de yassı çelik üretiminin gelişimini Ereğli Demir Çelik Fabrikaları örneği üzerinden inceleyerek bu sanayi hamlesinin Kıbrıs meselesi bağlamında askerî ve politik karar alma süreçleri üzerindeki etkisini değerlendirmek.

Bu doğrultuda çalışmadan ağır sanayi yatırımları ile savunma kapasitesi ve dış politika arasındaki ilişkileri Türkiye örneği üzerinden irdeleyerek sanayileşme ve güvenlik literatürüne özgün bir katkı sunması beklenmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinin organizasyon yapısında ilk sırayı sanayi politikaları, çelik ve Kıbrıs harekâtları başlıklarında gruplandırılmış olarak sunulan bir literatür araştırması almaktadır. Ardından Türkiye'de çelik endüstrisi ve yassı ürün üretimine değinen yazar Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nın kuruluşundan ve stratejik öneminden bahsetmektedir. Kıbrıs harekâtları hakkında bilgi verilen bölümde aynı zamanda çalışmaya da ismini veren Ayşe'nin neden tatile geç çıktığı metaforu açıklanmakta ve çalışma politika önerileri ile gelecek çalışmalara değinilmesiyle sonlandırılmaktadır.

¹ Weis ve Hobson (1995) çalışmalarında bu ifadeyi kullanırlarken Robert Wade'nin *Governing the market: Economic theory and the role of government in Easian Industrialization* isimli eserini de benzer bir ifadeye yer verdiği için anmaktadırlar.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Sanayi politikaları iktisat literatüründe uzun süredir hem teorik hem de uygulamalı boyutlarıyla tartışılmaktadır. Bu tartışmalar özellikle devlet müdahalesinin sınırları ve etkinliği konusunda yoğunlaşmaktadır. Juhász vd. (2024:214) sanayi politikasının iktisat literatüründe karşılıklı olarak anılmasına rağmen hükümetlerin ideolojik çekincelere karşın bu politikaları fiilen uygulamaya devam ettiğini ifade etmektedir. Bu durum sanayi politikasında teorik tartışmalar ile pratik uygulamalar arasındaki gerilime işaret etmektedir. Bu gerilimin kuramsal arka planını ele alan Wade (2012) Batı'da uzun süre hâkim olan neo-liberal uzlaşımın sanayi politikasını dışladığını, ancak 2008 sonrası dönemde özellikle ABD örneğinde devletin yönlendirici rolünün yeniden az da olsa güç kazandığını değerlendirmektedir.

Küresel kriz sonrasında sanayi politikasının yeniden önem kazanmasını ele alan Eser (2014) sanayisizleşme eğilimleri ve kalıcı durgunluk riskinin ülkeleri yeniden sanayileşme arayışlarına yönelttiğini belirtmektedir. Bu bağlamda sanayi politikalarının stratejik sektörlerin geliştirilmesini ve ulusal önceliklerin karşılanması da hedeflediği görülmektedir. Aghion vd. (2015) rekabeti destekleyen sanayi politikalarının verimlilik artışını güçlendirdiğini ortaya koyarken bu etkinin stratejik üretim kapasitesinin artırılmasıyla ulusal sanayinin tahkim edilmesi üzerinden gerçekleştiği değerlendirilmektedir.

Özgen (2016) ile Sungur ve Ünlü (2016) sanayi politikalarının uzun vadeli planlama ve kurumsal kapasiteyle ilişkisini Türkiye örneğinde vurgulamaktadır. Pınar (2018) ise savunma kapasitesinin yerli sanayi altyapısına dayandığını ileri sürmektedir. Güncel çalışmalar sanayi politikasının ulusal güvenlik, tedarik zinciri dayanıklılığı ve jeopolitik rekabet çerçevesinde yeniden şekillendiğini göstermektedir (Chang ve Andreoni, 2020; Hauge vd., 2025; Gereffi vd., 2025). Yazar bu literatürden sanayi politikası tartışmalarının sadece ekonomik kalkınma ekseninde kalmadığı stratejik sektörler, ulusal güvenlik ve dış politika ile doğrudan bağlantılı olarak yeniden şekillenmekte olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin yassı çelik üretimi ve Ereğli yatırımı bu dönüşümün somut ve tarihsel bir örneğini sergileyebilecektir.

Demir çelik konusunda güncel çalışmaların küresel risklerle paralel biçimde karbonsuzlaşma ve çevre konularına yöneldiği görülmektedir (Eryüzlü ve Boran, 2026; Khanom vd., 2026; Li vd., 2026). Literatürde demir çelik endüstrisinde politika tercihleri, teknolojik dönüşüm ve ekonomik performans arasındaki ilişkiyi inceleyen tamamlayıcı çalışmalar bulunmaktadır. Lutz vd. (2005) teknolojik ilerlemenin çelik üretim süreçlerinde politika ve süreç odaklı değişimlerle modellenebileceğini göstermiştir. Yaşar (2009) demir çelik endüstrisinin ürünlerinden biri olan yassı çelikleri hem dayanıklı tüketim mallarının hem de yatırım malları sanayilerinin ana girdisini oluşturan ürünler olarak ifade etmiştir.

Bu çerçevede yassı çelik tüketimi ülkeler için önemli bir gelişmişlik göstergesi olarak görülmektedir. Yassı ürünler sanayi altyapısının derinliği ve üretim yapısının niteliğini yansıtan stratejik bir ölçüt niteliğindedir. Ginzburg (2009) ise çalışmasında yassı çelik üretiminde yeni teknolojilerin üretim maliyetlerini düşürdüğü ve ürün kalitesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmadan elde edilen çıkarımlar yassı çelik üretiminde teknolojik kapasitenin hem rekabet gücü hem de stratejik dayanıklılık açısından belirleyici olduğu şeklindedir. Benzer şekilde Romyantsev (2016) yassı çelik üretiminde kaliteyi artırmak ve kaynak verimliliğini yükseltmek için istatistiksel analizler üzerinden üretim prosedürlerinin optimize edilebileceğini göstermiştir. Öyleyse üretim süreçlerinde verimlilik ve kalite artışının sanayi politikalarının etkinliğiyle doğrudan ilişkili olduğunun ifade edilmesi mümkündür.

Çeştepe ve Tunçel (2018) Türkiye'de yassı mamullerde rekabet gücünün düşük uzun mamullerde ise yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Özseven (2020) çelik endüstrisinde güç dengesizliğinin karşılıklı bağımlılığın yönetimine etkisini Türk yassı çelik, beyaz eşya ve çelik boru sektörleri arasındaki ilişkiler üzerinden incelemiştir. Bulgular güç dengesizliği arttıkça sektörler arası bütünleşme ve kaynak kullanımının yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bulgulardan endüstriler arası güç ilişkilerinin sanayi altyapısının stratejik endüstriler üzerindeki etkisini anlamak açısından önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Başkol ve Bektaş (2021) yüksek katma değerli sektörlerin yassı çelik talebinin arttığını ancak talebin arzı aşması nedeniyle ithalatın sürdüğünü belirtmiştir. Bütün bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde çelik endüstrisinin ve özellikle yassı çelik üretiminin sanayileşme süreci, ulusal güvenlik ve siyasal karar alma mekanizmalarıyla doğrudan ilişkili stratejik bir alan olduğu görülmektedir.

Altyapı ve savaş gibi konularda demir çelik endüstrisinin literatür içerisinde kendisine özel bir çalışma alanı bulduğu görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Roosevelt'in liderliğinin çelik üretiminin askeri araçlar, gemiler ve silahlar için büyük ölçekte artmasına neden olduğu bilinmektedir (Berend, 2016; Hiltzik, 2011). Daha somut bir örnekle Lincoln döneminde çelik endüstrisinin Amerikan İç Savaşı'nın ihtiyaçlarına yanıt olarak büyük bir genişleme gösterdiği ifade edilmektedir. Savaş sırasında Monitor ve Merrimack gibi demir ve çelik zırhlı

gemilerin geliştirilmesi endüstrinin askerî önemini vurgulamaktadır. Ayrıca Lincoln'nün demiryolu ağlarının yaygınlaşması için çalışması çelik ray talebinin artmasına imkân tanımıştır (Johnson, 1988; Mayer-Sommer, 1988; Steiner, 1988; Symonds, 2009). Savaş ve çelik ilişkisi konusunda özellikle Büyük Bertha topunun da ünlenmesine vesile olan Krupp firması askerî üretim ve kullanım alanında başlı başına bir örneği temsil etmektedir (Habashi, 2012; Menne, 2013).

Donges (2024) Alman ordusunun stratejik rezervler oluşturmak amacıyla yerli madenciliği genişletmeye yönelik planlar hazırladığını ve abluka riskine karşı yerli üretimin genişletilmesinin zorunlu kılındığını belirtmektedir. Lai (2025) ise Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında çelik üretiminin yeniden askerî ve jeopolitik tartışmaların merkezine yerleştiğini vurgulamaktadır. Bu gelişmeler, ağır sanayi altyapısının askerî kapasite ve güvenlik politikalarıyla ilişkisini tarihsel bir perspektifle yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu durum ağır sanayi altyapısının askerî kapasite ve güvenlik politikalarıyla ilişkisini tarihsel örnekler üzerinden yeniden ele almayı gerekli kılmaktadır.

Çalışmanın kapsamı içerisinde Kıbrıs meselesi ve hareketleri konusunda da özelleştirilmiş bir literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. Yüksel (2018) Kıbrıs'ın jeopolitik konumunun tarihsel süreç boyunca uluslararası güç mücadelelerinin merkezinde yer almasına neden olduğunu ifade etmiştir. Gökçe (2018) 1974 Kıbrıs Krizi'ni Türkiye açısından bir dış politika krizi olarak değerlendirmiş ve kriz ortamında karar alma süreçlerinin nasıl işlediğini odağına almıştır. Sertel (2022) özellikle Türkiye'nin 1960'lı yıllardan itibaren donanma kapasitesini geliştirme çabalarını, dışa bağımlılığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında uygulanan ambargonun savunma sanayiine etkilerini incelemiştir. Benzer şekilde Hiresoğlu (2023) de harekât sürecinde elde edilen askerî tecrübelerin doktrin, eğitim ve yerli savunma sanayi anlayışına katkılarını değerlendirerek özellikle yerli ve millî silah sistemlerinin stratejik önemine dikkat çekmiştir. Bu çalışmanın yazarı bu kısma kadar aktarılan literatürden hareketle Kıbrıs Barış Harekâtı'nın askerî bir başarı olmakla birlikte savunma kapasitesinin yapısal sınırlarını ve imkânlarını açığa çıkaran bir deneyim alanı olduğu değerlendirmesini yapmaktadır.

Atmaca (2025) 1974-1980 döneminde Adalet Partisi'nin Kıbrıs politikası kararlarının ideolojik süreklilikten ziyade pragmatik ve iç politik dengeler doğrultusunda şekillendiğini ortaya koymuştur. Son olarak Karaşin (2025) Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ege'deki petrol arama faaliyetlerinin Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde yarattığı güvenlik krizlerini CIA raporları üzerinden analiz etmiştir. Bu literatür araştırması sonucunda Kıbrıs meselesinin ikili ilişkiler bağlamı kabul edilmektedir. Ancak bu meselenin küresel güç dengeleri ve güvenlik mimarisi içerisinde ele alınması da bir gereklilik olarak vurgulanmaktadır.

Gerçekleştirilen literatür araştırmasını üç ana grup altında sınıflandırılmak mümkündür. İlk grup sanayi politikalarının teorik temelleri, devlet müdahalesi tartışmaları ve bu politikaların ekonomik kalkınma, stratejik sektörler ve ulusal güvenlik ile ilişkisini ele alan çalışmalardan oluşmaktadır. İkinci grupta yer alan araştırmalar demir çelik endüstrisi ve özellikle yassı çelik üretimini sanayi politikaları, teknolojik dönüşüm, verimlilik, rekabet gücü ve bölgesel kalkınma bağlamında inceleyen literatürü kapsamaktadır. Üçüncü grup ise demir çelik endüstrisini savaş, askerî kapasite, altyapı ve güvenlik politikalarıyla ilişkilendiren tarihsel ve çağdaş çalışmalar ile Kıbrıs meselesi ve Barış Harekâtı'nı askerî, siyasal ve toplumsal boyutlarıyla ele alan özelleştirilmiş literatürü içermektedir. Bu araştırmalardan hareketle literatürde üç temel boşluk tespit edilmiştir;

1. Sanayi politikaları literatüründe stratejik endüstri vurgusunun güçlü bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Ancak ağır sanayi altyapısının somut tarihsel örnekler üzerinden askerî kapasite ve dış politika karar alma süreçleriyle nasıl kesiştiğine ilişkin çalışmaların sınırlı kaldığı değerlendirilmektedir.
2. Yassı çelik üretimine ilişkin literatürün büyük ölçüde rekabet, verimlilik ve teknoloji ekseninde yoğunlaşmakta olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu üretim yapısının ulusal güvenlik, savunma sanayii ve kriz dönemlerindeki stratejik işlevi yeterince bütüncül biçimde ele alınmamıştır.
3. Kıbrıs Barış Harekâtı askerî, siyasal ve toplumsal boyutlarıyla literatürde zengin ve yaygın olmakla birlikte harekâtın Türkiye'nin sanayi altyapısı, özellikle yassı çelik üretim kapasitesi ve ağır sanayi yatırımlarıyla olan ilişkisini doğrudan irdeleyen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu tespit edilmektedir.

3. TÜRKİYE'DE ÇELİK ENDÜSTRİSİ: TARİHSEL GELİŞİM VE GÜNCEL DURUM

Gelişmiş ülkelerin sanayileşme deneyimleri geç sanayileşen ülkeler için hem örnek hem de güçlü bir rekabet baskısı yaratmıştır. Bu nedenle sanayileşmeyi hedefleyen ülkeler açısından geçmiş sınıai politikaların hangi koşullarda ve hangi sonuçlarla uygulandığını incelemek önem taşımaktadır (Yavaş, 2020:1-2). Bu çerçevede demir çelik endüstrisi sanayileşmenin temel girdilerini üretmesi, savunma, altyapı ve ağır sanayiiyle doğrudan

bağlantısı ve yüksek sermaye ile teknoloji gereksinimi nedeniyle geç sanayileşen ülkelerde yakalama sürecinin stratejik ve tartışmalı sektörlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Yöneticilerin hedeflerini topluma benimsetmesinin etkili yollarından biri bu hedefleri sade ve simgesel sloganlarla ifade etmektir. Dönemin politik *mottoları* incelendiğinde Cumhuriyet'in ve demir çelik yapılanmasının gelişimine paralel ifadelerle karşılaşılmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarının sloganları arasında yer alan *üç karalar üç beyazlar* genç Cumhuriyet'in yokluğunu çektiği üç beyaz (*un, şeker, pamuk*) ve üç kara (*kömür, demir, petrol*) ile halkını buluşturma konusundaki inancı ortaya koymaktadır (Kiper, 2023). Benzer şekilde *bir karış fazla şimendifer* sloganıyla da demiryolu hatlarının üretim merkezlerini tüketim merkezlerine bağlayarak iktisadi bir denge kurulması ve demir yolu hatlarının geçtiği bölgelerde iktisadi hayatta olduğu kadar sosyal hayatta da gelişme sağlanması hedeflenmiştir (Avcı, 2014:49). Bu sloganlar demir çelik endüstrisinin Türkiye'de kalkınma ve modernleşmenin sembolü olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Karabük'le özdeşleşen *Fabrikalar Kuran Fabrika* ifadesi 1930'larda devletçi sanayileşme anlayışının planlı biçimde somutlaştığını ve bunun en başarılı örneğinin Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP) olduğunu özetlemektedir (Kepenek ve Yentürk, 1994:61; Kuruç, 1999; Yavaş, 2020:109).

Belirtmekte fayda görülmektedir ki bu dönemde ilk başta ve öncelikli olarak bir demir çelik tesisinin kurulması plânlanmamıştır. Bu noktada yazar metinsel uyum nedeniyle plân ifadesini kasten seçmiştir. Daha sonrasında BBYSP süreci ile anlam karmaşası yaratmamak adına metinde plân ve istek ayırımına gidilmiştir. Cumhuriyet'in demir çelik fabrikası kurma isteği 1926'da çıkarılan Demir Sanayisinin Tesisine Dair Kanun ile dile getirilmiştir (Apak vd., 1952:111-112; Tekeli, 2009:2). Demir çelik endüstrisine dair kurulum düşüncesi mevcut üretim yapısında kalitenin belirginleşmesi ve dönemin uluslararası ilişkiler ile jeopolitik şartları çerçevesinde olgunlaşmıştır. Türkiye'de ilk çelik üretimi diğer ülkelerin örneğinde olduğu gibi (bkz. Burn, 1961; Donges, 2024; Joachim, 1994; Milward, 1967) askerî tesislerde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Kırıkkale tesislerinde ilk çelik blok 20 Ocak 1932'de haddelenmiştir. Tesislerin sürekliliği ise Milli Müdafaa Vekâleti siparişlerine bağlı kalmıştır. Harcama yetkilerinin azalmasıyla dış sipariş arayışına girilmiş ve kalite tartışmaları İsviçre'de yapılan testlerde olumlu sonuç alınmasıyla aşılarak tesisler dış pazara açılabilmiştir (Kuruç, 1999:6-7; Tekeli, 2009:3). Bu vaka mevcut üretim yapısında kalitenin belirginleşmesi ifadesinin desteğidir. Uluslararası ilişkiler ve jeopolitik şartların olgunlaşmasında ise Londra Konferansı ve Almanya'nın etkisinin sınırlandırılması konuları gündem olmuştur.

Büyük Buhran'ın etkileri devam ederek buna çözüm bulmak amacıyla toplanan Londra Konferansı'nda Türkiye'nin yeni sanayiler kurma girişimleri krizi derinleştirilebilir endişesiyle eleştirilmiştir (Meraklı, 2023:213-214; Tekeli, 2009:4). Bu eleştiriler dış finansman kaynağı bulma konusunu olumsuz etkilemiştir. 1936 yılında imzalanan Montrö Antlaşması ise konuya farklı bir pencere açmış ve İngiltere'yi Türkiye'nin Almanya'nın etki alanı dışına çıkarması hususunda mücadele etmeye yönlendirmiştir (Tekeli ve İlkin, 1977:318; Viton 1939:13-15). Tekeli'ye (2009:4) göre bu şu anlamda yorumlanmaktadır: Demir çelik fabrikasının yapımını ve finansmanını sağlayan bir ülkenin Türkiye üzerindeki etkisi artacaktır. BBYSP'de aslında demir çelik fabrikası öngörülmemiştir. İngiltere'den çok uygun koşullarda sağlanan kredi ile Karabük Demir Çelik Fabrikası projesi plana dâhil edilerek kurulmuştur (Yavaş, 2020:110).

İngiltere'den alınan kredi ve yarı resmî imzalanan *kliring* anlaşmasını takiben Karabük tesislerinin temel atma töreninin İngilizler açısından bir siyasal gösteri kazandığı görülmekte ve bu durum Avrupa'da İngilizlerin Almanlar karşısında kazandığı bir zafer olarak yorumlanmaktadır (Tekeli, 2009:5). Karabük tesislerinin yapılışının iki buçuk sene gibi kısa bir sürede dozer, ekskavatör gibi araçların yokluğunda ve bütün bu işlerin kazma, kürek ve eşek küfeleriyle yerlerin doldurulması suretiyle gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Kiper, 2004:28). Bu durum yazar tarafından bir inancın göstergesi olarak büyük bir duygu yükü ile değerlendirilmektedir. Karabük demir çelik tesislerinde 9 Eylül 1939 tarihinde Fatma isimli bir kız tarafından ateşlenen bir numaralı fırının faaliyete geçmesiyle 10 Eylül 1939 tarihinde ilk Türk ham demiri elde edilmiştir (Yurtoğlu, 2017:166). Türkiye'de sanayi devlet öncülüğünde kurulmuş ve gelişmiştir. Bu süreç hem devlet hem de belirli toplumsal kesimler için sermaye birikimi olanaklarını artırmış ve yerli sanayinin inşası ve ekonomiyi millileştirme çabaları için önemli bir dayanak oluşturmuştur (Kazgan, 2021:74).

Tiffany (1984:407) 1945-1960 dönemini hükümetler için endüstriyel politika çağrılarının başladığı bir dönem olarak değerlendirmektedir. Türkiye'de demir çelik endüstrisi kurulum aşamalarını takip eden dönemlerde gerçekten de fabrikalar kuran fabrika unvanına yakışır biçimde büyümeye devam etmiştir. 1960'lı yıllar savaş sonrası toparlanmanın etkisiyle çelik endüstrisinde para, teknoloji ve verimlilik temelli rekabetin hız kazandığı ve endüstriyel politikanın yeniden gündeme geldiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır (bkz. Brien, 1992; Kaiser, 2017; Kipping, 1994; Lopez vd., 2022). Sonraki döneme ilişkin başlıca gelişmeler örneğin 1965 yılında Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nın 470 bin ton kapasitesiyle yassı ürün üretimine başlaması, 1977 yılında İskenderun

Demir Çelik Fabrikaları'nın faaliyete alınması, 1996 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ile çelik ticaretine uygulanan gümrük vergisinin kaldırılması amacıyla Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması olarak sayılmaktadır. Sıralama değerlerine bakıldığında ise Türkiye'nin 2002 yılında dünya çelik üretiminde on üçüncü, 2006 yılında on birinci ve 2012 yılında sekizinci sırada yer aldığı görülmektedir. 2021 yılında ise Türkiye 40,4 milyon tonluk rekor üretimi ile dünyada 7'inci Avrupa'da ise 1'inci sırada yer almıştır (İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.).

Dünya çelik üretiminde Yüksek Fırın (YF) - Bazık Oksijen Fırını (BF-BOF) prosesi ve Elektrik Ark Fırını (EAF) prosesi yaygın olarak kullanılan yöntemlerdir (Li vd., 2018:50; Yellishetty vd., 2010). Elektrikli üretim prosesi olarak da anılan EAF çelik üretim teknolojisinin ana hammaddesi demirli atık ve hurdalarken oksijenli üretim prosesi olarak da anılan BF-BOF çelik üretim teknolojisinin ana hammaddesi ise demir cevheridir (Güler, 2024:52; Yu, vd., 2025).²

Dünya Çelik Birliği'nin istatistiklerine göre Türkiye'de üretilen 36.9 milyon ton ham çeliğin %30'u oksijenli üretim proseslerinden %70'i ise elektrikli üretim proseslerinden elde edilmektedir (World Steel Association [WSA], 2025). Bu anlamda ülkenin çelik üretiminde hurda bazlı üretim karakteristiği sergilediği ifade edilmektedir. 2024 yılı verilerine Türkiye demir çelik endüstrisinde ihracat 10,2 milyar dolar ve dünya ihracat payı %2,3 olarak gerçekleşmiştir. Ülkede 3.500'den fazla işletme, 93 binin üzerinde istihdam, 1,5 trilyon TL üretim değeri ve 2,2 milyar TL Ar-Ge harcaması bulunmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2025:7).

Türkiye'de demir-çelik endüstrisi Temmuz 1939'da Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları'nın faaliyete geçmesiyle başlayan tarihsel serüveninde İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olağanüstü koşullar, 1970'li yıllardaki petrol krizleri ve döviz darboğazları, 1980 sonrası neoliberal dönüşüm süreçleri, 1989 Bahar Eylemleri ve 8 Kasım 1994 sanayi eylemleri gibi toplumsal ve ekonomik kırılmalar yaşamıştır. Ayrıca Türkiye çelik endüstrisi 2001 krizi, 2008 küresel finans krizi ve 2018 ticaret savaşları gibi ulusal ve uluslararası ölçekli şoklara rağmen bu serüvenini kesintisiz biçimde sürmektedir.

4. EREĞLİ DEMİR ÇELİK FABRİKALARI VE YASSI ÜRÜN SORUNLARI

Bir ülkede kişi başına düşen demir ve kömür tüketim miktarının medeniyet ve sanayileşme düzeyini yansıtan temel göstergelerden biri olduğu kabul edilmektedir (Barutoğlu, 1960:7).³ Bu göstergeler bir ülkenin sanayileşme yolunda atması gereken adımların boyutunu ortaya koymaktadır. Bu döneme ilişkin göstergeler incelendiğinde Türkiye'nin demir çelik üretim kapasitesinin hem nicelik hem de nitelik açısından kalkınma hedeflerinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Türkiye'de üretilen demir çelik miktarı 1960 yılında 671,6 bin ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Kişi başına düşen demir tüketimi ise 19,1 kilogram olarak kaydedilmiştir. Bu göstergenin 1963'te 20,8 kilograma 1967'de ise 28,1 kilograma yükseltilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda ülkenin demir çelik ihtiyacını karşılamak amacıyla yeni tesisleşme faaliyetlerine gidilmesi gündeme gelmiş ve Ereğli'de bir demir çelik fabrikasının kurulmasına karar verilmiştir (Polatoğlu, 2018:630). Bu kararın ulusal hedefler doğrultusunda atılmış bir adım olduğu görülmekle birlikte Türkiye'nin demir çelik alanındaki üretim çeşitliliğinin ve konumunun gösterge değerlerine yansımaları beklenmiştir. Üretim türleri dikkate alınmaksızın Türkiye'nin demir çelik üretim ve tüketim düzeyi diğer sanayileşmiş ülkelerle karşılaştırıldığında bu alanda belirgin biçimde geride olduğu görülmektedir. Nitekim demir ve çelik tüketiminin en yüksek olduğu 1953 yılında kişi başına düşen tüketim yaklaşık 20 kilogram iken bunun yalnızca yaklaşık yedi kilogramlık kısmı yurt içi üretimle karşılanabilmiştir. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikası'nın kurulması ve Karabük tesislerinin genişletilmesi sonrasında dahi kişi başına düşen çelik üretiminin ancak 30-32 kilogram düzeyine ulaşabileceği öngörüldüğünde Türkiye'nin bu alandaki görece geri konumu daha açık biçimde ortaya çıkmaktadır (Aytekin, 1960:16). Bu değerler mevcut üretim altyapısının ülkenin artan talebini karşılamada neden yetersiz kaldığını ve yeni bir tesis ihtiyacının hangi koşullarda gündeme geldiğini göstermektedir.

1950'li yılların ikinci yarısında Karabük tesisleri yurtiçi talebi karşılayamaz hale gelmiştir. Bu durum ülkedeki çelik tüketicilerinin hem uzun hem de yassı ürün ihtiyaçlarını ithalat yoluyla karşılamasına neden olmuştur. Bu gelişme üzerine ikinci bir demir çelik tesisinin kurulması gündeme gelmiştir. Sümerbank, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Bankası A.Ş., Ankara Ticaret ve Sanayi Odası ile Amerikan Koppers

² Elektrik ve oksijen diye sınıflandırılan proseslerde Dünya Çelik Birliği'nin terminolojisi ve yayınları esas alınmıştır.

³ Barutoğlu'nun bu değerlendirmesinin inceleme dönemi koşullarında gerçekleştirildiği dikkate alınmalıdır. Günümüzde ise bu durum kişi başı çelik tüketimi olarak değişmiştir. Bu çalışmanın yazarı yakın gelecekte de bu göstergenin kişi başı vasıflı çelik tüketimi ya da kişi başı paslanmaz çelik tüketimi şeklinde değişebileceğini öngörmektedir.

Associates firmasının bir araya gelmesiyle kurucular mukavelesi imzalanarak gerekli sözleşmeler tamamlanmıştır (Yaşar, 2009).

Tesisin kurulumunda en uygun yer olarak Karadeniz Ereğlisi tespit edilerek önerilmiştir. Nitekim Ereğli deniz kıyısında yer alması, elverişli bir limana sahip olması, kömür havzalarına yakınlığı, elektrik şebekesi üzerinde bulunması ve taşıma maliyetlerini ifade eden ton-kilometre değerinin en düşük olduğu merkezlerden biri olması nedeniyle bu tercih için öne çıkmıştır (Aytekin, 1960:20). Bu mekânsal ve lojistik avantajlar yer seçimini ve projenin uluslararası ortaklıklar aracılığıyla hayata geçirilmesini de şekillendirmiştir. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nın yüklenicisi üç Amerikan firmasının ortaklığıyla Venezuela yasaları uyarlamasıyla kurulmuştur.⁴ Metalürjik yatırımlar Koppers, elektrik işleri Westinghouse ve haddehaneler Blaw-Knox firması tarafından üstlenilmiştir. 28 Şubat 1960 tarih ve 7462 sayılı Kanun ile kurulmasına karar verilen bu fabrika için Dünya Bankası'ndan 129 milyon dolarlık kredi sağlanmıştır. Bu tutar Dünya Bankası'nın o döneme kadar bir projeye vermiş olduğu en büyük değer olarak ifade edilmiştir (Tekeli, 2009:9). Bu kurumsal ve teknik yapılanmanın fabrikanın hukuki statüsünün belirlenmesi ve finansman kaynaklarının sağlanması süreciyle tamamlanmış olduğu görülmektedir.

Barutoğlu'na (1960:10) göre Ereğli'de kurulması planlanan demir çelik fabrikası özellikle demir cevherinin temini açısından olmak üzere birçok yönden Ereğli lehine avantajlar sunmaktadır. Bu avantajların başında fabrikanın kıyı şeridinde yakın konumu sayesinde yükleme ve boşaltma işlemlerinin kolaylıkla gerçekleştirilebilmesi gelmektedir. Deniz taşımacılığının demiryoluna kıyasla daha düşük maliyetli olması kıyıya yakın cevher yataklarından elde edilen hammaddenin Ereğli'ye daha rahat aktarılmasına imkân tanırken aynı zamanda Devlet Demiryolları üzerindeki taşıma baskısını azaltma potansiyeli de taşımaktadır. Bir diğer önemli unsur ise Divriği demir yatağının Karabük'e tahsis edilmesiyle bu yatağın istihsal ömrünün uzatılmasıdır.

1960'lı yılların başlarında çelik sanayisinde Bazik Oksijen Konverteri gibi yeni üretim teknolojileri yaygınlaşmıştır. Bu süreçte Siemens-Martin ocaklarıyla çelik üretimi terk edilmeye başlanmıştır (Çelebi, 1979:58). Bu dönemde inşasına başlanan Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda Bazik Oksijen Konverteri tercih edilirken Karabük Demir Çelik Fabrikası çelikhanesi yatırımında Siemens-Martin Ocağı kullanılmıştır. Eski ve yeni teknolojilerin eş zamanlı olarak benimsenmesi teknoloji seçimlerinin merkezi ve bütüncül bir yaklaşımla yapılmadığını ve bilimsel - teknolojik verilerin karar süreçlerinde yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir. (Çankaya, 2013:151). Bu noktanın teknik bir tercih meselesi olarak aynı zamanda ulusal ölçekte üretim planlamasının nasıl kurgulandığına ilişkin daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir. 1972 ve 1977 yıllarında üçüncü demir çelik sanayi kapsamında planlanan üretim hedefleri Türkiye'nin mevcut üretim kapasitesi dikkate alınarak belirlenmiştir. Buna göre yassı mamul ihtiyacının tamamının yıllık bir milyon ton kapasiteye çıkarılması öngörülen Ereğli Demir Çelik Fabrikaları tarafından karşılanması planlanmıştır. Takım ve özel çeliklerin Kırıkkale fabrikaları ile elektrik fırınına sahip özel kuruluşlarca üretilmesi öngörülürken 380 mm'ye kadar ağır profiller, demiryolu rayları ve aksamı ile pik demir ihtiyacının Karabük Demir Çelik Fabrikaları tarafından karşılanması hedeflenmiştir. Özel haddehanelerin ihtiyaç duyduğu kütüklerin Üçüncü Demir Çelik Sanayii tarafından temin edilmesi suretiyle inşaat demiri ve yuvarlak ürünlerin bir bölümünün bu tesislerce üretilmesi planlanmış ve miktarı sınırlı olan bazı ağır profillerin ise yassı mamullerden imal edilmesi ya da ithalat yoluyla karşılanması öngörülmüştür (Erten, 1968:134).

Merkezi düzeyde yapılan üretim planlamaları Ereğli örneğinde olduğu gibi tesislerin kurulacağı yerleşimde ekonomik ve toplumsal etkilerin de şekillenmesine zemin hazırlamıştır. 1959 yılında Ereğli'de Demir ve Çelik Fabrikası'nın kurulacağına ilişkin haber kasabada ağırlıklı olarak Demokrat Parti çevreleri aracılığıyla ve yüz yüze ilişkiler yoluyla yayılmıştır. Görece daha sınırlı bir kesim ise bu bilgiyi gazetelerden edinmiştir. Söz konusu gelişme parti çevrelerinde coşkuyla karşılanmış ve çeşitli kutlamalarla kamuoyuna duyurulmuştur. Devam eden etüt çalışmaları, saha ziyaretleri ve Ankara ile yürütülen temasların ardından fabrikanın inşaatına 1961 yılı baharında başlanmıştır (Kıray, 1984).

⁴ Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nın kuruluşu Türkiye Cumhuriyeti kanunlarıyla gerçekleştirilmiştir. Esas metinde de geçen Venezuela yasaları ifadesinin amacını kuruluşun tüzel kişiliğinin o dönemde uluslararası ticaret ve yatırım hukuku çerçevesinde yapılandırılmasıyla ilişkili bir durum olarak yazar tarafından yorumlanmaktadır. 1960'larda Venezuela petrol zengini, ekonomik olarak güçlü ve ABD ile yakın ilişkilerde olan bir ülke olarak biliniyor. Ülke, bu özellikleri ile uluslararası konsorsiyumlar için cazip bir yasal çerçeve sunmuş olabileceği değerlendirilmektedir. Anlamı güçlendirmek adına farklı örnekler şu şekildedir: *Denizcilik özelinde Panama yasaları, Avrupa operasyonları için Lüksemburg holding şirketleri, fonlar ve yatırım için Cayman Adaları ve FIFA gibi uluslararası organizasyonlar için İsviçre'nin tarafsızlık ve gizlilik kanunları...*

1961-1965 yılları arasında inşaat ve montajı tamamlanan Ereğli tesisleri Mayıs 1965'te 470 bin ton kapasiteyle üretime başlamıştır. Kuruluş kapsamında ana üretim tesisleri ile baraj ve liman gibi yardımcı altyapılar inşa edilmiştir. Ereğli Demir Çelik Fabrikaları zamanla kapasitesini ve teknolojik düzeyini arttırmış ve günümüzde Türkiye'nin en büyük ve tek entegre yassı çelik üreticisi olmuştur (Yaşar, 2009:46-47). Bu üretim süreciyle birlikte tesisin etkileri yalnızca sanayi politikalarıyla sınırlı kalmamıştır. Ereğli'nin mekânsal ve toplumsal yapısında da kalıcı dönüşümler meydana gelmiştir. Ereğli ilçesi geçimini ağırlıklı olarak tarım ve balıkçılıktan sağlayan bir sahil kasabasıyken 1829 yılında Uzun Mehmet tarafından kömürün keşfedilmesi, 1848'de işletilmeye başlanması ve kuruluş çalışmaları 1962'de başlayan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikası'nın 1965 yılında faaliyete geçmesiyle birlikte önemli bir sanayi ve ticaret merkezine dönüşmüştür (Henden Şolt, 2018:133).⁵ Henden Şolt'un (2018) uyguladığı anket çalışmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun Karadeniz Ereğli denildiğinde ilk olarak Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nı hatırladıkları ifade edilmiştir. Bu dönüşümler fabrikanın kentin kimliğini belirleyen temel bir unsur haline geldiğini de göstermektedir.

Yassı çelik ürünleri otomotiv, beyaz eşya, makine ve altyapı gibi hem dayanıklı tüketim malları hem de yatırım malları sanayilerinin temel girdisini oluşturmaktadır. Bu nedenle yassı çelik tüketim düzeyi ülkelerin sanayileşme ve teknolojik gelişmişlik düzeyini yansıtan önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Yaşar, 2009:48). Levha, sıcak ve soğuk haddelenmiş sac, kaplanmış sac ve teneke gibi ürünleri kapsayan bu grup katma değeri yüksek üretim yapısının da merkezinde yer almaktadır (Sümer, 2018:429; Hayat, 2010:702).

Küresel ölçekte teknolojik ilerlemeler ve sürdürülebilirlik baskıları çelik üretiminde miktar artışından ziyade yassı, vasıflı, paslanmaz ve kaplanmış ürünler gibi yüksek katma değerli ürünlere yönelimi hızlandırmıştır. Özellikle yüksek mukavemetli ve gelişmiş yüksek mukavemetli yassı çeliklerin otomotiv ve inşaat sektörlerinde yaygınlaşması bu ürün grubunun stratejik önemini daha da artırmıştır (Research ve Markets, 2025; Colla vd., 2016:226). Gelişmiş ülkeler bu dönüşüme uyum sağladıkları görülürken gelişmekte olan ülkelerin büyük ölçüde uzun ürün ağırlıklı üretim yapısında kararlı oldukları değerlendirilmektedir (Ersöz vd., 2015:79).

Türkiye'de demir çelik endüstrisinin üretim yapısı da bu ayrışmayı yansıtmaktadır. 1980 sonrası hızlı kentleşme ve inşaat sektöründeki büyüme uzun ürünlere yönelik talebi artırmış ve bu alanda kapasite fazlası yaratmıştır. Buna karşılık yassı ve vasıflı ürünlerde yeterli kapasite geliştirilememiştir (Yaşar, 2009:57). Nitekim 2023 yılı itibarıyla Türkiye'nin ham çelik üretiminin %63'ü uzun mamullerden %37'si yassı mamullerden oluşmuştur (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2024:9). Bu üretim yapısı yassı çelikte dışa bağımlılığı artıran temel unsurlardan biri olmuştur. Önceki dönemlerde de demir çelik ithalatının yaklaşık %62'sini sac, levha ve kaplama ürünleri gibi yassı mamuller oluşturmakta olduğu ifade edilmektedir (Ersöz vd., 2015:78).

Otomotiv, beyaz eşya ve makine gibi orta ileri teknoloji gerektiren sektörlerde yassı çelik talebi artış gösterse de yurtiçi arz bu talebi karşılayamamakta ve önemli bir kısmı ithalat yoluyla temin edilmektedir (Başkol ve Bektaş, 2021:68). Bu durum Türkiye'nin katma değeri yüksek sanayi üretimini sınırlayan yapısal bir sorun olarak öne çıkmaktadır (Çeştepe ve Tunçel, 2018:126-127). Küresel piyasalarda slab ve kütük fiyatlarının düşmesi yassı ürün ithalatını daha da cazip hale getirirken ithalat baskısı, Dahilde İşleme Rejimi'nin yanlış kullanımı ve yerli üreticiye yönelimin zayıflığı gibi sorunlar da yassı çelikte kapasite artışının etkisini sınırlamaktadır (Gökkaya ve Düğenci, 2018:459). Buna rağmen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren yatırımların uzun ürünlerden yassı ve vasıflı çeliğe yönlendirilmesi stratejik bir tercih olarak benimsenmiştir (Yaşar, 2015:391). Yassı çelik meselesi ithalat bağımlılığı kadar ihracat potansiyeli açısından da önem taşımaktadır. Nitekim bazı dönemlerde yassı çelikte ithalat ve ihracat miktarlarının birbirine yakın seyrettiği görülmektedir (Özseven, 2020:351). Bu durum uygun politika ve teknoloji yatırımlarıyla yassı çeliğin Türkiye için hem sanayi dönüşümünün hem de dış ticaret dengesinin kilit unsurlarından biri olabileceğini göstermektedir.

AB'ye uyum sürecinde demir çelik endüstrisinin temel vizyonu yassı çelik kullanan otomotiv, gemi inşaatı, savunma sanayii ve dayanıklı tüketim malları gibi yüksek katma değerli sektörlerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek üretim kapasitesinin oluşturulmasıdır (Hayat, 2010:702). Ancak mevcut durumda özellikle gemi inşa ve savunma sanayii için gerekli olan yüksek mukavemetli yassı çelik ürünlerde yurt içi üretim yetersiz kalmakta ve ithalata bağımlılık sürmektedir. Örneğin gemi omurgası, dış kaplama ve güverte gibi kritik bileşenlerde kullanılan bu çelikler emniyet, mukavemet ve dayanıklılık açısından vazgeçilmez olarak değerlendirilmektedir (Gür, 2019:21). Ereğli Demir Çelik Fabrikaları tarafından üretilen bazı standart ve yüksek mukavemetli kaliteler bu ihtiyacın bir kısmını karşılamakla birlikte özellikle daha yüksek akma ve çekme dayanımı gerektiren ürünlerde ithalat devam etmektedir. Benzer şekilde otomotiv sektöründe yaygın olarak kullanılan DP çelikler yüksek mukavemet ve şekillendirilebilirlik avantajı sunsa da savunma sanayiinde ihtiyaç duyulan yüksek kalınlıklı plaka çelikler bu

⁵ Uzun Mehmet'in hikâyesi yazar tarafından 17.01.2026 tarihinde erişilen şu adreste yer almaktadır: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/zonguldak/kulturatlasi/uzun-mehmet>

ürünlerden ayrılmaktadır. Askerî kara araçlarında 10 mm'nin üzerindeki kalınlıklara sahip plaka çeliklerin kullanılması üretim teknolojisi ve hammadde temininde özel bir uzmanlaşmayı zorunlu kılmaktadır (Billur vd., 2016:53; Özsoysal ve Ünsan, 2005:1). Bu çerçevede yassı çelik ürünleri endüstriyel üretim için önemli olduğu kadar savunma sanayii, askerî kapasite ve stratejik özerklik bakımından da kritik bir girdi olduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın ana akım aktarımı açısından değerlendirildiğinde yassı çelik ürünlerinin askerî kapasite ve manevra açısından önemleri şu şekilde sayılmaktadır;

1. Stratejik platform üretiminde belirleyici girdi olması
2. Hızlı seferberlik ve bakım-onarım kabiliyetini desteklemesi
3. Lojistik bağımsızlık ve stratejik kırılğanlığın azaltılması

Bu maddeler detaylandırıldığında yassı çelik ürünlerin deniz platformları ve askeri lojistik sistemlerin yapısal bileşenlerinde temel girdi olması savunma sanayiinde üretim sürekliliği ve ölçeklenebilirlik açısından kritik bir rol oynamaktadır. Yerli yassı çelik kapasitesi kriz ve savaş koşullarında bakım, onarım ve modernizasyon faaliyetlerinin kesintisiz yürütülmesini sağlayarak operasyonel hız ve manevra kabiliyetini artırma potansiyeline sahiptir. Bu konuda yassı ürünler dışa bağımlılığı azaltarak tedarik zincirlerini jeopolitik risklere karşı daha dayanıklı hale getirmekte ve bu yönüyle askerî kapasite, lojistik güvenlik ve stratejik özerklik açısından belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

5. KIBRIS MESELESİ VE AYŞE'NİN ERTELENEN TATİLİ

Kıbrıs 1571-1878 yılları arasında Osmanlı hâkimiyetinde görece istikrarlı bir yönetim varlığını sürdürmüştür. Osmanlı'nın 1878 yılında adayı İngiltere'ye devredilmesiyle birlikte ada üzerindeki siyasal dengeler değişmiştir. İngiliz yönetimi döneminde Rumların *Megali Idea* ve *Enosis* hedefleri doğrultusundaki faaliyetleri yoğunlaşmıştır. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin adayı tek taraflı ilhak etmesi de bu süreci hızlandırmıştır. Bu bağlamda EOKA terör örgütü aracılığıyla Türk varlığına yönelik sistematik şiddet eylemleri başlatılırken Kıbrıs Türkleri Türk Mukavemet Teşkilatı çatısı altında örgütlenmiştir. 1960'ta garantörlük sistemi çerçevesinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Rumların Enosis eksenli politikaları nedeniyle kısa sürede işlevsiz hale gelmiştir. 21 Aralık 1963'te Akritas Planı'nın uygulanmasıyla başlayan ve Kanlı Noel Olayları olarak anılan saldırılar sonrasında Türkiye garantörlük hakkını kullanarak müdahalede bulunmuş ve Lefkoşa'da Yeşil Hat oluşturulmuştur (Kurt, 2021:175-176; Keser, 2006:268; Özcan, 2019:1355-1356). Bu gelişmeler adanın fiilen bölünmesine giden sürecin başlangıcını oluşturmuştur.

Rum tarafının Enosis hedefinden vazgeçmemesi ve Türk toplumuna yönelik saldırıların devam etmesi Türkiye'nin askerî seçenekleri gündemine almasına neden olmuştur. Bu kapsamda 7-9 Ağustos 1964 tarihlerinde Kıbrıs Türklerinin katledilmesi üzerine Türkiye tarafından Kıbrıs'a yönelik bir hava harekâtı icra edilmiş ve uluslararası toplumun araya girmesiyle çatışmalar geçici olarak durdurulmuştur. Ancak 15 Temmuz 1974'te Yunan cuntasının Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği darbe ve adayı Yunanistan'a ilhak girişimi adadaki Türk nüfusun güvenliğini doğrudan tehdit eder hale getirmiştir. Bunun üzerine Türkiye 1960 garantör antlaşmalarından doğan haklarını kullanarak 20 Temmuz 1974'te kara, deniz ve hava kuvvetlerinin müşterek katılımıyla Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmıştır. Girne kıyılarına yapılan amfibi çıkarma ve Lefkoşa - Gönyeli hattına gerçekleştirilen hava indirme faaliyetleriyle eş zamanlı olarak Türk Hava Kuvvetleri belirlenen hedefleri bombalamış böylece adadaki askerî ve stratejik denge köklü biçimde değişmiştir. 1974 Barış Harekâtı Kıbrıs Türklerinin güvenliğini sağlayan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden sürecin askerî ve siyasal zeminini oluşturmuştur (Kapucu, 2020:82-84,91; Dolanbay, 2019:852; Özcan, 2019:1355-1356). Bu olaylar ve gelişmeler sırasında Cenevre görüşmelerinden sonuç alınamaması üzerine ise ikinci harekâtın başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu karar dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş tarafından, haberleşmenin dinlenme ihtimaline karşı daha önce Başbakan Bülent Ecevit ile mutabık kalınan *Ayşe tatile çıksın* parolasıyla Türk Silahlı Kuvvetlerine iletilmiş ve böylece harekâtın ikinci safhası vakit kaybedilmeksizin başlatılmıştır (Sezer, 2024:293; Kalaycı, 2024:8).

Kıbrıs meselesi 1954 sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de gerilim yaratmış ve iki ülkeyi silahlanmaya yöneltmiştir. NATO içinde bir çatışma ihtimali ABD'yi krizi sınırlamaya sevk etmiştir. Rumların Türklere yönelik şiddeti Türkiye'yi müdahale hazırlıklarına yöneltmiş ancak 1964 Johnson Mektubu ve çıkarma gemisi yetersizliği bu süreci geciktirmiştir. Bu dönemde Türk Donanması, tersanelerinde gemi üretimi ve filo yenileme çalışmalarına ağırlık vermiştir (Sertel, 2022:253). Bu bilgilerden hareketle 1963 Kıbrıs krizinde Türkiye'nin gerekli çıkarma gemilerine ve bunların imalatında kritik öneme sahip yassı çelik üretim kapasitesine sahip olmaması nedeniyle askerî müdahalesinin sınırlı kaldığı değerlendirilmektedir.

İmer (2007) Erdemir'in üretime geçmesinin ardından, özellikle 1965 sonrasında Türkiye'nin kendi çıkarma gemilerini imal edebilir hâle geldiğini ve bu sanayi altyapısının 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın fiilen gerçekleştirilebilmesinde belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda çalışmada kullanılan Ayşe'nin ertelenen tatili metaforu harekâtın gizli parolasına ve aynı zamanda Türkiye'nin sanayi altyapısındaki gecikmenin askerî karar alma ve uygulama kapasitesini zamana yaymasına da işaret etmektedir. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nda faaliyete geçen birinci yüksek fırına Ayşe adının verilmiş olması sanayi yatırımları ile ulusal güvenlik arasında kurulan bu tarihsel ve simgesel bağı tesadüfen olsa da daha anlamlı kılmaktadır. Yassı çelik üretimi gemi inşasından savunma sanayine uzanan geniş bir alanda stratejik bir girdi olarak öne çıkarken Ereğli'nin kurulması Türkiye'nin askerî ve stratejik özerkliğinin maddi zeminini oluşturan temel dönüm noktalarından biri hâline gelmiştir.

6. SONUÇ

Kuruluşu itibarıyla ekonomik kalkınmasının hedefini sanayileşme stratejisine dayandıran Türkiye için demir çelik endüstrisinin taşıdığı önem açıktır. Çalışma boyunca ortaya konulduğu üzere yassı çelik üretim kapasitesi sanayi kollarının gelişiminin de ötesinde savunma sanayinin ihtiyaçlarını karşılayabilme ve stratejik özerklik kazanma imkânını da belirlemektedir. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nın kurulması bu yönüyle Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltan ve Kıbrıs Barış Harekâtı örneğinde somutlaştığı üzere askerî kapasitesini doğrudan etkileyen kritik bir eşik olarak değerlendirilmektedir. İkinci demir çelik sanayi olarak anılan Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nın bu hızlı ivmeli başarısı kuruluş dönemlerindeki özel yapısı ile ilişkilendirilmektedir. Bu yapı Ereğli'nin bir tekel olmasına rağmen başarılı olmasının sırrını da açığa çıkarmaktadır. Devlet, yabancı sermaye ve küçük tasarruf sahiplerinin birlikte yer aldığı özgün kurumsal işletme olarak nitelendirilen Ereğli Demir Çelik Fabrikaları özellikle 1990'lı yıllara kadar devlet hisselerine düşen kârların dağıtılmayarak sürekli yatırım amacıyla kullanılması ve kanunun yönetimde kuvvetler ayrımı ilkesini getirmesi gibi uygulamalarıyla farklılaşmaktadır (İmer, 2007). Sonuç olarak Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları sanayi politikası ile stratejik özerklik arasındaki ilişkinin Türkiye'deki en somut tarihsel karşılıklarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Elektrikli üretim teknolojilerinin maliyet avantajlı bir üretim yöntemi olarak ortaya çıkmasının ardından günümüzde dünya genelinde demir cevheri rezervlerinin giderek azalmasının ve çevresel kısıtların sıkılaşmasının çelik üretiminde hurda temelli girdilerin stratejik önemini arttırdığı bir gerçektir. Bununla birlikte hurda metal akışlarının kritik hammaddeler ve stratejik girdiler listesine dâhil edilme baskıları bu malzemeleri ticarî, jeopolitik ve güvenlik konularında öne çıkarmaktadır. Entegre tesislerin ise bu çalışmada aktarıldığı üzere gereklilikleri ve endüstriyel anlamda sundukları çözümler özellikle yassı ürün meselesinde önem arz etmektedir.

Özellikle yüksek kaliteli yassı ürünlerin üretiminde entegre tesislerin teknik üstünlüğü bu tesisleri savunma, ulaştırma ve ağır sanayi gibi stratejik sektörler için vazgeçilmez kılmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin Ereğli Demir Çelik Fabrikaları gibi daha fazla entegre tesise ihtiyaç duyduğu değerlendirilmektedir. Hem demir cevherlerinin azalan yapısı hem de hurda malzemelerin kritik malzemeler arasında sayılmasına yönelik çabalar dikkate alındığında ise Türkiye'nin çelik üretim yapısında yaklaşık %70 elektrik ark ocaklı, %30 entegre tesislerden oluşan kompozisyonu bu dönüşüm sürecinde önemli bir stratejik avantaj olarak değerlendirilmektedir.

Hurdaya dayalı üretimin esnekliği ile entegre tesislerin kalite, ölçek ve yassı ürün kapasitesini bir arada barındıran bu yapı Türkiye'ye hem küresel hammadde dalgalanmalarına karşı dayanıklılık hem de stratejik sektörlerin ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyeti kazandırmaktadır. Bu yönüyle Türkiye mevcut üretim kompozisyonu sayesinde yeni dönemin çelik jeopolitiğinde uyum sağlayabilen ve avantajlı ülkeler arasında konumlanma potansiyeline sahiptir. Bu şekilde oluşturulacak ve geliştirilecek politikaların girdi esnekliği, tedarik güvenliği ve kriz dönemlerinde üretim sürekliliği açısından yapısal bir avantaj sunacağı öngörülmektedir. Bu anlamda akademinin sanayi politikalarının etkinliğini, kaynak tahsisini ve uzun vadeli kalkınma hedeflerini düzenli olarak izlemesi önerilmektedir.

Açık bir ifadeyle yazar 1980 ve 1990'lı yıllarda demir çelik endüstrisine ait özellikle Millî Prodüktivite Merkezi (MPV) tarafından yayımlanmış Tezeren (1981, 1990), Tan (1983), Baykal vd. (1981) ve Aykın (1981) gibi çalışmalarının güncellenmiş hallerine ve benzerlerine özlem duymaktadır. Bu çalışmalar kendi dönemleri için önemli bir boşluğu doldurmuş olsalar da üretim teknolojilerinde yaşanan dönüşüm, küresel rekabet koşullarının değişmesi ve çelik endüstrisinin günümüzde karşı karşıya olduğu çevresel ve jeopolitik baskılar dikkate alındığında bu çalışmaların güncellenmesi gereği bir elzem olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda geçmiş dönem çalışmalarının güncellenmesi ve benzer nitelikte yeni araştırmaların üretilmesi Türkiye'de çelik endüstrisinin mevcut durumunun doğru biçimde anlaşılması ve geleceğe yönelik sanayi politikalarının

temellendirilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte politika yapıcılarının açısından gemi geri dönüşüm teşvikleri, hurdanın stratejik malzemeler arasında sayılma girişimleri ve çevresel regülasyonların endüstri otoriteleriyle birlikte değerlendirmeleri gibi faaliyetlere eğilim göstermeleri gerekmektedir. Geçmiş dönemlerde uygulandığı şekliyle bugün Türkiye’de demir çelik işletmelerinin müstakil bir genel müdürlük düzeyinde temsile ihtiyacı bulunmaktadır.

Bu çalışma fırın Ayşe’den parola Ayşe’ye uzanan Türkiye’de demir çelik endüstrisinin özellikle yassı çelik üretimi üzerinden askerî ve stratejik kapasiteyle ilişkisini Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları ile Kıbrıs Barış Harekâtı bağlamında tarihsel ve kurumsal bir çerçevede ele almıştır. Ancak çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle çalışma ağırlıklı olarak ikincil kaynaklar, resmî raporlar ve literatür üzerinden yürütülmüştür. Arşiv belgeleri, firma içi teknik dokümanlar ve askerî tedarik verilerine erişim sınırlı kalmıştır. Ayrıca çalışma Karabük ve Ereğli merkezli bir değerlendirme sunduğundan Türkiye’deki diğer demir çelik tesislerinin ya da alternatif üretim modellerinin karşılaştırmalı analizi kapsam dışında bırakılmıştır. Son olarak çalışma incelediği dönem gereği Ereğli’nin özelleştirme sürecini de değerlendirmeye almamaktadır.

Gelecek çalışmalar açısından Türkiye’de demir çelik endüstrisinin savunma sanayi tedarik zinciri içindeki konumu, nicel veriler ve karşılaştırmalı ülke analizleriyle daha ayrıntılı biçimde ele alınması beklenmektedir. Özellikle entegre tesislerin yassı ürün kapasitesinin deniz platformları, zırhlı araçlar ve altyapı projeleriyle ilişkisi teknik düzeyde incelenebilir olduğu öngörülmektedir. Bunun yanı sıra hurda temelli üretim ile entegre üretim modellerinin ulusal güvenlik ve stratejik özerklik açısından karşılaştırılması literatüre önemli katkılar sunacaktır. Son olarak bu çalışmada metaforik bir çerçeveye ele alınan Ayşe’nin ertelenen tatili anlatısı sanayi politikası, askerî kapasite ve siyasal karar alma süreçleri arasındaki ilişkiyi inceleyecek yeni çalışmalar için bir çıkış noktası olarak değerlendirilmektedir.

YAZAR BEYANI / AUTHORS’ DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayın kuruluşuna yayımlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKLAR

- AGHION, Philippe, CAI, Jing, DEWATRIPONT, Mathias, DU, Luosha, HARRISON, Ann ve LEGROS, Patrick (2015), “*Industrial Policy and Competition*”, **American Economic Journal: Macroeconomics**, S.7(4), ss.1-32, <https://doi.org/10.1257/mac.20120103>
- APAK, Kemalettin, AYDINELLİ, Cevdet ve AKIN, Mehmet (1952), **Türkiye’de Devlet Sanayii ve Maadin İşletmeleri**, Selüloz Yayınevi, İzmit.
- ATMACA, Ayşe Ömür (2025), “*Adalet Partisi’nin Kıbrıs Siyaseti ve Türk Dış Politikasına Etkisi: 1974-1980*”, **The Turkish Yearbook of International Relations**, S.56, ss.1-25, <https://doi.org/10.58699/tyir.1756843>

- AVCI, Müşerref (2014), “Atatürk Dönemi Demiryolu Politikası”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.14(54), ss.39-58, https://doi.org/10.1501/Tite_0000000402
- AYKIN, Nuray (1981), **Demir Çelik Sanayii Yerleşim ve Dağıtım Modeli**, MPV Yayınları, Ankara.
- AYTEKİN, Veli (1960), “II. Demir Çelik Sanayii”, **Bilimsel Madencilik Dergisi**, S.1(1), ss.14-25, <https://izlik.org/JA78LM89DB>
- BARUTOĞLU, Ömer H. (1960), “Ereğli’de Kurulacak Demir Çelik Fabrikalarının Demir Cevheri İhtiyacının Giderilmesi”, **Bilimsel Madencilik Dergisi**, S.1(1), ss.7-32, <https://izlik.org/JA59JA69ER>
- BAŞKOL, Murat Ozan ve BEKTAŞ, Selahattin (2021), “Türkiye Demir-Çelik Sektörünün Ürün Haritalaması: Widodo Yöntemiyle Bir Analiz”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, S.19(Özel Sayı), ss.57-84, <https://doi.org/10.35408/comuybd.973529>
- BAYKAL, Olcay, GÜLMEZ, İlyas ve İNCİR, Gülten (1981), **Demir Çelik Endüstrisinde Dağıtım**, MPV Yayınları, Ankara.
- BEREND, Ivan (2016), **20. Yüzyıl Avrupa İktisat Tarihi** (Çev. Serpil Çağlayan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- BİLLUR, Eren, ÇETİN, Barış ve GÜRLEYİK, Murat (2016), “Yeni Nesil Yüksek Dayanımlı Çelikler: Gelişmeler, Trendler ve Kısıtlar”, **International Journal of Scientific and Technological Research**, S.2(1), ss.50-62.
- BIRKETT, Michael A. (1920), “The Iron and Steel Trades During the War”, **Journal of the Royal Statistical Society**, S.83(3), ss.351-400.
- BRIEN, Patricia A. (1992), “Industry Structure as a Competitive Advantage: The History of Japan's Post-War Steel Industry”, **Organisational Capability and Competitive Advantage** (Ed. Charles Harvey, Geoffrey Jones), Routledge Press, Londra, ss.128-159.
- BURN, Duncan Lyall (1961), **The Steel Industry, 1939-1959: A Study in Competition and Planning**, CUP Archive Press, Cambridge.
- CHANG, Haa-Joon ve ANDREONI, Antonio (2020), “Industrial Policy in the 21st Century”, **Development and Change**, S.51(2), ss.324-351, <https://doi.org/10.1111/dech.12570>
- COLLA, Valentina, NASTASI, Gianluca, MADDALONI, Alessandro, HOLZKNECHT, Norbert, HECKENTHALER, Thomas ve HARTMANN, Hans Gunther (2016), “Intelligent Control Station for Improved Quality Management in Flat Steel Production”, **IFAC-PapersOnLine**, S.49(20), ss.226-231, <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2016.10.125>
- ÇANKAYA, Mete (2013), “Cumhuriyet Döneminde Tarım Alet ve Makineleri Teknolojileri Demir Çelik Üretim Teknolojileri ve Demir Yolu Teknolojilerine Kısa Bir Bakış”, **Dört Öge**, S.3, ss.139-164, <https://izlik.org/JA24ZU46FN>
- ÇELEBİ, Işın (1979), **Türkiye’de Demir Çelik Sanayinin Yapısı ve Sorunları**, DPT Yayınları, Ankara.
- ÇEŞTEPE, Hamza ve TUNÇEL, Aslı (2018), “Türkiye’de Demir Çelik Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü Analizi”, **Turkish Studies**, S.13(15), ss.113-129, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13527>
- DOLANBAY, Hacer (2019), “1975-1984 Arası Gündem: Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türkiye’nin Dış Politikası”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, S.5(3), ss.851-862, <https://doi.org/10.21551/jhf.665715>
- DONGES, Alexander (2024), “Import Dependence and Strategic War Planning - The German Iron and Steel Industry, 1933-1945”, **The International History Review**, S.46(4), ss.486-499, <https://doi.org/10.1080/07075332.2024.2323490>
- ERDEMİR (t.y.), “Tarihçe”, **Kurumsal İnternet Sayfası**, <https://www.erdemir.com.tr/kurumsal/tarihce> (Erişim Tarihi: 01.03.2026).
- ERDOĞAN, Alptekin (1976), **Türkiye’nin Hızlı Kalkınması**, Ümid-Bir Yayınları, Ankara.

- ERSÖZ, Taner, DÜĞENCİ, Muharrem, ÜNVER, Muharrem ve EYİOL, Berkay (2015), “*Demir Çelik Sektörüne Genel Bir Bakış ve Beş Milyon Ton Üstü Demir Çelik İhracatı Yapan Ülkelerin Kümeleme Analizi ile İncelenmesi*”, **Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi**, S.4(2), ss.75-90, <https://doi.org/10.17100/nevbiltek.210941>
- ERTEN, M. Hayri (1968), “*Üçüncü Demir ve Çelik Sanayii*”, **Bilimsel Madencilik Dergisi**, S.7(3), ss.133-140, <https://izlik.org/JA23ZE93LW>
- ERYÜZLÜ, Hakan ve BORAN, Cem (2026), “*Türkiye’de Hurda Çelik Geri Dönüşümü ve Çevresel Etkileri*”, **UFÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi**, S.2(3), ss.103-123, <https://doi.org/10.29329/ufusobed.2026.1410.4>
- ESER, Uğur (2014), “*Dünya Yeniden Sanayiye Dönerken Türkiye Dünyanın Neresinde*”, **İktisat ve Toplum**, S.45, ss.27-44.
- GEREFFI, Gary, PANANOND, Pavidia, TELL, Fredrik ve FANG, Tony (2025), “*Navigating Industrial Policy and Global Value Chains in an Era of Disruptions*”, **Journal of International Business Policy**, S.8(3), ss.207-223, <https://doi.org/10.1057/s42214-025-00223-9>
- GINZBURG, Vladimir B. (2009), **Flat-Rolled Steel Processes**, CRC Publishing, Boca Raton.
- GÖKÇE, Emrah Utku (2018), “*1974 Kıbrıs Krizinde CHP-MSP Koalisyon Hükümetinin Karar Alma Süreci*”, **Uludağ Uluslararası Çalışmalar Dergisi**, S.2(1), ss.41-60, <https://izlik.org/JA83LU79RF>
- GÖKKAYA, Atilla ve DÜĞENCİ, Muharrem (2018), “*Türkiye Demir Çelik Sektörünün Hammadde ve Nihai Ürün Gruplarına Yönelik İncelemesi ve Üretim Metodlarının Analizi*”, **IV. Uluslararası Raylı Sistemler Sempozyumu Bildiriler Kitabı** (Ed. İsmail Esen, Harun Çuğ), Karabük Üniversitesi Yayını, Karabük, ss.476-488.
- GÜLER, N. Berna (2024), “*Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Demir Çelik: Emek Ürün Metallerinin İzini Sürmek*”, **Emek Araştırma Dergisi**, S.1, ss.31-58, <https://izlik.org/JA62CZ44KC>
- GÜR, Elif Sena (2019), “*Deniz Sularında Kullanılan Çelik Malzemelerin Slurry Erozyon Aşınma Davranışının İncelenmesi*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- HABASHI, Fathi (2012), “*Krupp, 200 Years of Steel*”, **Steel Times International**, S.36(6), s.48.
- HAUGE, Jostein, HOUTZAGER, Bruno ve HÖRMANN, Alessandro Julian (2025), “*The New Economic Nationalism: Industrial Policy and National Security in the United States, China and the European Union*”, **Geoforum**, S.166, ss.(article-104382), <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2025.104382>
- HAYAT, Fatih (2010), “*TRIP Çeliklerinin Otomotiv Endüstrisinde Kullanımının İncelenmesi*”, **Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi**, S.25(4), ss.701-712, <https://izlik.org/JA72RW53TZ>
- HENDEN ŞOLT, H. Burçin (2018), “*Zonguldak Ereğli Kent Markalaşması ve Kentsel İmaj Algısı*”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, S.16(Özel Sayı), ss.128-144, <https://doi.org/10.11611/yead.444381>
- HILTZIK, Michael (2011), **The New Deal: A Modern History**, Simon and Schuster Publishing, New York.
- HİRESOĞLU, Fazlı (2023), “*Kıbrıs Barış Harekâtında Türk Hava Kuvvetleri (1974)*”, **Turkish Academic Research Review**, S.8(3), ss.1267-1279, <https://doi.org/10.30622/tarr.1327260>
- İSKENDERUN TİCARET VE SANAYİ ODASI (t.y.), “*Demir Çelik Sektörü Özet Bilgi Notu*”, **İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası Kurumsal Web Sayfası**, <https://www.iskenderunso.org.tr/en/iron-and-steel-industry-summary-information-note> (Erişim Tarihi: 01.03.2026).
- İMER, C. Sencer (2007), “*Türkiye’yi Ne Bekliyor*”, **Ters Lale** (Ed. Levent Özmen), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, ss.87-114.
- JOACHIM, George J. (1994), **Iron Fleet: The Great Lakes in World War II**, Wayne State University Press, Michigan.
- JOHNSON, William (1988), “*The Merrimac-Monitor Duel and Mid-19th Century Revolutions in Naval Design*”, **International Journal of Mechanical Sciences**, S.30(3-4), ss.293-312, [https://doi.org/10.1016/0020-7403\(88\)90061-6](https://doi.org/10.1016/0020-7403(88)90061-6)

- JUHÁSZ, Réka, LANE, Nathan ve RODRIK, Dani (2024), “*The New Economics of Industrial Policy*”, **Annual Review Economics**, S.16, ss.213-242, <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-081023-024638>
- KAISER, Wolfram (2017), “*From Post-War Reconstruction to Multi-Level Neo-Corporatism: The OEEC/OECD and Steel During the Cold War*”, **The OECD and The International Political Economy Since 1948** (Ed. Matthieu Leimgruber, Matthias Schmelzer), Palgrave Macmillan Cham Publishing, Cham, ss.161-184, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-60243-1>
- KALAYCI, Ünal (2024), “*Dilde Gizli Anlatım Yolları ve Gizli Cümleler*”, **International Journal of Filologia**, S.11, ss.1-12, <https://doi.org/10.51540/ijof.1464967>
- KAPUCU, Davud (2020), “*1974 Kıbrıs Hava Harekâtı*”, **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, S.4(2), ss.82-104, <https://doi.org/10.47088/utad.837878>
- KARAŞİN, Alper (2025), “*CIA Belgelerinde Türkiye Yunanistan Savaş Senaryoları*”, **Journal of History and Strategy**, S.2, ss.55-77, <https://izlik.org/JA73NG42AX>
- KAZGAN, Gülten (2021), **Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009)**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KEPENEK, Yakup ve YENTÜRK, Nurhan (1994), **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KESER, Ulvi (2006), **Kıbrıs'ta Türk - Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KHANOM, Rexona, HASANUZZAMAN, Muhammad, HASANUZZAMAN, Md, SHARIF, S. Sadakat, PAUL, Trisha, YOUSUF, Abu, RASHID, Harunur ve GULSHAN, Fahmida (2026), “*Assessment and Recycling Options of Induction Furnace Steel Slag: A Review*”, **Environmental Technology Reviews**, S.15(1), ss.29-39, <https://doi.org/10.1080/21622515.2025.2605448>
- KIRAY, Mübeccel (1984), **Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KİPER, Mahmut (2004), “*Fabrikalar Kuran Fabrika Kardemir ve Türkiye Cumhuriyeti Demir Çelik Öyküsü*”, **Mühendislik ve Mimarlık Öyküleri I**, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayınları, Ankara, ss.18-42.
- KİPER, Mahmut (2023), “*Uğurlu Dev Tesislerinden Doğan Şehirler*”, **Truva Edebiyat Dergisi (E-Makale)**, <https://www.truvaedebiyatdergisi.com/haber/ugurlu-dev-tesislerden-dogan-sehir-mahmut-kipper-6842.html> (Erişim Tarihi: 01.03.2026).
- KIPPING, Matthias (1994), “*Competing for Dollars and Technology: The United States and the Modernization of the French and German Steel Industries after World War II*”, **Business and Economic History**, S.23(1), ss.229-240.
- KURT, Hakan (2021), “*Ordu Yerel Basınında Kıbrıs Barış Harekâtı*”, **Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S.11(1), ss.173-190, <https://doi.org/10.48146/odusobiad.839381>
- KURUÇ, Bilsay (1999), “*Sanayileşme Bir Modernleşme Hareketidir: Sebahattin Şanbaşıoğlu*”, **75 Yılda Çarkları Döndürenler** (Ed. Oya Baydar, Gülay Dinçel), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.6-7.
- LAI, Daniela (2025), “*Steel Mills, Markets and War: Mapping Gendered Circuits of Violence*”, **Review of International Political Economy**, S.32(6), ss.2086-2114, <https://doi.org/10.1080/09692290.2025.2526537>
- LI, Xiaoling, SUN, Wenqiang, ZHAO, Liang ve CAI, Jiuju (2018), “*Material Metabolism and Environmental Emissions of BF-BOF and EAF Steel Production Routes*”, **Mineral Processing and Extractive Metallurgy Review**, S.39(1), ss.50-58, <https://doi.org/10.1080/08827508.2017.1324440>
- LI, Yiting, LIU, Haotian, ZHANG, Lei, SUN, Shuanzhu, WU, Rongrong, ZHOU, Weizhe, ZHU, Jiewen ve ZHAO, Yu (2026), “*Unexpected Larger NMVOCs Emissions of Chinese Stainless Steel than Carbon Steel Production: Insights from Field Measurements*”, **Atmospheric Environment**, S.368, ss.(article-121796), <https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2026.121796>

- LOPEZ, Gabriel, FARFAN, Javier ve BREYER, Christian (2022), “Trends in the Global Steel Industry: Evolutionary Projections and Defossilisation Pathways through Power-to-Steel”, **Journal of Cleaner Production**, S.375, ss.(article-134182), <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134182>
- LUTZ, Christian, MEYER, Bernd, NATHANI, Carsten ve SCHLEICH, Joachim (2005), “Endogenous Technological Change and Emissions: The Case of the German Steel Industry”, **Energy Policy**, S.33(9), ss.1143-1154, <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2003.11.012>
- MAYER-SOMMER, Alan P. (1988), “An Historical Case Study of Planning and Control Under Uncertainty: The Weapons Acquisition Process for the US Ironclad Monitor”, **Journal of Accounting and Public Policy**, S.7(3), ss.201-249, [https://doi.org/10.1016/0278-4254\(88\)90010-5](https://doi.org/10.1016/0278-4254(88)90010-5)
- MENNE, Bernhard (2013), **Blood and Steel - The Rise of the House of Krupp**, Lee Furman Inc., New York.
- MERAKLI, Erdem (2023), “Londra Para ve İktisat Konferansı'nda Türkiye”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.14(27), ss.211-242, <https://doi.org/10.33207/trkede.1356231>
- MILWARD, Alan S. (1967), “Could Sweden Have Stopped the Second World War”, **Scandinavian Economic History Review**, S.15(1-2), ss.127-138, <https://doi.org/10.1080/03585522.1967.10414354>
- ÖZCAN, Selim (2019), “Amasyalı Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı Hakkındaki Görüşleri”, **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.8(1), ss.1353-1366, <https://doi.org/10.33206/mjss.460805>
- ÖZGEN, Cenk (2016), “Türkiye'nin Savunma Sanayi Politikasının Analizi: Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları Dokümanı Örneği”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, S.8(15), ss.191-203, <https://izlik.org/JA62TR45PU>
- ÖZSEVEN, Mustafa (2020), “Güç Dengesizliği ve Karşılıklı Bağımlılığı Yönetim Mekanizmaları: Türk Yassı Çelik Sektöründe Bir Araştırma”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, S.16(2), ss.346-371, <https://doi.org/10.17130/ijmeh.756905>
- ÖZSOYSAL, Reyhan ve ÜNSAN, Yalçın (2005), **Gemi İnşaatı Sektöründe Çelik Kullanımı**, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara.
- PINAR, Latif (2018), “Türkiye'nin Savunma Sanayi Alanındaki Gelişiminin Türk Dış Politikasına Olan Etkisi”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.7(4), ss.2344-2357, <https://doi.org/10.15869/itobiad.458822>
- POLATOĞLU, Mehmed Gökhan (2018), “Türkiye Ağır Sanayisinin Öncü Kuruluşlarından İskenderun Demir Çelik Fabrikası”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.22(Özel Sayı), ss.629-647, <https://izlik.org/JA65LK32DC>
- RESEARCH AND MARKETS (2025), “Flat Steel Products Market - Global Forecast 2025-2030”, **Ürün Pazar Bilgi Raporu**, https://www.researchandmarkets.com/reports/6150210/flat-steel-products-market-global-forecast?srsltid=AfmBOooQe1NH-5ihvsd6GGfk0OCp_xj4dDVXNSbDU6Te-cAowSealYvj (Erişim Tarihi 03.03.2026).
- RUMYANTSEV, Michael (2016), “Some Approaches to Improve the Resource Efficiency of Production of Flat Rolled Steel”, **CIS Iron and Steel Review**, S.12, ss.32-36, <http://dx.doi.org/10.17580/cisirs.2016.02.07>
- SERTEL, Savaş (2022), “Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Türk Donanma Filosunun Modernleştirilmesi (1968-1974)”, **Belgi Dergisi**, S.23, ss.253-279, <https://doi.org/10.33431/belgi.955111>
- SEZER, Uğur (2024), “Zor Zamanlarda Diplomat Olmak”, **Tarih Kritik Dergisi**, S.10(4), ss.292-300, <https://izlik.org/JA48EC23XY>
- STEINER, Frederick (1988), “The Evolution of Federal Agricultural Land Use Policy in the United States”, **Journal of Rural Studies**, S.4(4), ss.349-363, [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(88\)90004-6](https://doi.org/10.1016/0743-0167(88)90004-6)
- SUNGUR, Onur ve ÜNLÜ, Hidayet (2016), “Türkiye’de Sanayi Politikaları ve Sanayi Sektörünün Dönüşümü: Planlı Kalkınma Dönemi Açısından Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.9(42), ss.1637-1647, <https://doi.org/10.17719/jisr.20164216271>
- SÜMER, Gökhan (2018), “Kreditörler Açısından Demir Çelik Sektör Değerlendirmesi”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, S.10(3), ss.426-451.

- SYMONDS, Craig L. (2009), “*Lincoln and the Navy: The President Takes Charge and Directs a Successful Amphibious Landing at Hampton Roads*”, **American Heritage**, S.58(6), ss.43-47.
- T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI (2024), **Demir Çelik Sektör Raporu**, Sanayi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI (2025), **Demir Çelik Sektör Raporu**, Sanayi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- TAN, Serdar (1983), **Demir-Çelik Sanayiinde Verimlilik**, MPV Yayınları, Ankara.
- TEKELİ, İlhan (2009), **Sanayi Toplumunu İçin Sanayi Yazıları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim (1977), **1929 Buhranı'nda Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları**, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi No. 2, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- TEZEREN, Atilla (1981), **Özel Sektör Demir-Çelik Tesislerinde Envanter ve Kapasite Çalışmaları Entegre Tesislerde Verimlilik Ölçümleri**, MPV Yayınları, Ankara.
- TEZEREN, Atilla (1990), **Demir Çelik Sanayiinde Verimlilik Rapor Sistemi**, MPV Yayınları, Ankara.
- TIFFANY, Paul A. (1984), “*The Roots of Decline: Business-Government Relations in the American Steel Industry, 1945-1960*”, **The Journal of Economic History**, S.44(2), ss.407-419, <https://doi.org/10.1017/S0022050700032010>
- TİRYAKİOĞLU, Murad (2016), “*The Political Economy of Late Development and Domestic Production in Turkish Economy*”, **Ege Akademik Bakış**, S.16(2), ss.177-196, <https://izlik.org/JA79TT44TE>
- VITON, Albert (1939), “*The Power Clash in Ankara*”, **Common Sense**, S.8, ss.13-15.
- WADE, Robert H. (2012), “*Return of Industrial Policy*”, **International Review of Applied Economics**, S.26(2), ss.223-239, <https://doi.org/10.1080/02692171.2011.640312>
- WEIS, Linda ve HOBSON, John M. (1995), **Devletler ve Ekonomik Kalkınma Karşılaştırmalı Bir Analiz** (Çev. Kıvanç Dünder), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- WORLD STEEL ASSOCIATION - WSA (2025), “*World Steel in Figures 2025*”, **World Steel Kurumsal Web Sayfası (Veri Sunumu)**, <https://worldsteel.org/data/world-steel-in-figures/world-steel-in-figures-2025/> (Erişim Tarihi: 02.03.2026).
- YAŞAR, Okan (2009), “*Türk İmalat Sanayinde Lokomotif Bir Sektör: Demir Çelik Sanayi*”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.20, ss.42-78, <https://izlik.org/JA62ML24KM>
- YAŞAR, Okan (2015), “*Sanayi Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Hatay ve Osmaniye İllerinde Demir-Çelik Sanayi Kümelenmesi*”, **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, S.5(1), ss.387-412, <https://izlik.org/JA78ZP38BC>
- YAVAŞ, Hilâl Kuvvetli (2020), **Türkiye'de Sanayileşme ve Sanayileşme Politikaları**, Der Yayınları, İstanbul.
- YELLISHETTY, Mohan, RANJITH, Pathegama G. ve THARUMARAJAH, Ambalavanar (2010), “*Iron Ore and Steel Production Trends and Material Flows in the World: Is this Really Sustainable?*”, **Resources, Conservation and Recycling**, S.54(12), ss.1084-1094, <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2010.03.003>
- YU, Biying, DAI, Ying, FU, Jiahao, QI, Jiahong ve LI, Xia (2025), “*Industrial Risks Assessment for the Large-Scale Development of Electric Arc Furnace Steelmaking Technology*”, **Applied Energy**, S.377, ss.(article-124611), <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2024.124611>
- YURTOĞLU, Nadir (2017), “*Cumhuriyet Döneminin En Önemli Ağır Sanayi Hamlesi: Karabük Demir ve Çelik Fabrikası (1939-1960)*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.33(96), ss.155-204, <https://izlik.org/JA89NB49AD>
- YÜKSEL, Dilek Yiğit (2018), “*Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.34(98), ss.311-376, <https://izlik.org/JA76CB98DT>
- ZEYTİNLİOĞLU, Mümtaz (1981), **Ulusal Sanayi**, Çağdaş Yayınları, İstanbul.

Hidden Figures Filminin Kotter'in Sekiz Adımlı Değişim Modeli Çerçevesinde Doküman Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

An Analysis of the Film Hidden Figures through Document Analysis within the Framework of Kotter's Eight-Step Change Model

Mehmet Fatih KANOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İİBF,
Sağlık Yönetimi Bölümü, m.fatih.kanoglu@yobu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6551-7332>

Makale Başvuru Tarihi: 16.04.2026
Makale Kabul Tarihi: 23.06.2026
Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Bu çalışmada, Theodore Melfi tarafından yönetilen ve Margot Lee Shetterly'nin eserinden sinemaya uyarlanan Hidden Figures (2016) filmi, John P. Kotter'in sekiz adımlı değişim modeli çerçevesinde incelenmiştir. Film, Soğuk Savaş döneminde NASA'da yaşanan dönüşümü konu almakta; teknolojik değişimin yanı sıra örgütsel yapı, liderlik ve toplumsal eşitlik eksenindeki değişim süreçlerine de odaklanmaktadır. Bu yönüyle çalışma açısından dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yorumlayıcı vaka çalışması deseninde yürütülmüştür. Veri kaynağı olarak film dokümanı kullanılmış ve 127 dakikalık film ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Analiz sürecinde Kotter'in sekiz adımına dayalı bir kodlama çerçevesi oluşturulmuş, sahneler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kodlama sürecinde araştırmacılar arası karşılaştırmalar yapılarak görüş birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular, filmde Kotter'in modelinde yer alan sekiz aşamanın izlerinin görülebildiğini göstermektedir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin uzay yarışındaki ilerleyişinin oluşturduğu baskı ortamı "aciliyet duygusu" ile ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında Al Harrison'ın liderliği altında şekillenen ekip yapısı rehber koalisyon kapsamında değerlendirilmiştir. Filmde "Colored Ladies Room" tabelasının kaldırıldığı sahne ise örgütsel engellerin kaldırılması ve çalışanların güçlendirilmesi açısından dikkat çekici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. John Glenn'in uzay görevinin başarıyla tamamlanması da kısa vadeli kazanım boyutuyla ilişkilendirilmektedir. Çalışma sonucunda, sinema filmlerinin değişim yönetimi gibi soyut örgütsel süreçlerin anlaşılmasında yardımcı bir öğretim materyali ve araştırma kaynağı olarak kullanılabilirliği değerlendirilmektedir. Ayrıca Kotter modelinin yalnızca teknik dönüşümleri değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ve ırk temelli kurumsal değişimleri açıklamada da belirli ölçüde kullanılabilir olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Örgütsel Değişim,
Kotter'in Değişim Modeli,
Liderlik,
Hidden Figures,
Doküman Analizi,

ABSTRACT

This study examines the film Hidden Figures (2016), directed by Theodore Melfi and adapted from Margot Lee Shetterly's book, through the lens of John P. Kotter's eight-step change model. Set during the Cold War period, the film focuses on the transformation taking place within NASA and presents not only technological change but also organizational and social change processes related to leadership, race, and gender. In this respect, the film provides a useful example for understanding organizational change in practice. The study was designed within the framework of qualitative research using an interpretive case study approach. The film itself was treated as a document and the entire 127-minute version was analyzed in detail. During the analysis process, a coding framework based on Kotter's eight stages was developed, and the scenes were evaluated independently by two researchers. Comparisons between the codings were made in order to increase consistency in the analysis process. The findings indicate that all eight stages of Kotter's model can be observed in different parts of the film. In particular, the pressure created by the Soviet Union's achievements in the space race reflects the sense of urgency emphasized in the model. Likewise, the team structure shaped under the leadership of Al Harrison can be associated with the guiding coalition stage. The scene in which the "Colored Ladies Room" sign is removed stands out as an example of eliminating organizational barriers and empowering employees. In addition, John Glenn's successful orbital mission represents a short-term win within the change process. The study suggests that films can be used as supportive teaching materials and qualitative data sources in the field of change management. The findings also indicate that Kotter's model may be useful not only for explaining technical transformations but also for understanding institutional changes related to race and gender.

Keywords:

Organizational Change,
Kotter's Change Model,
Leadership,
Hidden Figures,
Document Analysis,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): KANOĞLU, Mehmet Fatih (2026), "Hidden Figures Filminin Kotter'in Sekiz Adımlı Değişim Modeli Çerçevesinde Doküman Analizi Yöntemiyle İncelenmesi", **Global Social Sciences Bulletin**, S.3(1), ss.37-47, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.004>

1. GİRİŞ

Örgütsel değişim, son yarım yüzyılda yönetim ve örgüt yazınının en yoğun çalışılan konularından biri olmuştur. Küreselleşme, teknolojik dönüşüm, demografik kaymalar ve toplumsal eşitlik talepleri gibi makro düzeydeki dinamikler, kurumları sürekli bir uyarlanma zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Burnes, 2004). Bu zorunluluğa karşın ampirik çalışmalar, planlanmış değişim girişimlerinin yaklaşık üçte ikisinin başarısızlıkla sonuçlandığına işaret etmektedir (Beer ve Nohria, 2000; Kotter, 1995). Söz konusu yüksek başarısızlık oranı, değişim süreçlerini yapılandıran kuramsal modellere duyulan ihtiyacı artırmış ve bu alanda çok sayıda çerçeve önerilmiştir. Bu çerçeveler arasında Kotter'ın (1996) sekiz adımlı modeli, hem yönetim uygulamasında hem de akademik araştırmalarda en geniş kabul görenlerden biri olarak öne çıkmaktadır (Appelbaum vd., 2012; Pollack ve Pollack, 2015).

Kotter'ın modelinin yaygın kabul görmesinin başlıca nedeni, sürecin doğrusal ve mantıksal bir sıra içinde adımlandırılarak yöneticilere uygulanabilir bir yol haritası sunmasıdır. Bununla birlikte, modelin gerçek dünya örgütlerinde nasıl somutlaştığını anlamak, çoğu zaman vaka temelli derinlemesine incelemeleri gerektirmektedir. Bu noktada, gerçek olaylara dayanan sinema filmlerinin yönetim eğitimi ve örgütsel araştırma için zengin birer kültürel artefakt olduğu vurgulanmaktadır (Bumpus, 2005; Champoux, 1999). Filmler karakterler, diyaloglar, çatışmalar ve görsel anlatım aracılığıyla soyut yönetim kavramlarını somut biçimde temsil ederek hem öğrencilerin hem de uygulayıcıların öğrenme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Türkiye'deki yönetim ve liderlik yazınında da görsel anlatımlar son yıllarda gelişen bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Örneğin Ata (2024), liderlik olgusunu sinema anlatıları üzerinden ele alarak filmlerde liderlik kuramlarının nasıl işlendiğine dikkat çekmektedir. Bu çalışma da söz konusu birikime, Kotter'ın değişim modeli özelinde sistematik bir doküman analizi örneği katkı sunmayı sağlıyor.

Theodore Melfi'nin yönettiği *Hidden Figures* (2016), bu bağlamda özellikle dikkat çekici bir örnek sunmaktadır. Yönetmenliği Theodore Melfi'nin üstlendiği ve senaryosu Melfi'nin Allison Schroeder ile birlikte kaleme aldığı *Hidden Figures*, Margot Lee Shetterly'nin aynı adlı kurgu-dışı eserinden uyarlanmıştır. Film biyografik dram niteliğindedir. Film, 89. Akademi Ödülleri'nde En İyi Film, En İyi Uyarlama Senaryo ve En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu dallarında üç Oscar adaylığı elde etmesinin yanı sıra; Amerikan Sinema Oyuncuları Birliği (SAG) Ödülleri'nde En İyi Oyuncu Kadrosu ödülünü kazandı ve National Board of Review tarafından 2016'nın en iyi filmleri arasında gösterildi. Film, 1960'ların başında ABD-Sovyetler Birliği arasındaki uzay yarışı sürecinde NASA'nın Langley Araştırma Merkezi'nde görev yapan üç Afrikalı-Amerikalı kadın matematikçi ve mühendisin (*Katherine Johnson, Dorothy Vaughan ve Mary Jackson*) hikâyesini anlatmaktadır. Film, hem teknik anlamda devasa bir bilimsel hedefin (*insanlı yörünge uçuşunun*) gerçekleştirilmesini hem de aynı kurum içinde derin biçimde kökleşmiş ırk ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın aşılmasını eş zamanlı olarak ele almaktadır. Film, teknik dönüşüm ile kültürel değişimin örgütsel yaşamda çoğu zaman iç içe ilerlediğini göstermektedir (Schein, 2010).

Kotter'ın (1996) sekiz adımlı değişim modeli bu çalışma için özellikle uygun bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bunun temel nedeni, modelin değişimi doğrusal ve süreç odaklı aşamalar halinde ele alması ve her bir aşamanın örgütsel davranışlar, liderlik pratikleri, sembolik eylemler ve iletişim süreçleri üzerinden somut biçimde gözlemlenebilir olmasıdır. Sinematik anlatılar; çatışma, kriz, liderlik müdahaleleri, kısa vadeli kazanımlar ve kültürel dönüşüm gibi süreçleri sahne temelli bir akış içinde görünür kıldığından, Kotter'ın modeli film çözümlemeleri açısından yüksek açıklayıcı potansiyele sahiptir. Buna karşın Lewin'in (1974) üç aşamalı değişim modeli daha makro ve genel bir dönüşüm mantığı sunarken; Schein'in örgüt kültürü yaklaşımı ise daha çok kültürel varsayımların derin yapısına odaklanmaktadır (Schein, 2010).

Kotter modeli ise değişimin zamansal ilerleyişini ve liderlik müdahalelerini sahne düzeyinde izlemeye olanak tanınması bakımından bu araştırmanın amacıyla daha güçlü biçimde örtüşmektedir. Bu yönüyle çalışma, yalnızca bir film çözümlemesi sunmamakta; aynı zamanda popüler sinemanın örgütsel değişim kuramlarının öğretiminde ve yorumlayıcı örgüt araştırmalarında nasıl sistematik bir analitik araç olarak kullanılabileceğine ilişkin yöntemsel bir örnek de ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışma, Kotter modelinin yalnızca teknik veya yapısal dönüşümleri değil; ırk, toplumsal cinsiyet ve kurumsal eşitlik eksenli kültürel dönüşüm süreçlerini açıklamada da işlevsel biçimde kullanılabileceğini göstererek değişim yönetimi literatürüne katkı sunmaktadır.

Hidden Figures filminde örgütsel değişimin motor gücü olarak öne çıkan Al Harrison'ın liderlik davranışları, dönüşümcü liderlik paradigmasıyla yakından ilişkilidir. Harrison'ın ekibi ortak bir vizyon etrafında birleştirmesi, çalışanları yetkilendirmesi ve kurumsal engelleri sembolik eylemlerle kaldırması, Bass'ın (1985) dönüşümcü

liderliğin “*idealize edilmiş etki*”, “*ilham verici motivasyon*” ve “*entelektüel uyarım*” boyutlarıyla örtüşmektedir. Bu çalışma, Kotter’in değişim modelinin yanı sıra, filmde temsil edilen liderlik pratiklerini dönüşümcü liderlik kuramıyla ilişkilendirerek literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Hidden Figures filmini Kotter’in (1996) sekiz adımlı değişim modeli çerçevesinde doküman analizi tekniğiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel problemi, “*Hidden Figures filminde Kotter’in sekiz adımlı değişim modelinin bileşenleri nasıl temsil edilmektedir*” sorusu etrafında şekillenmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki alt araştırma soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır;

- Filmde Kotter’in sekiz adımının her birine karşılık gelen somut sahneler hangileridir?
- Bu sahneler, ilgili adımı hangi liderlik davranışları ve sembolik eylemler aracılığıyla temsil etmektedir?
- Kotter’in modeli, teknik dönüşümün ötesinde, ırk ve toplumsal cinsiyet eksenli örgütsel değişim süreçlerini açıklamakta ne ölçüde işlevseldir?

Araştırmanın özgün katkısı üç düzeyde değerlendirilebilir. Kuramsal düzeyde, çalışma Kotter modelinin teknik-merkezli yorumunun ötesine geçerek, modeli kültürel ve kimlik temelli dönüşüm süreçlerinin analizine genişletmektedir. Yöntemsel düzeyde, filmin akademik bir doküman olarak ele alınmasına ilişkin sistematik bir kodlama protokolü sunmakta ve Türkçe yönetim yazınında görece sınırlı sayıda örneği bulunan sinema-temelli doküman analizi uygulamalarına bir örnek eklemektedir. Uygulamaya yönelik düzeyde ise bulgular, değişim liderlerine sembolik eylemlerin (*örneğin tabela kırma gibi görünürde küçük ama güçlü göstergesi edimlerin*) örgütsel kültürün yeniden inşasındaki rolüne ilişkin somut çıkarımlar sunmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE: KOTTER'IN SEKİZ ADIMLI DEĞİŞİM MODELİ

Kotter’in sekiz adımlı değişim modeli, organizasyonlarda değişim süreçlerinin başarılı biçimde yönetilmesi amacıyla geliştirilmiş kapsamlı ve sistematik bir çerçeve sunmaktadır. Model, ilk olarak Kotter (1995) tarafından ortaya konmuş ve değişim yönetimi literatüründe en yaygın referans verilen yaklaşımlardan biri hâline gelmiştir. Özellikle değişim sürecini belirli aşamalar üzerinden yapılandırması ve yöneticilere uygulanabilir bir yol haritası sunması nedeniyle geniş kabul görmektedir (Eser, 2017; Kotter ve Cohen, 2014). Modelin temelinde, örgütsel dönüşüm süreçlerinde sıklıkla karşılaşılan başarısızlıkların önüne geçebilmek amacıyla oluşturulmuş sekiz kritik adım yer almaktadır. Bu adımlar; değişim ihtiyacının fark edilmesinden değişimin kurum kültürüne yerleştirilmesine kadar uzanan bütüncül bir süreci kapsamaktadır.

Modelin ilk aşaması “*aciliyet duygusu yaratmak*”tır. Bu aşama, organizasyonun mevcut durumunun sürdürülebilir olmadığını çalışanlara hissettirmeyi ve değişimin gerekliliği konusunda ortak bir farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır. Literatürde aciliyet duygusunun oluşturulamaması, değişim girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının temel nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Review vd., 2022). İkinci aşamada ise değişimi yönlendirecek güçlü bir rehber koalisyonun oluşturulması gerekmektedir. Değişim sürecini destekleyen liderler ve etkili paydaşlardan oluşan bu koalisyon, değişime yönelik direncin azaltılmasında ve dönüşümün örgüt geneline yayılmasında önemli bir işleve sahiptir (Owad vd., 2023).

Üçüncü aşama, değişim için vizyon ve strateji geliştirilmesini kapsamaktadır. Vizyon, çalışanların değişimin yönünü ve amacını anlamalarına yardımcı olmakta; aynı zamanda değişime yönelik motivasyonu artırmaktadır. Bu nedenle vizyonun açık, anlaşılır ve paylaşılabılır olması kritik görülmektedir (Scherle vd., 2014). Dördüncü aşamada ise geliştirilen vizyonun etkili biçimde örgüt üyelerine aktarılması yer almaktadır. Değişim sürecinde iletişim, çalışanların sürece katılımını sağlama ve değişime yönelik belirsizlikleri azaltma açısından merkezi bir role sahiptir (Freeburg, 2020). Freeburg (2020), bilgi temelli yaklaşımın etkili iletişimle desteklenmesi gerektiğini vurgulamakta ve doğru bilgi aktarımının davranış değişikliğini teşvik ettiğini belirtmektedir. Ayrıca sosyal medya ve sosyal ağ uygulamalarının değişim iletişiminde giderek daha önemli araçlar hâline geldiği de literatürde sıklıkla ifade edilmektedir (Naeem, 2020).

Beşinci aşama, çalışanların değişim vizyonu doğrultusunda hareket edebilmeleri için yetkilendirilmesini içermektedir. Bu süreçte örgütsel engellerin kaldırılması, çalışanların inisiyatif kullanabilmelerinin desteklenmesi ve değişime aktif katılımlarının sağlanması önem taşımaktadır. Kotter’in modelinde yetkilendirme, değişimin ivme kazanabilmesi açısından kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Hechanova vd. (2018) de liderlik becerilerinin çalışanların değişime bağlılığını artırdığını ve bu bağlamda yetkilendirmenin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Altıncı aşamada ise kısa vadeli kazanımların oluşturulması hedeflenmektedir. Görünür ve ölçülebilir başarıların elde edilmesi, çalışan motivasyonunu artırmakta ve değişim sürecinin

sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Kotter'a göre kısa vadeli başarıların yokluğu, değişim girişimlerinin zamanla zayıflamasına neden olabilmektedir (Review vd., 2022).

Yedinci aşama, elde edilen kazanımların pekiştirilmesi ve daha kapsamlı dönüşümlerin gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Bu aşamada örgüt içinde yeni davranışların yerleşmesi ve değişimin kurumsal düzeyde yaygınlaştırılması için sürekli çaba gösterilmesi gerekmektedir. Son aşama ise yeni yaklaşımların kurum kültürüne entegre edilmesi ve değişimin kalıcı hâle getirilmesidir. Bu aşama, organizasyonun yeni norm ve değerleri benimsemesini sağlamak ve eski alışkanlıklara geri dönüşü engellemektedir (Review vd., 2022). Bu nedenle Kotter'ın modelinde kültürel yerleşme süreci, değişimin sürdürülebilirliği açısından belirleyici bir unsur olarak görülmektedir.

Kotter'ın sekiz adımlı modeli, yalnızca teorik bir yaklaşım olarak kalmamış; farklı sektörlerde gerçekleştirilen uygulama örnekleriyle de desteklenmiştir. Örneğin Wentworth vd. (2020), üniversitelerde öğrenci değerlendirme sistemlerinin yeniden yapılandırılması sürecinde Kotter modelini rehber çerçeve olarak kullanmış ve modelin karmaşık paydaş yapısına sahip eğitim kurumlarında da uygulanabilir olduğunu göstermiştir.

Benzer biçimde Connolly vd. (2012), kamu sektöründe toplu taşıma alanındaki değişim süreçlerini Kotter modeli çerçevesinde ele alarak başarılı bir dönüşüm süreci ortaya koymuştur. Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalar da modelin uygulamadaki önemini desteklemektedir. Eser (2017), Lewin ve Kotter modellerini karşılaştırdığı çalışmada, bu modellerin genel çerçeveler sunmasına rağmen liderlik, iletişim ve paylaşılan vizyon gibi kritik başarı faktörlerini görünür kılmaları bakımından önemli işlevler üstlendiğini belirtmektedir.

Modelin farklı disiplinlerdeki uygulamaları da dikkat çekmektedir. Zengin ve Bekmezci (2021), inovasyon ile değişim yönetimi arasındaki ilişkiyi incelerken Kotter modelinden yararlanmış ve yenilikçi yapıların örgütsel dönüşümü kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Uribe Ramos (2020), İspanyolca literatürde Kotter'ın sekiz adımını ayrıntılı biçimde ele alarak liderliğin organizasyonel dönüşüm süreçlerindeki belirleyici rolünü vurgulamıştır. Bununla birlikte, Kotter'ın modeli literatürde bazı eleştirilere de konu olmuştur. Özellikle modelin doğrusal ve aşamalı yapısının, örgütsel değişimin karmaşık doğasını her zaman tam olarak yansıtamayabileceği ifade edilmektedir (Appelbaum vd., 2012; Burnes, 2004).

Uygulamada değişim süreçlerinin çoğu zaman iç içe geçmiş, eş zamanlı ve dinamik biçimde ilerlediği; bu nedenle modelde yer alan aşamaların kesin sınırlarla birbirinden ayrılmasının güç olduğu belirtilmektedir (Pollack ve Pollack, 2015). Bununla birlikte model, değişim sürecini liderlik, iletişim, vizyon ve çalışan katılımı gibi temel boyutlar üzerinden sistematik biçimde ele alması nedeniyle günümüzde hâlen örgütsel dönüşüm çalışmalarında önemli bir referans çerçevesi olmayı sürdürmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi açıklanmaktadır. Araştırmanın deseni, veri kaynağı, veri toplama ve analiz süreci ile geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasına yönelik uygulamalar sunulmuştur. Çalışmada Hidden Figures filmi doküman olarak ele alınmış ve örgütsel değişim süreci Kotter'ın Sekiz Adımlı Değişim Modeli doğrultusunda incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma deseni, doküman analizi süreci, örneklem ve veri kaynağı, kodlama süreci ile geçerlik ve güvenilirlik uygulamalarına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada yorumlayıcı vaka çalışması deseni benimsenmiştir. Vaka çalışmaları, belirli bir olgu ya da sürecin kendi bağlamı içerisinde ayrıntılı biçimde incelenmesine olanak sağlamaktadır (Stake, 1995; Yin, 2018). Bu kapsamda Hidden Figures filmi, NASA'da yaşanan örgütsel dönüşümü yansıtan bütüncül bir örnek olay olarak değerlendirilmiştir (Creswell ve Poth 2016; Walsham, 1995). Vaka çalışması ise bir olgunun kendi gerçek yaşam bağlamı içinde derinlemesine ve çok yönlü biçimde incelenmesini olanaklı kılmaktadır (Stake, 1995; Yin, 2018). Bu araştırmada Hidden Figures filmi, NASA'da 1961-1962 yıllarında yaşanan örgütsel dönüşüme ilişkin bütüncül bir vaka olarak ele alınmıştır.

3.2. Doküman Analizi ve Bir Doküman Olarak Film

Veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Bowen (2009:27), doküman analizini "*hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet aracılığıyla iletilen) materyalin sistematik bir biçimde gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi süreci*" olarak tanımlamaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2018), doküman analizinin yalnızca yazılı metinleri değil; fotoğraf, video, film, broşür ve resmî belgeler gibi her türlü görsel-işitsel materyali kapsayabileceğini vurgulamaktadır. Benzer biçimde Merriam (2009), filmlerin ve diğer popüler kültür ürünlerinin sosyal bilim araştırmaları için meşru veri kaynakları olduğunu ifade etmektedir.

Film, araştırma kapsamında görsel-işitsel bir doküman olarak değerlendirilmiştir. Nitel araştırmalarda filmler, toplumsal olayları, örgütsel yapıları ve kültürel ilişkileri yansıtan önemli veri kaynakları arasında kabul edilmektedir (Bowen, 2009; Merriam, 2009). Bu nedenle Hidden Figures filmi, örgütsel değişim sürecini incelemek amacıyla doküman analizi kapsamında ele alınmıştır.

3.3. Örneklem ve Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağı, Hidden Figures filminin 127 dakikalık vizyon sürümüdür (Melfi, 2016). Film, örgütsel değişim, liderlik, kurumsal dönüşüm ve değişime direnç gibi Kotter'ın Sekiz Aşamalı Değişim Modeli ile ilişkili temaları yoğun biçimde içermesi nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Sahne numaralandırması, filmin senaryo bölümlenmesi ve anlatısal kesimleri esas alınarak yaklaşık olarak yapılmıştır. Sahnelerle ilişkin zaman damgaları, "*dakika:saniye (dk:sn)*" biçiminde, başlangıç ve bitiş aralığı olarak verilmiştir. Sahnelerle ilişkin zaman aralıkları dakika:saniye formatında yaklaşık olarak belirtilmiştir. Yayın platformları arasındaki sürüm farklılıkları nedeniyle küçük zaman sapmaları oluşabilmektedir.

3.4. Kodlama Süreci

Kodlama sürecinde Kotter'ın sekiz adımına dayalı bir kodlama çerçevesi oluşturulmuş ve her aşamaya ilişkin temel göstergeler belirlenmiştir. Örneğin "*aciliyet duygusu*" kodu için "*dış tehdit, rekabet baskısı, varoluşsal kriz, zaman baskısı*" gibi alt göstergeler; "*rehber koalisyon*" kodu için ise "*ekip oluşturma, anahtar paydaşların bir araya getirilmesi, ortak amaç beyanı*" gibi alt göstergeler belirlenmiştir. Kodlama süreci üç aşamada yürütülmüştür.

İlk aşama olan ön izleme aşamasında filmin tamamı not almadan izlenmiş, anlatısal bütünlük kavranmıştır. İkinci aşama olan ilk kodlama sürecinde film ikinci kez izlenmiş, Kotter'ın adımlarına işaret eden sahneler, zaman damgalarıyla birlikte not alınmıştır. Üçüncü aşama olan ikinci tur kodlama ve mutabakat sürecinde ise iki bağımsız araştırmacı tarafından üretilen kod listeleri karşılaştırılmış, uyuşmazlıklar müzakere edilerek nihai liste oluşturulmuştur. Bazı sahnelerin birden fazla Kotter adımıyla ilişkili olduğu görülmüş, bu nedenle kodlama sürecinde araştırmacılar arasında tekrar değerlendirme yapılmıştır.

3.5. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Nitel araştırmanın inandırıcılığını sağlamak amacıyla Lincoln ve Guba'nın (1985) önerdiği dört kriter çerçevesinde önlemler alınmıştır;

- **İnandırıcılık:** Araştırmacı üçgenlemesi uygulanmış; iki ayrı kodlayıcının bağımsız kodlamaları karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası uzlaşım oranı Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği "*görüş birliği / (görüş birliği + görüş ayrılığı)*" formülü kullanılmış, %87 olarak hesaplanmış, güvenilirliği artırmak amacıyla görüş ayrılığı bulunan kodlar yeniden değerlendirilmiş ve ortak karara ulaşılmıştır.
- **Aktarılabirlik:** Veri kaynağı, kodlama protokolü ve sahne içerikleri ayrıntılı biçimde betimlenmiş; başka araştırmacıların benzer çalışmaları yürütmesine olanak tanıyacak yoğun bir açıklama sunulmuştur.
- **Güvenilirlik:** Tüm kodlama kararları bir kod günlüğünde belgelendirilmiş; uzman teyit incelemesi için örgütsel davranış alanında uzman bir öğretim üyesine başvurulmuştur.
- **Onaylanabilirlik:** Bulguların yorumu, doğrudan diyalog alıntıları ve sahne içerikleriyle desteklenmiştir.

Belirtilen uygulamalar aracılığıyla araştırmanın inandırıcılığı, aktarılabirliği, güvenilirliği ve onaylanabilirliği desteklenmiştir. Böylece elde edilen bulguların bilimsel açıdan sağlam bir temele dayanması amaçlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Bulguları

Filmin sistematik analizi sonucunda Kotter'ın sekiz adımının her birine karşılık gelen sahnelerin tespit edildiği görülmüştür. Aşağıda Tablo 1'de her bir adım için seçilen temsil edici sahneler ve analiz notları sunulmaktadır.

Tablo 1. Hidden Figures Filminde Kotter'ın 8 Adımına İlişkin Bulgular

Kotter'ın Adımı	(Sahne No, Zaman Aralığı)	Analiz / Bulgu
1. Aciliyet Duygusu Yaratmak Mevcut durumun sürdürülemezliğinin görünür kılınması; dış tehdit ve rekabet baskısının iç motivasyona dönüştürülmesi.	Uzay Görev Grubu'na Sovyet brifingi (yakl. 00:18:30 - 00:21:10)	Bu sahnede Uzay Görev Grubu yöneticisi Al Harrison, ekibe Sovyetlerin uzayda elde ettiği başarıları televizyon ekranı eşliğinde aktarır ve şu mealdeki sözlerle ekibe baskı yapar: "Ruslar yörüngede bir uydu var. Bizim gönderemediğimiz bir uydu... Onlardan önce uzaya çıkmalıyız." Sahne; rekabet baskısı, varoluşsal tehdit ve "rahatlık bölgesinin" sarsılması göstergelerini içermektedir. Aciliyet duygusu yalnızca söylem düzeyinde değil, ekrana yansıtılan canlı yayın ve karakterlerin yüz ifadeleri aracılığıyla görsel olarak da kurulmaktadır.
2. Rehber Koalisyon Kurmak Değişimi yönetebilecek güç, uzmanlık ve güvenilirliğe sahip çekirdek ekibin oluşturulması.	Katherine'in Uzay Görev Grubu'na atanması (yakl. 00:14:20 - 00:17:00)	Mr. Harrison, "analitik geometriden anlayan bir insana ihtiyacım var" diyerek Batı Bilgisayar Birimi'nden bir matematikçi talep eder ve Dorothy Vaughan, Katherine Goble'ı (sonradan Johnson) bu göreve önerir. Sahne, Harrison liderliğinde teknik uzmanlığı ırk veya cinsiyet ayrımı gözetmeksizin koalisyonla dâhil eden bir geçişin başlangıcını işaret eder. Koalisyonun ilk hâli homojen ve dışlayıcıyken, Katherine'in dâhil edilmesiyle birlikte rehber koalisyonun bileşimi sembolik ve işlevsel olarak dönüşmeye başlar.
3. Vizyon ve Strateji Geliştirmek Arzu edilen geleceğin imgeleştirilmesi ve buna giden yolun tanımlanması.	Harrison'ın yörünge vizyonu konuşması (yakl. 00:31:40 - 00:34:15)	Harrison ekibe verdiği brifingde, hedefi açık biçimde ortaya koyar: "Bir Amerikalıyı yörüngeye sokmalı ve onu güvenle eve döndürmeliyiz. Diğer her şey ikincildir." Bu cümle Kotter'ın (1996) "hayal edilebilir, arzu edilebilir, odaklı ve iletililebilir" vizyon ölçütlerini karşılamaktadır. Strateji ise tahta üzerine yazılan denklemler, yörünge hesaplamaları ve görev safhalarının görselleştirilmesiyle somutlaşır.
4. Değişim Vizyonunu İletmek Vizyonun çok kanallı, tekrarlı ve davranışsal örneklere dayalı biçimde aktarılması.	Karatahta brifingleri ve günlük takım toplantıları (yakl. 00:46:00 - 00:48:30)	Filmin orta bölümünde, Harrison'ın ekipler arası toplantılarda hedefi sürekli yeniden hatırlattığı, görev tahtasındaki sayaçları ("Days to Launch") günlük olarak güncellediği gösterilir. Bu sayaçlar, vizyonun mekânsal ve sembolik bir göstergesidir. Vizyon yalnızca sözlü olarak değil, fiziksel mekânın düzenlenmesi yoluyla da iletilmektedir.
5. Çalışanları Geniş Tabanlı Eyleme Yetkilendirmek Değişimin önündeki yapısal ve sembolik engellerin kaldırılması.	"Zenci Bayanlar Tuvaleti" tabelasının kırılması (yakl. 01:18:40 - 01:21:30)	Harrison, Katherine'in 800 metre uzaktaki tuvalete gidip gelmek zorunda kalmasının ekibin verimliliğini düşürdüğünü öğrenince, bir levyeyle "Colored Ladies Room" tabelasını söker ve şu mealde konuşur: "Burada artık zenciler ayrı tuvaletler yok. Beyaz tuvaletler yok. Tuvalet var. Hangisine isterseniz gidin... NASA'da hepimizin idrarı aynı renk." Bu sahne, Kotter'ın (1996) "yapısal engellerin kaldırılması" ve sembolik liderlik kavramlarının ders niteliğinde bir temsildir. Tabela, kurumsallaşmış ayrımcılığın fiziksel bir göstergesidir; sökümler eylemi ise hem somut bir politika değişikliği hem de güçlü bir sembolik iletişimdir.
6. Kısa Vadeli Kazanımlar Üretmek Görünür, ölçülebilir ve değişimle ilişkilendirilebilir başarıların sahnelenmesi.	Mary Jackson'ın mahkeme kazanımı (yakl. 01:08:00 - 01:11:15) Dorothy'nin IBM 7090'ı çalıştırması (yakl. 01:25:30 - 01:28:45)	İki paralel kazanım göze çarpar: Mary, hâkimden yalnızca beyazların kabul edildiği bir lisede gece eğitimi alma izni almayı başarır; Dorothy ise FORTRAN'ı öğrenerek IBM 7090 ana bilgisayarını çalıştıran ilk kişi olur. Her iki kazanım da küçük ölçeklidir ancak değişim koalisyonuna güvenilirlik kazandırmakta ve şüpheleri ikna etmektedir. Kotter'ın (1996) ifade ettiği gibi, bu kazanımlar "değişimin işe yaradığının kanıtı" olarak işlev görür.

7. Kazanımları Pekiştirip Daha Fazla Değişim Üretmek İlk başarıların kaldracı olarak kullanılması; daha derin yapısal dönüşümlere geçilmesi.	Dorothy'nin ekibinin tamamen IBM bölümüne aktarılması (yakl. 01:34:20 - 01:37:00)	Dorothy, IBM'i tek başına çalıştırmakla kalmaz; Batı Bilgisayar Birimi'ndeki tüm Afrikalı-Amerikalı kadın matematikçilerin programcı olarak yeni IBM bölümüne aktarılmasını sağlar ve resmen "süpervizör" unvanını alır. Bu sahne, bireysel bir kazanımın (Dorothy'nin IBM'i çalıştırması) kurumsal yapıyı yeniden tasarlayan bir dönüşüme (yeni bir bölüm, yeni unvan, yeni iş tanımları) genişletildiğini gösterir. Kotter'ın (1996) terimleriyle, "kazanımlar pekiştirilmiş ve daha fazla değişim üretilmiştir."
8. Yeni Yaklaşımları Kültüre Yerleştirmek Yeni davranış ve değerlerin örgüt kültürünün yazılı olmayan kurallarına nüfuz etmesi.	John Glenn'in Katherine'i adıyla istemesi ve Friendship 7 fırlatması (yakl. 01:55:00 - 02:01:30)	Yörünge uçuşundan hemen önce John Glenn, IBM'in hesapladığı yörünge sayılarına güvenmediğini ifade ederek " <i>O kız sayıları yeniden çalışsın. Eğer o tamam derse, ben hazırım</i> " demektir. Bu sahne, Katherine'in (ve onun temsil ettiği yeni iş yapma biçiminin) artık örgütün üst düzey paydaşlarınca kurumsal güvenilirliğin teyit kaynağı olarak kabul edildiğini gösterir. Filmin kapanış metinleri ise Katherine Johnson'ın 33 yıl daha NASA'da görev yaptığını, Apollo 11 ay görevinin yörüngesini hesapladığını ve 2015'te Başkanlık Özgürlük Madalyası ile onurlandırıldığını aktararak değişimin kuşaklar arası kalıcılığını belgeler.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, Kotter'ın sekiz adımının her biri için filmde en az bir temsil edici sahne tespit edilebilmiştir. Bazı sahnelerin aynı anda birden fazla değişim adımını temsil ettiği görülmüş, bu durum adımlar arasındaki sınırların uygulamada her zaman net olmadığını düşündürmüştür. Aşağıda her adıma ilişkin ek yorumlar sunulmaktadır.

- **Aciliyet Duygusu:** Filmde aciliyet duygusu, klasik Kotter okumasında olduğu gibi içsel bir performans krizinden değil, dışsal bir jeopolitik tehditten —*Soğuk Savaş ve uzay yarışı*— beslenmektedir. Bu durum, dış çevre baskısının iç motivasyona dönüştürülmesinin etkili bir örneğidir.
- **Rehber Koalisyon:** Koalisyonun başlangıçta dar, homojen ve dışlayıcı yapısı, hikâye boyunca yetkinlik temelli bir mantıkla genişlemektedir. Harrison'ın liderliği, Kotter'ın (1996) "yetki" ve "uzmanlık" boyutlarına ek olarak, sembolik açıklığı (*sembolik koalisyon kurma*) ön plana çıkarmaktadır.
- **Vizyon:** "*Bir Amerikalıyı yörüngeye sokup güvenle döndürmek*" şeklindeki vizyon ifadesi, basitliği, ölçülebilirliği ve duygusal yankısı bakımından örnek bir vizyon cümlesi niteliğindedir. Filmin anlatısı bu cümle etrafında örgütlenmektedir.
- **Vizyonun İletimi:** Harrison'ın brifingleri, karatahta hesaplamaları ve sayaç levhası, vizyonun sözel olduğu kadar mekânsal ve görsel bir biçimde de aktarıldığını göstermektedir. Bu, Kotter ve Cohen'in (2002) "*görmek – hissetmek - değiştirmek*" sırasına uyan bir iletişim stratejisidir.
- **Yetkilendirme:** Tabela kırma sahnesi, akademik yazında çokça incelenen "*sembolik liderlik*" pratiklerinin (Bolman ve Deal, 2017) sinemasal bir karşılığı olarak okunabilir. Maddi bir engelin (*uzaklık, zaman kaybı*) ortadan kaldırılması ile sembolik bir engelin (*ırksal ayrımcılık*) eş zamanlı çözümü, yetkilendirmenin çok katmanlı doğasını ortaya koymaktadır.
- **Kısa Vadeli Kazanımlar:** Mary'nin mahkeme kazanımı ve Dorothy'nin IBM başarısı, paralel anlatım tekniğiyle aynı zaman diliminde gösterilmektedir. Bu paralellik, kazanımların yalnızca tek bir kahraman tarafından değil, dağıtık biçimde üretildiği mesajını verir.
- **Kazanımların Pekiştirilmesi:** Dorothy'nin tek başına IBM çalıştırmaktan tüm ekibini IBM bölümüne taşımaya geçişi, Kotter'ın "*kazanımları kullanarak daha fazla değişim üretme*" adımının çarpıcı bir örneğidir. Bu kapsamda bireysel başarı, bir kurumsal yapı dönüşümüne tahvil edilmiştir.
- **Kültüre Yerleştirme:** John Glenn'in Katherine'e duyduğu güven ve filmin kapanışında verilen kuşaklar arası başarı kayıtları, değişimin Schein'in (2010) tanımıyla örgüt kültürünün "*temel varsayımlar*" katmanına ulaştığını göstermektedir.

Hidden Figures filminde temsil edilen örgütsel dönüşüm sürecinin Kotter'ın Sekiz Adımlı Değişim Modeli ile büyük ölçüde uyum gösterdiği görülmektedir. Bulgular, değişim sürecinin doğrusal ve keskin sınırlarla ilerlemediğini, bazı aşamaların eş zamanlı ve birbirini besleyen biçimde ortaya çıktığını göstermektedir. Filmde yer alan liderlik uygulamaları, sembolik eylemler, kısa vadeli başarılar ve kültürel dönüşüm örnekleri, Kotter'ın modelinin karmaşık örgütsel değişim süreçlerini açıklamada da işlevsel bir araç sunduğunu düşündürmektedir. Bu bulgular doğrultusunda Hidden Figures filminde yansıtılan örgütsel dönüşüm sürecinin Kotter'ın değişim

modeli kapsamında nasıl anlamlandırılabilceği, bir sonraki bölümde sonuç ve tartışma çerçevesinde ele alınmaktadır.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın bulguları, Hidden Figures filminin Kotter'ın (1996) sekiz adımlı modeli için adeta bir ders niteliğinde sinematik bir vaka oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular birkaç açıdan tartışılmaya değerdir. İlk olarak, filmin gerçek tarihsel olaylara dayanması, Kotter modelinin yalnızca varsayımsal değil, somut bir örgütsel dönüşümü açıklamada da işlevsel olduğunu göstermektedir. NASA'nın 1958'de kuruluş 1969'da insanlı Ay görevini gerçekleştirmesi, kurumsal tarihçilerin uzun süredir başarılı bir teknolojik değişim örneği olarak vurguladıkları bir vakadır (Logsdon, 2010; McCurdy, 1993). Bu çalışmanın katkısı, söz konusu dönüşümün popüler bir sinematik anlatım üzerinden Kotter'ın çerçevesiyle eşleştirilebileceğini sistematik biçimde göstermektedir. İkinci olarak, bulgular Kotter modelinin teknik dönüşümün yanı sıra ırk ve toplumsal cinsiyet eksenli kurumsal değişim süreçlerini de açıklamada işlevsel olduğunu göstermektedir. Geleneksel yönetim yazınında Kotter'ın modeli daha çok kurumsal yeniden yapılanma, dijital dönüşüm veya birleşme-satın alma süreçlerini açıklamada kullanılmıştır (Appelbaum vd., 2012; Pollack ve Pollack, 2015). Buna karşın Hidden Figures, modelin eşitlik temelli kurumsal dönüşümleri de aydınlatabileceğini düşündürmektedir. Özellikle 5. adım (yetkilendirme), yalnızca süreçsel engellerin değil, sembolik-kültürel engellerin de kaldırılmasını gerektirebilmektedir. Bu bulgu, *çeşitlilik – eşitlik - içerme (DEI)* odaklı dönüşüm programlarının kuramsallaştırılması için verimli bir zemin sunmaktadır (Roberson, 2019).

Kotter'ın modeline yönelik eleştirilerle de etkileşim içinde okunabilir. Appelbaum vd. (2012) ve Burnes (2004), modelin doğrusal sıralı yapısının uygulamada tam karşılığını bulmadığını, adımların sıklıkla iç içe geçtiğini ifade etmektedir. Hidden Figures'da da kazanımlar (6. adım) ile pekiştirme (7. adım) zaman zaman eş zamanlı yürütülmekte; vizyonun iletilmesi (4. adım) ile yetkilendirme (5. adım) arasında belirgin bir kronolojik sınır bulunmamaktadır. Bu nedenle modelin uygulamada daha esnek biçimde değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu noktada, Al Harrison'ın sergilediği liderlik davranışları dönüşümcü liderlik paradigmasıyla da açıklanabilir. Harrison'ın ekibi ortak bir vizyon etrafında birleştirmesi, çalışanları yetkilendirmesi ve kurumsal engelleri sembolik eylemlerle kaldırması, Bass'ın (1985) dönüşümcü liderliğin "*idealize edilmiş etki*", "*ilham verici motivasyon*" ve "*entelektüel uyarım*" boyutlarıyla örtüşmektedir. Sembolik liderliğin önemine ilişkin bulgu, Bolman ve Deal'ın (2017) dört çerçeve modelindeki sembolik çerçeve ile Kotter'ın işlemsel modelinin örtüşürülebileceğini düşündürmektedir. Tabela kırma sahnesi, Kotter literatüründe çoğunlukla yapısal engellerin kaldırılması olarak operasyonelleştirilen 5. adımın, sembolik bir dile aktarıldığında ne denli güçlü bir örgütsel anlam üretebileceğini göstermektedir. Bu, değişim liderlerine yalnızca politika değişiklikleri değil, sembolik eylemler de planlamaları gerektiğine ilişkin önemli bir pratik içerimdir.

Çalışma, sinema filmlerinin yönetim eğitimi ve örgütsel araştırma için zengin birer kaynak olduğu yönündeki yazına (Bumpus, 2005; Champoux, 1999) katkı sunmaktadır. Türkçe yönetim yazınında film tabanlı doküman analizi örnekleri görece sınırlı sayıdadır. Bu çalışma, söz konusu yöntemsel yaklaşımın sistematik biçimde nasıl uygulanabileceğine dair bir model sunmaktadır. Bununla birlikte, bulguların yorumlanmasında bazı sınırlamalar gözetilmelidir. Hidden Figures gerçek olaylardan esinlenmekle birlikte, sinematik bir kurgudur. Bazı karakterler birleştirilmiş (*Al Harrison karakteri tarihsel olarak birden fazla NASA yöneticisinin bileşkesi olarak yaratılmıştır*), bazı olaylar dramatize edilmiştir (Shetterly, 2016). Bu nedenle bulgular, NASA'nın gerçek dönüşüm süreciyle birebir eşleştirilmemeli, filmin sunduğu dönüşüm anlatısının analizi olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, Hidden Figures (2016) filmini Kotter'ın (1996) sekiz adımlı değişim modeli çerçevesinde doküman analizi tekniğiyle incelemiştir. Filmde sekiz adımın her birine karşılık gelen temsil edici sahnelerin tespit edilebildiğini ortaya koymuştur. Bulgular, Kotter modelinin teknik dönüşümün ötesinde, ırk ve toplumsal cinsiyet temelli kurumsal değişim süreçlerini açıklamada da işlevsel olduğunu göstermektedir.

Yöneticilere yönelik öneriler;

- Değişim girişimleri planlanırken sadece yapısal müdahaleler değil, sembolik liderlik edimleri de düşünülmelidir. Harrison'ın tabela kırma sahnesinde olduğu gibi, küçük ölçekli ancak yüksek görünürlüklü sembolik eylemler örgütsel anlam üretiminde belirleyici olabilir.

- Rehber koalisyonların bileşimi, hiyerarşik konumdan çok yetkinlik temelli oluşturulmalıdır. Marjinal konumdaki yüksek yetkinlikli çalışanların koalisyona dâhil edilmesi hem performans hem de kurumsal meşruiyet açısından kazanım üretir.
- Filmde Mary, Dorothy ve Katherine'in farklı alanlarda elde ettiği başarılar, değişim sürecinin yalnızca üst yönetimle sınırlı olmadığını göstermektedir. Filmde Mary, Dorothy ve Katherine'in paralel kazanımları, dağıtık liderlik anlayışının bir örneğini sunmaktadır.
- Vizyonun iletimi yalnızca sözel değil, mekânsal-görsel araçlarla (*panolar, sayaçlar, görselleştirilmiş hedef tabloları*) da desteklenmelidir.

Gelecek araştırmalara yönelik öneriler;

- Aynı yöntem, farklı sinematik vakalara (*örneğin Moneyball, The Founder, Erin Brockovich*) uygulanarak Kotter modelinin sektörler arası genellenebilirliği test edilebilir.
- Karşılaştırmalı analizlerle, başarılı ve başarısız değişim filmleri arasındaki farklar Kotter çerçevesiyle ortaya konabilir.
- Türk sinemasında örgütsel değişim temalı filmlerin Kotter modeliyle analizi, yerel bir literatür birikiminin oluşmasına katkı sunabilir.
- Kotter modelinin DEI-odaklı (*çeşitlilik, eşitlik, içermeye*) değişim süreçlerine uygulanması hem kuramsal hem de uygulamaya yönelik verimli bir araştırma gündemi sunmaktadır.

Sonuç olarak Hidden Figures, örgütsel değişim öğretimi ve araştırması için kullanışlı bir sinematik vaka oluşturmaktadır. Filmin değeri yalnızca tarihsel önemiyle değil, Kotter'in modeli gibi temel çerçeveleri somutlaştıran zengin görsel-işitsel dokusuyla da ilişkilidir. Bu tür kültürel artefaktların sistematik akademik analizi, yönetim biliminin hem kuramsal derinliğine hem de uygulamaya dönük etkililiğine katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayın kuruluşuna yayınlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKLAR

- AL OWAD, Ali, YADAV, Neeraj, KUMAR, Vimal, SWARNAKAR, Vikas, JAYAKRISHNA, Kandasamy, HARIDY, Salah ve YADAV, Vishwas (2025), “*Integrated Lean Six Sigma and Kotter Change Management Framework for Emergency Healthcare Services in Saudi Arabia*”, **Benchmarking: An International Journal**, S.32(1), ss.299-331, <https://doi.org/10.1108/BIJ-05-2023-0335>
- APPELBAUM, Steven H., HABASHY, Sally, MALO, Jean-Luc ve SHAFIQ, Hisham (2012), “*Back to the Future: Revisiting Kotter's 1996 Change Model*”, **Journal of Management Development**, S.31(8), ss.764-782, <https://doi.org/10.1108/02621711211253231>
- ATA, A. Çiğdem (2024), “*Liderlik ve Sinema*”, **Liderlik Dinamikleri Üzerine Araştırmalar I** (Ed. Gökmen Durmuş), Özgür Yayınları, Gaziantep, ss.151-168, <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub526.c2240>
- BASS, Bernard M. (1985), **Leadership and Performance Beyond Expectations**, FreePress, New York.
- BEER, Michael ve NOHIRA, Nitin (2000), “*Cracking the Code of Change*”, **Harvard Business Review**, S.78(3), ss.133-141.
- BOLMAN, Lee G. ve DEAL, Terrence E. (2017), **Reframing Organizations: Artistry, Choice, and Leadership**, Jossey-Bass Publishing, San Francisco, 6. Edition.
- BOWEN, Glenn A. (2009), “*Document Analysis as a Qualitative Research Method*”, **Qualitative Research Journal**, S.9(2), ss.27-40, <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- BUMPUS, Minnette A. (2005), “*Using Motion Pictures to Teach Management: Refocusing the Camera Lens through the Infusion Approach to Diversity*”, **Journal of Management Education**, S.29(6), ss.792-815.
- BURNES, Bernard (2004), **Managing Change: A Strategic Approach to Organisational Dynamics**, Prentice Hall Publishing, New Jersey, 4. Edition.
- CHAMPOUX, Joseph E. (1999), “*Film as a Teaching Resource*”, **Journal of Management Inquiry**, S.8(2), ss.206-217, <https://doi.org/10.1177/105649269982016>
- CONNOLLY, Kevin, WOLFGRAM, Laura ve SANTOS, Judis (2012), “*Steps to Leading Change*”, **Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board**, S.2274(1), ss.15-22.
- CRESWELL, John W. ve POTTH, Cherly N. (2013), **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches**, Sage Publishing, California, 3. Edition.
- ESER, Gül (2017), “*Değişim Yönetimi Uygulamalarında Başarı Faktörlerinin Belirlenmesi ve Uygulamaya Yönelik Bir Model Önerisi*”, **Business and Economics Research Journal**, S.8(4), ss.815-834.
- FREEBURG, Darin (2020), “*An Information-Based Approach to Organizational Change Management*”, **VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems**, S.50(4), ss.653-668, <https://doi.org/10.1108/vjikms-06-2019-0097>
- HECHANOVA, Ma Regina M., CARINGAL-GO, Jaimee Felice ve MAGSAYSAY, Jowett F. (2018), “*Implicit Change Leadership, Change Management, and Affective Commitment to Change*”, **Leadership & Organization Development Journal**, S.39(7), ss.914-925, <https://doi.org/10.1108/LODJ-01-2018-0013>
- KOTTER, John P. (1995), “*Leading Change: Why Transformation Efforts Fail*”, **Harvard Business Review**, S.73(2), ss.59-67.
- KOTTER, John P. (1996), **Leading Change**, Harvard Business School Press, Massachusetts.
- KOTTER, John P. ve COHEN, Dan (2002), **The Heart of Change: Real-Life Stories of How People Change Their Organizations**, Harvard Business School Press.
- KOTTER, John P. ve COHEN, Dan (2014), **Change Leadership: The Kotter Collection (5 Books)**, Harvard Business Review Press, Massachusetts.
- KOTTER, John P., KIM, W. Chan ve MAUBORGNE, Renee A. (2022), **HBR's 10 Must Reads on Change Management** (Ed. John P. Kotter), Harvard Business Press, Massachusetts.

- KRIPPENDORFF, Klaus (2004), **Content Analysis: An Introduction to its Methodology**, Sage Publishing, California, 2. Edition.
- LEWIN, Kurt (1947), “*Frontiers in Group Dynamics*”, **Human Relations**, S.1, ss.5-41, <http://dx.doi.org/10.1177/001872674700100103>
- LINCOLN, Yvonna S. ve GUBA, Egon G. (1985), **Naturalistic Inquiry**, Sage Publishing, California.
- LOGSDON, John M. (2010), **John F. Kennedy and the Race to the Moon**, Palgrave MacMillan Press, London.
- McCURDY, Howard E. (1993), **Inside NASA: High Technology and Organizational Change in the U.S. Space Program**, Johns Hopkins University Press, Maryland.
- MELFI, Theodore (Yönetmen) (2016), “*Hidden Figures*”, **Film**, Fox 2000 Pictures.
- MERRIAM, Sharan B. (2009), **Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation**, Jossey-Bass Publishing, California.
- MILES, Matthew B. ve HUBERMAN, A. Michael (1994), **Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook**, Sage Publishing, California, 2. Edition.
- NAEEM, Muhammad (2020), “*Understanding the Role of Social Media in Organizational Change Implementation*”, **Management Research Review**, S.43(9), ss.1097-1116, <https://doi.org/10.1108/mrr-07-2019-0336>
- PATTON, Michael Quinn (2002), **Qualitative Research and Evaluation Methods**, Sage Publishing, California, 3. Edition.
- POLLACK, Julien ve POLLACK, Rachel (2015), “*Using Kotter's Eight Stage Process to Manage an Organisational Change Program: Presentation and Practice*”, **Systemic Practice and Action Research**, S.28(1), ss.51-66, <https://doi.org/10.1007/s11213-014-9317-0>
- RAMOS, A. Uribe (2020), “*Efecto del Modelo de John P. Kotter Como Medio Para Gestionar el Cambio Continuo de las Organizaciones, Atendiendo los Principales Conflictos Derivados de una mala Organización Empresarial*”, **GESPYE Gestión Pública y Empresarial**, S.5, ss.9-27, <https://doi.org/10.32870/gespye.vi5.29>
- ROBERSON, Quinetta M. (2019), “*Diversity in the Workplace: A Review, Synthesis, and Future Research Agenda*”, **Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior**, S.6, ss.69-88.
- SCHEIN, Edgar H. (2010), **Organizational Culture and Leadership**, Jossey-Bass Publishing, San Francisco, 4. Edition.
- SCHERLE, Tina, BOTZENHARDT, Florian ve PATZMANN, Jens U. (2014), “*The Connection Between Change Management and Internal Branding: Analysis of the Compatibility of Internal Branding and John Kotter's 8-Step Change Process for Change*”, **Markenbrand**, S.3(2014), ss.36-45.
- SHETTERLY, Margot Lee (2016), **Hidden Figures: The American Dream and the Untold Story of the Black Women Mathematicians Who Helped win the Space Race**, William Morrow Publishing, New York.
- STAKE, Robert E. (1995), **The Art of Case Study Research**, Sage Publishing, California.
- WALSHAM, Geoff (1995), “*Interpretive Case Studies in IS Research: Nature and Method*”, **European Journal of Information Systems**, S.4(2), ss.74-81.
- WENTWORTH, Diana Keyser, BEHSON, Scott J. ve KELLEY, Catherine L. (2020), “*Implementing a New Student Evaluation of Teaching System Using the Kotter Change Model*”, **Studies in Higher Education**, S.45(3), ss.511-523, <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1544234>
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2018), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 11. Baskı.
- YIN, Robert K. (2018), **Case Study Research and Applications: Design and Methods**, Sage Publishing, California, 6. Edition.
- ZENGİN, Şakir ve BEKMEZCİ, Mustafa (2021), “*İşletmelerde Değişim Yönetimi ve İnovasyon*”, **Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi**, S.8(15), ss.10-28, <https://doi.org/10.54709/iisbf.974183>

Political Consciousness and Youth: Political Participation Tendencies of New Generations

Siyasal Bilinç ve Gençlik: Yeni Nesillerin Siyasal Katılım Eğilimleri

Ruqiyya NAGHIYEVA

PhD., Baku State University,

naghiyeva95@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-8717-9263>

Makale Başvuru Tarihi: 23.12.2025

Makale Kabul Tarihi: 23.06.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ABSTRACT

The study examines the transformation of political consciousness in the postmodern era within the context of media and identity politics. Unlike the universal ideologies of modernism, postmodernism gives rise to new forms of political consciousness grounded in personal experience and fragmented identities. The rise of identity politics, feminist and postcolonial movements, and the politicization of gender and cultural differences are presented as core components of this transformation. These changes are theoretically framed through the perspectives of postmodern thinkers such as Foucault, Lyotard, and Baudrillard. The article provides an in-depth analysis of the role of media-especially social media-in shaping political awareness. Generation Z's distinct information sources and aesthetically-driven political behavior, along with concepts like "clicktivism," are considered integral elements of this transformation. The Azerbaijani case is explored as a specific focal point. As a country emerging from post-Soviet modernism, Azerbaijan presents a compelling tension between national identity discourse and the digital cosmopolitanism of its youth in the transformation of political consciousness. In conclusion, the article demonstrates that postmodern political consciousness is characterized not only by the collapse of traditional structures but also by the emergence of new forms of expression and political participation.

Keywords:

Postmodernism,

Political
Consciousness,

Identity Politics,

Social Media,

Azerbaijan,

ÖZET

Bu çalışma siyasal bilincin postmodern dönemde medya ve kimlik siyaseti bağlamında geçirdiği dönüşümü incelemektedir. Modernizmin evrensel ideolojilerinden farklı olarak, postmodernizm kişisel deneyime ve parçalı kimliklere dayanan yeni siyasal bilinç biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kimlik siyaseti, feminist ve postkolonyal hareketlerin yükselişi ile toplumsal cinsiyet ve kültürel farklılıkların siyasallaşması bu dönüşümün temel bileşenleri olarak sunulmaktadır. Bu değişimler Foucault, Lyotard ve Baudrillard gibi postmodern düşünürlerin perspektifleri çerçevesinde teorik olarak ele alınmaktadır. Makale özellikle sosyal medya olmak üzere medyanın siyasal farkındalığın şekillenmesindeki rolüne dair derinlemesine bir analiz sunmaktadır. Z kuşağının kendine özgü bilgi kaynakları ve estetik yönü ağır basan siyasal davranışları ile "tıklamacılık" (clicktivism) gibi kavramlar, bu dönüşümün ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Azerbaycan örneği özel bir odak noktası olarak incelenmektedir. Post-Sovyet modernizminden çıkan bir ülke olarak Azerbaycan, siyasal bilincin dönüşümünde ulusal kimlik söylemi ile gençliğin dijital kozmopolitizmi arasında dikkat çekici bir gerilim sunmaktadır. Sonuç olarak, makale postmodern siyasal bilincin yalnızca geleneksel yapıların çöküşüyle değil, aynı zamanda yeni ifade biçimlerinin ve siyasal katılım modellerinin ortaya çıkışıyla karakterize edildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Postmodernizm,

Siyasal Bilinç,

Kimlik Siyaseti,

Sosyal Medya,

Azerbaycan,

Suggested Citation (Önerilen Alıntı): NAGHIYEVA, Ruqiyya (2026), "Political Consciousness and Youth: Political Participation Tendencies of New Generations", **Global Social Sciences Bulletin**, V.3(1), pp.48-57, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.005>

1. INTRODUCTION

The transition from modernism to postmodernism is understood as an intellectual, cultural, and technological transformation that fundamentally reshaped the ways in which individuals and societies relate to the world, as well as the mechanisms through which political consciousness is formed. In the modernist period, political ideologies grounded in universal conclusions, grand narratives, and collective projects were dominant. According to the prevailing belief of that era, human cognition could advance solely through science and rationality, while the development of societies was thought to be achievable through adherence to large-scale, comprehensive plans. However, the mass social movements of the 1960s–1970s, together with the increasing visibility of ethnic minorities, environmental activists, and other groups expressing their subjective experiences, placed universalist doctrines under considerable pressure. Postmodern theory offers a clear explanation for this process. Jean-François Lyotard’s critique of postmodernism—best known through the notion of “*the end of grand narratives*”—also questions the foundational sources of political legitimacy (Browning, 2000). Under conditions of globalization, the flexible production regime of global capitalism, the expansion of information technologies, and the transformation of the lifestyle of the new generation have contributed to the reconstruction of political consciousness around fragmented identities.

This fragmented reconstruction has directly impacted the participatory mechanisms that lie at the very core of democratic systems. Indeed, political participation forms the foundation of democratic thought and democratic politics. In its broadest sense, political participation refers to the attitudes, behaviors, or actions that real or legal persons and communities perform or abstain from in order to determine, influence, or change political decision-making mechanisms at the local, regional, national, and global levels. While the traditional modernist paradigm largely restricted political participation to macro-actions such as voting, party memberships, or operating within institutional hierarchies, the postmodern era has blurred these boundaries. Historically, political participation has functioned as an essential mechanism of democratic politics in terms of providing representation opportunities to various segments of society and establishing a certain balance and reconciliation within society (Çiçek, 2022:32). However, under postmodern conditions, this quest for macro-institutional balance has frequently been replaced by micro-level identity struggles, networked mobilization, and a conscious avoidance of institutional politics.

To understand such radical transformations in political consciousness and participatory patterns, one must analyze the foundational socialization mechanisms through which an individual links themselves to society. Every society is based on social ties that are established inside its own integrity-based realm. Within this realm, there are particular power dynamics, privileges, status differences, and labor divisions. People discover the cultural values embedded in the social structure and relational web of the hierarchical society in which they live. In other words, a person comes into that world having a clear sense of who they are; a provided and defined space is created for a person by their name, last name, gender, family, race, religion, nation, or class written on their identity (Çiçek, 2023:433).

Participatory democracy refers to “*ensuring that the public can consistently have a say in policies that concern them and can participate in politics in the broadest possible way through various channels.*” It also seeks to widen and intensify the participation of those of voting age in discussing public issues, forming public opinion, and taking part in decision-making (Yaman, 2018:137-138). Consequently, participatory democracy is “*a system based on social sovereignty rather than individual sovereignty*” (Üste, 2011:41). While participatory democracy serves such an important function, depoliticization (*which stands in direct opposition to it*) poses significant risks for the country’s future (Turan, 2023:881).

Socialization, therefore, describes the exact process of becoming a member of society and assuming a position while feeling the strain of one’s own identity, personality, and external factors. Although socialization is frequently formed by the given identity and the demands of the environment, the individual is not merely a passive recipient. A person can occasionally deviate from the position that has been allocated to him or her by actively seeking out a social role; thus, a person might adopt an identity or role that differs from the expectations and social roles that are placed upon him or her (Çiçek, 2023:433). Consequently, socialization describes a dialectical process by which society and individuals influence and change one another, and similarly, political socialization is the term used to describe how this process plays out in the political sphere (Çiçek, 2023:434). The technological and cultural fluidity introduced by the postmodern era has liberated this political socialization process from rigidly prescribed identities, allowing newer generations to develop fluid political consciousness through self-selected digital, micro-identities.

In this context, the aim of the article is to analyze the transformation of political consciousness in the postmodern era through the prism of the interaction between media and identity politics. An interdisciplinary approach has been employed in the study. Using contemporary perspectives from political theory, media sociology, and identity studies, an analytical assessment has been conducted, supported by empirical examples from various countries as well as the case of Azerbaijan. The article examines the multifaceted effects shaped by the development of media technologies, the intergenerational dynamics of identity politics, and factors such as diaspora, culture, and social media platforms on emerging forms of political participation.

The findings suggest that although young people often experience disillusionment with traditional political systems, they nevertheless demonstrate strong positions on issues such as social justice, environmental protection, and related concerns. To analyze the political participation tendencies of the younger generation, it is essential to refer both to theoretical concepts and real-world examples from the contemporary global environment. Accordingly, the purpose of this study is to examine the modern forms of political participation characteristic of new generations-particularly Generation Z and millennials-and the specific features of their political consciousness within an interactive and global context.

The research employs an analytical-descriptive approach, incorporating relevant theoretical frameworks (*political socialization, critical consciousness, non-institutional forms of participation, and digital activism*) and analyzing empirical cases from various countries. The article reviews youth activism ranging from France to Nepal and Brazil. It is among the first Azerbaijani-language studies to explain the transformation of postmodern political consciousness through empirical examples that take into account the comparative and locally specific features of both Western and non-Western societies.

2. THE RISE OF IDENTITY POLITICS

Identity politics is defined as a political approach that explains the articulation of political demands by individuals and social groups through identity markers such as ethnicity, religion, language, gender, sexual orientation, cultural affiliation, and similar characteristics rather than through class, ideology, or economic interests. This approach places at its center the struggles of social groups for visibility, recognition, representation, and equal access to rights, arguing that processes of political participation are shaped by diverse identity experiences. Particularly after the 1960s, with the rise of women's movements, ethnic identity movements, human rights struggles, and new social movements, identity politics became an important field of inquiry within political science literature. According to the identity politics perspective, political conflicts are not shaped solely by the distribution of economic resources; issues such as recognition, cultural visibility, belonging, and the acceptance of differences also constitute important determinants of political processes (Göle, 2017; Keyman, 2013; Yılmaz, 2023).

The rise of identity politics in the second half of the twentieth century fundamentally transformed the modes of struggle employed by various social groups. Feminist, anti-colonial, Black liberation, and queer movements shifted away from universalist class-based discourse and brought to the forefront the previously unarticulated problems of marginalized social strata. For instance, the civil rights movement that gained momentum in the United States and Europe from the 1960s onward challenged prevailing understandings of equality and citizenship; the women's liberation movement, with its slogan "*the personal is political*," reframed private experiences as political struggles; and the Stonewall uprising and subsequent AIDS activism exposed the limitations of heteronormative systems. At the same time, student movements in Europe emerged as another significant dynamic (Zariç ve Erdem, 2021). The students who rebelled against the established order in France, the United States, and other European countries during the 1960s also influenced student groups in Turkey. This indicates that postmodernist movements also had an impact in Turkey during the 1970–1980 period (Erdem, 2025b:237). These movements demonstrated that political conflicts extend beyond economic and class inequalities and encompass cultural, gender-based, and ethnic differences. By revealing the multiple ways in which power operates, they challenged dominant structures of authority (de Jong, 2017).

This approach, often associated with postmodern theory, manifested itself in three principal dimensions. First was the emphasis on the historically and socially constructed nature of identity. Philosophically, Foucault critiqued the notion of a sovereign, autonomous subject, arguing that human identity is shaped by regimes of knowledge, discursive practices, and disciplinary mechanisms. Second was the creation of counter-narratives that oppose dominant cultural frameworks. For example, the works of women writers and filmmakers repeatedly challenge patriarchal language and visual representation, while postcolonial perspectives proposed by non-European

intellectuals reconstruct colonial imaginaries. The third dimension is the claim that broad-based social solidarity is unattainable—a stance that highlights the tensions between politics and identity (Greer, 2014).

As a result of identity politics, analytical frameworks increasingly tend to categorize actors of political struggle into rigid identity-based groups. Within feminist movements, for instance, significant divisions emerged among liberal, radical, Marxist, postcolonial, and queer currents. This fragmentation has led some critics to argue that identity politics distracts from structural forms of violence and systemic class inequality. Others contend that such movements are essential, as grand universalist ideas often silence or marginalize minority groups. This debate remains relevant today: on one side stand left-populist approaches focused on broad social equality and universal rights, while on the other are perspectives prioritizing the recognition of diverse experiences and identities. In the postmodern era, politics is no longer organized around a single shared experience or unifying ideology but instead around a mosaic of multiple, intersecting identities (Alizada, 2021).

This fragmentation has a dual effect: on the one hand, it encourages individuals to participate in political processes through their personal narratives and lived experiences; on the other hand, it deepens societal divisions, complicating collective organization and coordinated action. However, the landscape also has positive dimensions: identity politics has created a broad platform for articulating long-neglected forms of social injustice and exclusion. As a result, various countries and international organizations have implemented substantial legislative reforms, such as gender quotas, anti-discrimination laws, and the legal recognition of cultural diversity. Thus, the transformation of political consciousness in the postmodern era is characterized not only by fragmentation but also by the emergence of new opportunities.

3. THE INFLUENCE OF MEDIA ON THE FORMATION OF POLITICAL CONSCIOUSNESS

Media is defined as the totality of communication tools and processes that enable the transmission of information, ideas, values, and symbols between individuals and society. In its traditional sense, media encompasses mass communication tools such as newspapers, radio, and television; however, with the development of digital technologies, it has evolved into a multi-layered structure that also includes internet-based platforms, social media networks, and online content production mechanisms. Beyond being merely a technical tool for transmitting information, media functions as an important mechanism of socialization that influences the ways individuals perceive social events, their political attitudes, and their processes of identity construction. For this reason, media performs decisive functions in the formation of public opinion, the shaping of political consciousness, and the direction of political participation behaviors. Particularly with the process of digitalization, media has produced an interactive public sphere in which individuals have become both consumers and producers of content; this development has significantly transformed the structure of political communication and political consciousness processes (Aziz, 2019; Babacan, 2022).

It is impossible to fully understand how political consciousness has transformed in postmodern society without considering the role of the media. In the later stages of modernism, television, radio, cinema, and print journalism created a broad flow of information within society. However, with the advent of the internet, smartphones, and social media platforms, the production and circulation of information have undergone fundamental change. Thinkers such as Mark Poster argue that electronic media have dissolved the boundaries between word, sound, and image, generating new modes of communication and novel forms of subjectivity. In many respects, these technologies have created opportunities for the expansion of democratic participation. On social media, individuals simultaneously function as consumers and producers of information; people can disseminate their views to wider audiences, while traditional media and state institutions have lost their monopoly over information control (Erdem, 2025a).

For example, during the “*Arab Spring*,” the coordination and organization of mass protests—spreading from Tunisia to Egypt, Syria, and beyond—became possible through platforms such as Facebook and Twitter. In the United States, the “*Black Lives Matter*” movement made extensive use of videos circulating on social media to expose police violence. Similarly, the #MeToo movement enabled thousands of women to publicly disclose experiences of sexual harassment and assault, breaking a long-standing silence. These cases illustrate that the digital environment is not merely a venue for information exchange but also a platform on which struggles for social justice are organized and through which individuals connect to form global-scale movements (Gethin and Pons, 2024).

On the other hand, the same technologies have given rise to the normalization of “*hyperreality*” and “*simulation*.” According to the French philosopher Jean Baudrillard, simulation represents a condition in which imitations of

reality become indistinguishable from reality itself. In other words, people increasingly engage not with reality per se but with its mediated representations—its “*simulacra*.” For instance, 24-hour news cycles, reality television, video games, and AI-generated virtual characters reshape society’s relationship with reality. Individuals evaluate events not as they occur, but as they are presented on platforms such as Instagram and TikTok. Phenomena such as hologram concerts and deepfake technologies further erode the boundaries between the real and the virtual, often rendering simulation more compelling and persuasive than actual events.

These developments have significant implications for the formation of political consciousness. First, the abundance of information and the market-driven presentation of media content divert public attention away from substantive issues. Many consumers believe they stay informed by watching short videos, yet remain unaware of context and background. Second, the algorithms governing social media platforms expose users primarily to content that aligns with their preexisting preferences. As a result, individuals become surrounded by information that reinforces their viewpoints, limiting exposure to alternative perspectives and trapping them in informational silos. This deepens societal divisions, obstructs dialogue, and facilitates the spread of conspiracy theories. Third, the proliferation of fake news and “*post-truth*” politics increasingly influences public opinion. Digital misinformation can manipulate electoral outcomes, target minority groups, and drive individuals toward radical ideologies (Umur, 2025).

Against the backdrop of these negative tendencies, developing critical media literacy has become essential. Academic institutions and civil society organizations have launched educational initiatives aimed at strengthening digital competencies. In several countries, schools teach children how to assess the reliability of information sources, verify claims through fact-checking, and recognize visual manipulation. Simultaneously, the ethical responsibilities of influencers and media organizations active on social platforms have become a subject of growing discussion. Consequently, in the postmodern era, the media has become a powerful instrument that can both enhance democratic participation and contribute to the commercialization and distortion of reality.

4. DIGITAL POLITICS AND NATIONAL IDENTITY IN THE CASE OF AZERBAIJAN

The transformation of political consciousness in the postmodern era is not confined to Western societies; under the influence of globalization, this process extends to non-Western contexts, including Azerbaijan. In the post-Soviet region, and particularly in countries such as Azerbaijan, these transformations occur within the interplay of the Soviet legacy and the influx of global media and capital. Following independence, the state ideology in Azerbaijan was primarily constructed around national identity and territorial integrity. For decades, the Nagorno-Karabakh conflict and international competition over energy resources shaped the political agenda. However, in the past decade, the widespread diffusion of the internet and social media—especially among urban youth—has facilitated the emergence and expression of multifaceted cultural and political identities.

In the early 2010s, platforms such as Facebook, YouTube, and Twitter became central channels for youth activism. Youth movements active between 2011 and 2013 organized calls to action on social networks around a variety of political and social demands. In this process, social media functioned both as a tool for rapid mobilization and as an independent platform for publicizing protests and disseminating information (Çiçek, 2024:70).

Identity politics within Azerbaijani society operates on both national and subnational levels, generating internal dynamics. On the one hand, after the victory in the Second Karabakh War, the discourse of national unity became more prominently promoted. This discourse emphasizes the strengthening of the nation-state, the commemoration of martyrs, and the idealization of war heroes. On the other hand, issues such as women’s rights, environmental challenges, and regional socioeconomic inequalities are increasingly articulated through social media. These topics have given rise to a new generation of bloggers, podcasts, and YouTube channels. Additionally, the information warfare conducted by regional and international actors is evident in Azerbaijan’s digital sphere. In the context of the information struggle with Armenia, both sides promote competing narratives across digital platforms, with Armenian sources often engaging in news manipulation. Under such conditions, the weakness of independent journalism and fact-checking institutions contributes to the further spread of misinformation. At the same time, diaspora organizations and international human rights groups use social media to support Azerbaijani communities and inform the global public about ongoing pressures.

Taken together, these factors highlight the localized specificities of how political consciousness is formed within digital environments in postmodern conditions. For the younger generation, the internet functions both as a means of self-expression and as a window to the wider world. Yet this window is not always open and unrestricted; it is shaped by constraints such as censorship, surveillance, and the influence of international actors. These dynamics

underscore the complexity of digital political socialization in contemporary Azerbaijan and reveal how global and local forces intersect in shaping youth political identity.

5. INTERGENERATIONAL DYNAMICS

In the postmodern era, identity politics is not limited to the struggles of specific social groups; it is also accompanied by growing political and ideological divergences between generations. In particular, members of Generation Z—those who have grown up immersed in digital environments from early childhood—approach politics differently from previous generations. For these young people, neither newspapers nor television serve as primary sources of information. Instead, they obtain news and interpretive frameworks through social networks, podcasts, memes, video games and gaming platforms (Elerian et al., 2024). Their identities are no longer defined solely by ethnic, gender, or class categories; rather, their preferred music genres, fashion styles, favorite game characters, and online behavioral patterns have also become markers of political orientation and worldview (Elerian vd., 2024). For example, the involvement of K-pop fandoms in campaigns against police violence in the United States or the participation of gaming communities in environmental protests demonstrates that cultural subcultures can also become bases for political mobilization.

These generational differences are clearly observable in Azerbaijan as well. For the generation shaped by the Soviet period, collectivist thinking, a paternalistic role of the state, and centralized media constituted normative frameworks. Many still rely primarily on television as their main source of information. In contrast, contemporary youth acquire knowledge and worldviews from the internet, online courses, foreign television series, and gaming platforms. In addition to Azerbaijani, they consume information in English and Turkish, resulting in more cosmopolitan perspectives. They exhibit heightened sensitivity toward issues such as gender equality, environmental sustainability, and personal freedoms. However, this cosmopolitan outlook can sometimes lead to intergenerational tensions within families: conservative parents may perceive their daughters' freedom of expression on social media as threatening, while younger individuals often regard their parents' attachment to national and traditional values as outdated or restrictive (Arnett, 2019).

A central concept within identity politics is “*intersectionality*,” a term introduced by American legal scholar Kimberlé Crenshaw. The core idea is that individuals do not experience discrimination along a single axis of identity. Rather, lived experience is shaped by the intersection of multiple identities—gender, race, class, sexual orientation, disability, and other factors. For instance, a woman who belongs to an ethnic minority and has a disability does not face discrimination solely as a woman but experiences multilayered marginalization resulting from the convergence of these three factors. This framework helps illustrate the complexity and multidimensionality of struggles for justice in the postmodern period, as social structures such as patriarchy, racism, and class privilege frequently intersect to shape people's lives (Afyonoğlu, 2020).

One notable development is that identity politics is now appropriated not only by social movements but also by corporations. This trend is often described as “*woke capitalism*.” Companies integrate social and political slogans into their marketing strategies to strengthen their public image and boost sales. For example, major technology corporations add the pride flag to their logos or publicly endorse “*Black Lives Matter*,” while prominent fashion brands launch campaigns promoting feminism. However, many activists criticize such initiatives for reducing political ideas to commercialized images and transforming them into commodities, arguing that the primary motive is profit rather than genuine commitment. On the other hand, such campaigns can draw attention to issues that might otherwise remain invisible. Consequently, there is ongoing debate regarding whether such practices offer meaningful social opportunities or pose risks of superficiality and co-optation.

Another critical dimension of the digital world involves surveillance and data collection. Social media platforms compile vast amounts of information about users, analyzing their political inclinations, preferences, consumer tendencies, and even psychological profiles. The well-known Cambridge Analytica scandal revealed the extent to which big data manipulation can shape electoral campaigns and influence voter behavior. Moreover, such surveillance is not conducted solely for commercial purposes. In many countries, including Azerbaijan, online activity is monitored, security agencies track digital communication, and legal measures are sometimes taken based on online expression. The term “*digital authoritarianism*” has emerged to describe this new mode of control, illustrating that while information flows are more open and accessible in postmodern media, states and large corporations have simultaneously acquired stronger capacities for oversight and influence (Geneva Centre for Security Policy, 2023).

In addition, new terms such as “*clicktivism*” and “*slacktivism*” have been introduced to describe emerging forms of political participation in the digital age. These refer to activities conducted primarily online that require minimal physical involvement—for example, signing digital petitions, sharing hashtags, or changing profile photos in response to political events. Some critics regard these actions as passive and ineffective, arguing that they do not lead to tangible political change. Others contend that such digital practices play an important role in shaping public consciousness, drawing attention to issues, and influencing social agendas. Local campaigns such as #JusticeForJamala or #İrəliAzerbaijan have mobilized thousands of users in a short period of time. Although these campaigns may not always translate into street-level activism, their symbolic and awareness-raising impact is nonetheless significant. Thus, digital activism functions both as a preliminary stage for real-world political change and as an expression of the increasing aestheticization of politics in the postmodern era.

Looking to the international context further clarifies these trends. The COVID-19 pandemic, which swept across the world in 2020, radically altered daily life and compelled nearly all social interactions to shift online. Remote work and education, restrictions on public gatherings, and limits on social contact led individuals to rely heavily on the internet for both entertainment and protest. During this period, protests against police violence in the United States gained widespread digital support. In China and Iran, individuals shared political discontent online in more covert forms due to restrictions on physical demonstrations. In Azerbaijan, similar patterns emerged: unemployed citizens expressed frustrations regarding social assistance, and problems with online education became widely discussed across social networks.

These developments reaffirmed that in the postmodern era, social media functions not merely as a tool for information dissemination but as a powerful social force permeating all areas of life—from politics and education to public dissent and everyday communication. The pandemic underscored the scale and transformative potential of this digital influence.

The role of diasporas constitutes another crucial yet often overlooked element in the formation of political consciousness in the postmodern period. For hundreds of thousands of Azerbaijanis living in cities such as Toronto, Berlin, and Moscow, platforms like Facebook, WhatsApp, Telegram, and YouTube serve as tools for maintaining ties with the homeland and connecting diaspora communities. They discuss war developments, cultural events, and political initiatives online; organize rallies through digital calls to action; and address petitions to foreign governments. Such transnational activism illustrates that identity in the postmodern era is multilayered rather than singular. Azerbaijanis living abroad preserve their attachment to national identity while simultaneously absorbing the legal norms, political values, and cultural practices of their host countries. Feminist groups, environmental activists, and other ideologically oriented diaspora communities often collaborate with counterparts in Azerbaijan, sharing experiences and exchanging ideas. These interactions contribute to the circulation of new concepts and the strengthening of ideological debates.

At the same time, art and popular culture play an increasingly significant role in shaping political consciousness in the postmodern era. Music, cinema, literature, and visual art are not merely forms of entertainment but serve as platforms through which individuals express political positions and communicate messages to society. In recent years, young Azerbaijani musicians producing rap and hip-hop have openly addressed major social issues, and these genres have become especially popular among youth as tools of both resistance and personal expression.

Moreover, street art—including graffiti and installation work—is used to disseminate social and political messages in public spaces. Theatre performances and independent films frequently address taboo subjects such as gender stereotypes, war-related psychological trauma, familial tensions, and social pressures. When circulated on social media, these modes of expression reach wider audiences and shape public opinion. Thus, culture and popular art occupy an important place in the formation of postmodern political consciousness, enabling the amplification of diverse voices and facilitating their diffusion across different layers of society.

6. YOUTH POLITICAL ENGAGEMENT AND EMERGING TRENDS IN THE DIGITAL AGE

In the era of the internet and social media, the nature of youth political participation has changed significantly. Digital platforms not only provide avenues for young people to express their political positions, but also enable them to connect with like-minded individuals and to build transnational movements. Platforms such as Instagram, X (*formerly Twitter*), and TikTok have become spaces where youth freely articulate opinions and launch political campaigns. Through hashtags, tags, and direct-messaging functions, young people rapidly establish connections and coordinate collective actions. In recent years, the “*Fridays for Future*” climate strike movement and anti-

racism protests such as “*Black Lives Matter*” have gained global momentum largely due to the expanding political activism of youth on social media.

In other words, a movement that begins in virtual space can mobilize tens of thousands of young people in the physical world within a short period of time. There are concrete examples demonstrating that social media constitutes a powerful mechanism for amplifying youth voices. For example, in Nepal in 2020, a 29-year-old activist used social networks to protest the government’s public health policies during the COVID-19 pandemic, leading thousands of young people to participate in peaceful demonstrations in Kathmandu and other major cities. This case illustrated that an initiative launched online can trigger real political change: as a result of public pressure from young people, the Nepalese government revised several pandemic-related measures. Similarly, in South Korea, K-pop fans organized online campaigns opposing the construction of a coal-powered plant near the popular Haeundae Beach, ultimately contributing to a reconsideration of the project. In several Arab countries, football fan groups (ultras) emerged as unexpected political actors, playing a key role in protests against authoritarian regimes during the Arab Spring (Browning, 2000).

These examples demonstrate that even in the absence of traditional political identities such as party membership or formal leadership roles, young people can organize under various social groupings and exert significant political influence. Another important feature of digital activism is its inclusivity and speed of communication. Social networks transcend geographical borders, enabling international solidarity among youth. For instance, young people across different countries use Instagram and X to create pages and groups dedicated to climate change, facilitating the exchange of strategies, experiences, and advice. Digital platforms also help bring long-neglected issues—such as gender discrimination, minority rights, and police brutality—into mainstream public debate, making them trending topics through youth-driven efforts.

In this regard, digital activism illustrates how youth indirectly shape the political agenda. Even traditional media outlets are sometimes compelled to respond to public sentiment generated by youth on social networks. Nevertheless, digital political participation is not without criticism. Some scholars argue that online activism often does not progress beyond “*slacktivism*”—a term used to describe minimal-effort political engagement. This refers to situations in which individuals limit their activism to sharing hashtags or signing online petitions, without engaging in concrete action in the offline world. For instance, creating a protest group on Facebook or posting a statement on Twitter may be perceived as meaningful engagement, although no tangible political activity occurs beyond the online domain (Alizada, 2021).

Social media also carries risks, such as the spread of disinformation and the amplification of hate speech. Therefore, when assessing the effectiveness of digital activism, commentators often emphasize that online mobilization should be complemented by practical measures in the real world. Nevertheless, as demonstrated by the Nepal case, online mobilization can indeed lead to concrete outcomes, as digital engagement can be transformed into demands for real-world political change.

7. CONCLUSION

The transformation of political consciousness in the postmodern era is not merely a theoretical shift but a multifaceted process that extends across all dimensions of everyday life—from information consumption and identity formation to political participation and cultural modes of expression. This period is characterized by an understanding of the individual as a subject who articulates political positions not only through grand ideologies but also through personal experiences, visual symbols, cultural choices, and digital presence. The analyses presented in this article demonstrate that political consciousness in the postmodern condition must be evaluated through both the lens of fragmentation and the emergence of new opportunities. In this regard, several key conclusions can be drawn;

- The rise of identity politics has moved to the center of political consciousness in the postmodern era, replacing universalist class-based discourses with experience-oriented demands of diverse social groups.
- The development of media and information technologies, particularly social media, has reshaped forms of political participation—facilitating the coordination of global movements while simultaneously weakening the connection to reality through the spread of misinformation and the phenomenon of hyperreality.

- In the case of Azerbaijan, digital political activism has generated tensions between dominant national identity narratives and the more individualistic, cosmopolitan aspirations of the younger generation, producing a context-specific transformation shaped by the post-Soviet environment.
- Intergenerational differences play a significant role in the formation of political consciousness: while the younger generation adopts social media and cultural symbols as tools of political expression, older generations remain more closely aligned with traditional structures and media.
- Fields such as popular culture, the diaspora, and digital subcultures have become new spheres of postmodern political consciousness, in which artistic expression and everyday practices increasingly merge with political meaning and action.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

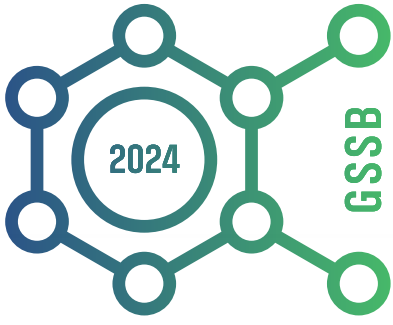
Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayın kuruluşuna yayınlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

REFERENCES

- AFYONOĞLU, Meliha Funda (2020), “*Sosyal Çalışmada Kesişimsellik*”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, V.31(2), pp.699-725, <https://doi.org/10.33417/tsh.689618>
- ALIZADA, Nazrın (2021). “*İran'ın Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Kimlik Politikası: Güney Azerbaycan Uygulamalı Örneği*”, **Doctoral Dissertation**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- ARNETT, Jeffrey Jensen (2019), **Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties**, Oxford University Press, Oxford, 2nd Edition.
- AZİZ, Aysel (2019), *Siyasal İletişim*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- BABACAN, Mehmet Emin (2016), “*Toplumsal Derinlik, Sosyal Medya ve Gençlik*”, **İnsan ve Toplum Dergisi**, V.6(1), pp.23-45.
- BROWNING, Gary K. (2000), **Lyotard and the End of Grand Narratives**, University of Wales Press, Wales.
- ÇİÇEK, Ali (2022), “*Demokrasi Yerel Yönetimler ve Siyasal Katılma*”, **Türk Yerel Yönetimleri: Yönetişim Siyaset ve Kurumlar** (Ed. Konur Alp Demir, Ali Çiçek), Detay Yayınları, Ankara, pp.25-47.
- ÇİÇEK, Ali (2023). “*A Field Study on Political Socialization of Political Science Students*”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, V.24(3), pp.432-444, <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1286842>

- ÇİÇEK, Ali (2024), “*Deliberative Democracy in the Digital Age Opportunities and Challenges of Online Public Discourse*”, **Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi**, V.6(2), pp.62-75, <https://doi.org/10.54089/ecider.1549272>
- DE JONG, Anna (2016), “*Rethinking Activism: Tourism, Mobilities and Emotion*”, **Social & Cultural Geography**, V.18(6), pp.851-868.
- ELERIAN, Martyna, YEMINI, Miri, KHAVENSON, Tatiana and JASIKOWSKA, Katarzyna (2024), “*Systematic Literature Review of School-Age Youth Activism in Post-Socialist Countries*”, **Educational Review**, V.78(4), pp.561-585, <https://doi.org/10.1080/00131911.2025.2451091>
- ERDEM, Naile (2025a), “*Siyasal İletişimin Yeni Bir Formu: Dijital Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya*”, **2. Zəngəzur Beynəlxalq Elmi Konfransının Tam Mətnli Materialları Kitabı**, 5 Ekim 2025 - Bakü (Azerbaycan), Yönetim Yayınları, Sivas, pp.741-755.
- ERDEM, Naile (2025b), **Türk Siyasal Hayatında Sağ Partilerde Görülen Bölünmelerin Arendt’in Bölünme Kuramı Bağlamında İncelenmesi: 1960-1980**, Özgür Yayınları, Gaziantep.
- GENEVA CENTRE FOR SECURITY POLICY - GCSP (n.d.), “*Digital Authoritarianism: How Digital Technologies Can Empower Authoritarianism and Weaken Democracy*”, **GCSP (Blog)**, <https://www.gcsp.ch/publications/digital-authoritarianism-how-digital-technologies-can-empower-> (Access of Data: 21.11.2025).
- GETHIN, Amory and PONS, Vincent (2024), **Social Movements and Public Opinion in the United States**, National Bureau of Economic Research (NBER) Working Press, New York, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w32342/w32342.pdf (Access of Data: 21.11.2025).
- GREER, Betsy (2014), **Craftivism: The Art of Craft and Activism**, Arsenal Pulp Press, Vancouver.
- TURAN, Abdullah (2023), “*Üniversite Öğrencilerinin Siyasete Olan İlgisi ve Yaklaşımlarını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma*”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, V.6(3), pp.880-909, <https://doi.org/10.33712/mana.1331440>
- UMUR, Naci (2025), “*Post-Truth Çağında Sanat ve Gerçeklik: Hakikatin Dönüşümü ve Sanatsal Sorgulama*”, **Master’s Thesis**, Şırnak Üniversite Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak.
- ÜSTE, Bahar (2011), **Siyaset Bilimi**, Beta Yayınları, İstanbul.
- YAMAN, Fatih Turan (2018), “*Katılımcı Demokrasi: Kapsam ve Unsurlar*”, **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi**, S.6(2), ss.136-160.
- ZARİÇ, Sami ve ERDEM, Naile (2021), “*Türk Siyasal Hayatında Sağ Partilerde Bölünme: 1960-1980*”, **International Academic Social Resources Journal (ASR Journal)**, V.6(31), pp.1706-1719.

GLOBAL SOCIAL SCIENCES BULLETIN

ISSN: 3062-0759

Yil / Year : 2026

Cilt / Volume : 3

Sayı / Issue : 1

